

Het Vijfde Deil

Eerste titul

Van verscheiden manieren van burgelicke procedueren

Nadem veelderley manieren van rechtsvoorderinge in desen Ruremundtschen Quartier des forstendombs Gelre sijn geweest, ende dat mitderdaet bevonden is, dat verscheiden misbruycken, ongerechticheiden ende ongelijkheiden daerinne sijn voigeloepen ende ontstanden, Soe sal men deshalven van nu voortaan allein bie vijffderley manieren sijn recht mogen vervolgen.

Als te weeten bie wegen:

1. *Van ordentlicke ende gemeine rechtsvorderinghe*
2. *Bie maniere van onvertoghen recht.*
3. *Bie commerrecht oft arrest*
4. *Bie pendinghe ende*
5. *Voightsgedinghe.*

Sonder dat men voirtaen einich jaergedingh, oft andere dergelijcke sal gebruycken, gelijk men tot noch toe op veel plaetsen heeft gedaen.

D'welck (d'weil geschiede) tot affwinninge, ende behaldinge van eins anders landt, oft goet, bie besatt¹ ende vervolch van jaer ende dach, oft vorderen tijt, sonder anderssints van sijn gerechticheit, 't waere van eigendom, schuldt, oft schaede te doen blijcken, wordt bie desen opgenomen, ende teniete gedaen.

Wolverstaende, dat als men misbetaelinge heeft van renthen, tinsen, erffpachten, oft oick van schulden, ende dat men daervan sijn verhael wilt nemen op erffgoederen, men daerin sal volgen den voet ende maniere van vervolch, van deselve die elck op 't sijn is gestelt, ende verhaelt, die men daerin niet te buyten sal gaen.

1. Besatt: erratum editie 1620: besitt.

/282/

Tweede titul.

Van ordinariſſe rechtſvorderinghe.

1. Ordinariſſe rechtſvorderinge is, als men ſijn vervolgh begundt ¹ bie wege van dagementen, ende dat men die op gewoenlicke gerichtsdagen vervolght, d'welck geſchiedt in den ſteden van acht dagen tot acht dagen, uuytgenomen dat tot Straelen, Wachtendonck ende Echt, alwaer des landts ende der ſtadt ein gerichtſbanck is, die gerichtsdagen van veerthien dagen tot veerthien dagen gehalden ſullen worden, gelijk ten platten lande, naer het alde gebruik.

2. Bie ordinariſſe rechtſvorderinge wordt gedinght tegens alle ingeſetenen deſes Ruremundtſchen Quartier, niemandt uuytgeſcheiden, ende geſchiedt hetselve in de ierſte inſtantie in perſonele actiën, ofte vanwegen ſchult ende ſchaede voir de ſchepenen ende gerichte ter plaetsen daer der beclaeghder is wonende, Ende in reële actiën, ter plaetsen dae die ² twiſtige goederen gelegen ſijn, ende ſie overſulcx te rechte ſtaen.

3. Niet allein d'ingezetene, maer oick alle vremdbelingen, ſijn gehalden den ingeſetenen mit ordinariſſe rechtſvorderinghe voir hunnen ordinariſſen richter aen te ſpreken, ende te vervolgen, ſonder daertoe den wegh van onvertogen rechte te mogen gebruikken: Ten waere dat der vremdbelinge, oft uuiheimiſche woenachtig waere ter plaetsen, daer den ingeſetenen van deſen Quartier oick onvertogen recht vergundt wordt, als wanneer hem 't ſelve oick alhier vergundt ſal worden.

4. Niemandt en is gehalden voir ordinariſſe, oft andere richters ſijn recht te vervolgen oft verantwoordt, ende daerop vonniſſe te verwachten, 't ſij als cleger oft verweerder, als hie die uuyt wettige redenen voir ſuſpect, oft in naerdencken ſolde halden, maer ſullen in ſulcken gevalle, in hun plaetſe andere on-

/283/ partijdige ſchepenen uuyt die naeſte banck, oft ſtadt genomen worden, om recht te doen.

5. Als veel perſoenen onder verſcheiden gerichten ſijn geſeten, die om ein ſake aengeſproecken werden mogen, Soe magh der heiſcher die al voir ein overbanck, oft behoirlick overgericht in recht betrecken, om menighte van processen, groete coſten, ende contrarieteit van vonniſſen ³ te ſchouwen,

6. Mit den beſcheide nochtans, dat inſoevern veel perſonen vanwegen eins goets onder einich gerichte gelegen aengeſproecken werden, 't ſelvige ſal geſchieden voir 't gerichte

1. ASO 591 heeft "begindt".

2. Dae die: erratum editie 1620: daer.

3. Vonniſſen: erratum editie 1620: vonniſſe.

daeronder 't goet gelegen is, niettegenstaende, dat die personen onder verscheiden gerichtten geseten sijn.

7.

Soe wanneer jemandt als momboir, oft anderssints d'onderwindt van einige wees oft pleeghskinders goeden¹ heeft gehad, magh oick aengesproecken werden vanwegen derselver momboirie, ende het onderwindt van derselver weesen goederen, oft om rekeninge, bewijs, ende reliqua van derselver ter plaetsen daer hie die momboirie oft onderwindt heeft aengenomen.

8.

Van gelijcken magh ein erffgenaem vanwegen schulden, legaten ende fideicommissen van de afflijvigen aengesproecken werden, ter plaetse daer het sterffhuys gelegen is, soeverre hie aldaer wordt bevonden, oft dat aldaer goederen sijn om te besetten, oft becommern: Beheltlick dat die legaten, ende fideicommissen uitgericht moeten werden ter plaetsen daer die sijn, oftwel daer d'afflijvige bevolen heeft, dat die voldaan solden werden.

9.

De saken die den Raedt des landts van Gelre bie de alde ende nieuwe instructie in de ierste instantie toegestelt sijn, mogen aldaer betrocken werden, ende sullen derselver cancelrije verblijven, om aldaer bedinght ende gewesen te werden.

1. ASO 591 heeft "goederen".

Derden titul

Van onvertogen rechtsgedingh oft rechtsvorderinghe.

1.
Bie onvertogen recht word gedinght van dage tot dage: ten waere dat het gericht uuyt einige beweeglicke oirsake bevonde, dat d' ein oft d' ander partie, sekeren tijt, om haer nootwehr, oft bewijs te doen, behoirde vergundt te werden.
2.
D'welck als geschiedt, sal denselven tijdt overstrecken sijnde, sonder einigen wijderen uuytstel van dage tot dage geprocedeert, oft gedinght worden, ende sal die sake des daechs (naerdad die voldinght, ende voir recht gebracht is) voirgenomen ende terstondt, is 't doenlick, gewesen worden.
3.
Men dinght bie onvertogen recht, als twee vrembde d' ein d' ander alhier bie wege van arrest in recht betrecken (gelijck sij vermogen te doen) uuytgenomen ten tijde van jaer, ende wekemercktdagen, ende dat 't selve onvertogen recht bie d' eine oft d' ander partie versocht wordt.
4.
Item wanneer einich ingeseten einen vrembden aen sijne persoen oft goederen arresteert ofte becommert, ende wordt alsdan den gearresteerden op sijn gesinnen dat onvertogen recht vergundt.
5.
Insgelijcx vanwegen huysuire, verdienden loen, pachten, renten ofte thijs binnen 's jaers verschienen, wie insgelicx van eedt ende drinckware, binnen jaer ende dach gehaeldt, ende niet overjaert sijnde.
6.
Ende oft men alsulcke schulden ierst naer jaer ende dagh wilde eischen, sal men 't selve moeten doen, soe ende gelijck 't selve elck op sijne plaetse gesaght sal worden, sonder dat alsdan onvertogen recht plaetse grijpt.

/285/

Vierde titul

Van commer, besett, oft arrestrecht

§ 1. *Wanneer, ende tegens wat persoenen men arrest, oft commerrcht magh gebruikken.*

1.

Bie commerrecht wordt gedinght, als men einige persoon, oft goederen in commer, oft arrest heeft gelaght, om te geraecken tot betalinge van sijne schult, ofte schade, oft tot sijn eigen, oft gecocht goet, ende daarvan leveringhe te hebben.

2.

Ende al is 't, dat hierbevoiren op einige plaetsen onderscheidt gemaect wordt, oft aen die goederen commer waere gedaen, oft dat die in arrest waeren gelaght, soe en sal nochtans voirtaen 't selve verblijven, ende niet meer gemaect worden, Dan sal d'ein, ende d'ander gelijcke cracht hebben, ende mit gelijcke maniere vervolgh worden.

3.

Beheltlick, dat men alnoch sal gebruycken d'onderscheidt van vervolgh op commer, arrest, ofte besett van ruerlicke ende onruerlicke, ofte erffelicke goederen, om te commen tot vonnisse, ende tot executie, ofte voltreckinge van deselve, volgent 't geene hierbene-den, ende onder den titel van *Vervolg van renthen* wordt gesaght.

4.

Commer, arrest, oft besettrecht, wordt in 't gemein allein gebruyckt, ende heeft plaetse tegens vrembde, die onder 't selve gericht niet en sijn geseten, ende moegen hun daermede behelpen, soewel vrembde als ingesetene des landts: Ten waere dat den gearresteerden hem daertegens mit einigh privilegie, tractaet, onverdencklick aldt gebruyck, ende hercommen conste bevrijen.

5.

D'ondersaeten deses Overquartiers, oft Overdeels¹ en moegen buyten het Quartier tegens malcandern, noch bie wege van arreste, oft commer, noch anderssints in rechte treden, oft vorderinghe doen, 't sij door hunselven, oft jemandt anders, maer hebben sie iet tegens malcanderen uuytstaende, sijn gehalten 't selve te vorderen binnens 's landts, mit sulcken leen, landtrecht oft stadtrecht als daertoe staet.

/286/

6.

Ende oft jemandt hiertegens ietwes dede, sal 't selve sijn crachteloos, ende van onweerden, ende die hem onderstaen sal hebben sulcx te doen, sal gehalten sijn 't selve costeloos, ende schadeloos aff, ende teniet te doen, ende tot dien betalen ein boete van vijftich goltguldens, bie soevern, hie daerin acht dagen gebreckelick waer, naedem hem 't selve op de voorschreven boete gerichtelick is belast: Ten waere dat hie hadde einige erheffelicke redenen van weigeringe, oft ontschuldinge.

1. ASO 591 vervolgh: ", noch oick d'ingesetenen onder ein gericht, oft banck, en moghen buyten het Quartier oft banck daeronder sijn geseten sijn tegens malcanderen ..."

7.

Van gelijcken, en mogen vaste ingesetene onder ein gericht, oft dinghbanck naer gemein landtrecht, d'ein den anderen binnen, noch buyten der plaetsen van 't selve gericht mit commerrecht, oft arrest niet voirnemen, dan moeten bie wege van dagement, hunne rechtsvorderingte tegens malcanderen aenvangen, voir 't gerichte van hunne woenstede, op pene als voir¹.

8.

Niettemin soeverre jemandt vluchtig waere, hem verborgen hiele, oft sijne haeve, ende goederen hadde doen dragen, op vrije plaetsen, oft anderssints mit goede redenen suspect, oft bedacht waere van bancqueroet te maecken, alsdan magh tegens hem, ende sijne goederen, bie commer, arrest, oft verbott, soe binnen, als buyten 's landts naer gelegentheit van de sake, vervolgh gedaen worden.

9.

Desgelijcx, magh 't selve gedaen worden, soe wanneer jemant sijn eigen goet vervolght, oft als hie begeert geleverd te sijn van 't goet dat hie heeft gecocht, ende tot sulcken einde 't selve heeft doen arresteeren, oft in commer leggen, oft dat hie op ein pandt soe hem verbonden is, vervolgh dede, om die in sijne macht te hebben, oft daerin gestelt te worden, ende sijn schuldt, verloep van pachten, pensionen, renthen, oft tinsen daeraen te mogen verhalen.

§ 2. Tot wat plaetse men d'arresten magh doen, als te weeten soewel te water, als te landt, ende duer wat persoonen.

1.

Men magh niet allein arresteren in steden, ende ten platten

/287/ lande maer oick op alle revieren, soe schippen 't sij groet oft klein, ende oft die vast aen den lande liggen, oft midtsen op den stroom, als de goederen ende coepmanschappen daerin geladen: voirbehalden dat daerbie niemandt belett oft vercort en worde, die 't selve arrest niet en raecht noch aen en gaet.

2.

Ende oft gevele dat 't schip waere liggende midden in ein rivier, dat tweeheerich is, soe sal d'arrest gedaen worden van der sijden daer 't selve naeste aen light, ende soe men niet weten en can aen wiens sijde 't selve naeste ligge, soe sal alsdan alsulck schip aen de sijde daer der lijnpaedt is, gearresteert worden.

3.

Die maniere van schippen t'arresteeren, is dese, dat der gerichtsbode, oft in affwesen desselven, dergeene der daeromm² versocht wordt, diegeene die in 't schip sijn, aenroepd, dat hie alsulcken schip vanwegen N.N. arresteert, ende dieselve voirts bevelen, dat sie 't selve schip aen landt brengen, 'T welck soe niet aenstondt gedaen wordt, sal 't selve schip mit genouchsaeme persoenen aen landt gehaelt worden.

1. "Op pene als voir" ontbreekt in ASO 591.

2. Der daeromm: erratum editie 1620: daerom.

4.

D'arresten mogen gedaen worden doir¹ drossarden, scholtis oft andere officieren oft gerichtsboden, als des macht hebbende, ende daertoe aensocht sijnde. Ende oft sie 't selve niet en wilden doen, oft d'arrest gedaen hebbende, die gearresteerde persoenen, oft goet lieten gaen, oft² versteken, sonder dat den arrestant bie behoirlicke burgerschap, ofte pandtschap versekert waere, sijn sie selver gehalden te verantwoirden, ende in te staen voir de schuldt oft gerechticheit, daervoir d'arrest is gedaen.

5.

Als der drossardt, scholtis, gerichtsbode, ofte andere officiers macht hebbende om t'arresteeren, niet voirhanden sijn, soe magh partie d'arrest doir ein ofte twee naebueren doen doen, midts dat hun die behoirlicke gerechticheit gepresenteert wordt, die daertoe versocht sijnde, hun daerin niet weygeren en mogen, op gelijcke pene als voir, maer dieselve en sijn niet gehalden voir de bewaeringe van den gearresteerden persoon, oft die goederen te verantwoorden.

/288/ § 3. *In welcker gestalt oft manier d'arresten gedaen worden, ende de breuck van 't breken derselver.*

1.

D'arrestant is gehalden ten tijde van sijn arrest te verclaren uuyt wat oirsake, oft voir wat somme hie sijn arrest is doende, ende sal 't selve terstondt daernaer, oft ten selven dage op 't protocol van den gerichtsschrijver doen aenteickenen, ende daarvan, dunckt het hem goet, tot sijn versekeringe attestatie nemen.

2.

Als commer ofte arrest op einige goederen is gedaen, sal in einen wege verbott gedaen werden, aen dengeenen daeronder, ofte bie denwelcken die gearresteerde goederen sijn, dat hie dieselve uuyt sijnen huuse, oft bewaer niet en laet gaen, voir ende aeler der arrestant is vernueght, oft dat hie daerinne bewillight, oft dat die mit vonnisse van den arreste sijn ontslagen, 't sij onder genouchsame versekerheit, oft t'einmael.

3.

Ende oft hie, des niettegenstaende, die becommerde goederen liet volgen, aen dengeenen die dieselve hem in bewaeringe heeft gegeven, oft dien hie die gearresteerde penningen schuldigh is, Soe sal hie derwegen niet allein moeten verantwoorden aen den arrestant, aloft hie dieselve noch onder hadde: Beheltlick hem sijn verhael op den schuldenaer, maer sal oick betaelen des heren breucken, te weten vijff marck groot, makende einen goltgulden.

4.

Soe wanneer der gearresteerde selver doirgaet, 't sij allein oft mit sijn goederen, die onder hem, oft andere gearresteert sijn, sonder 't recht te verwachten, oft burge te stellen, soe sal hie aen den heere verbrueckt hebben voir ein clachte van 't hondert, tien

1. Doir: erratum editie 1620: voir.

2. Oft: erratum editie 1620: oft hem.

gulden, ende ist die daerover, oft onder, naer advenant, ende geschiedt sulcx bie bloote moetwill, ende wedersprekinge, mundtlicke ende daetlicke verachtinge des gericht, sal neffens die voirschreven boete staen tot erkennisse des gericht.

5.

Al is der gearresterde selver oft mit sijn becommerde goederen duergegaen: Soe sal evenwel doir den arrestant tot sijnen laste op d'arrest gerichtelick vervolgh gedaen mogen worden, aloft hie, oft sijne goederen noch tegenwordich waeren, ende 't vonnisse dat tot sijnen last sal gaen, sal tot behoirlicke executie, oft volstreckinge gestelt worden op sijne persoon ende goe-

/289/ deren daer die vindtbaer sijn, aloft hie sijne volcomene verantwoordinge gedaen hadde.

§ 4. *Vervolgh op arresten, ende in wat maniere 't selve gedaen magh worden.*

1.

Die ein persoon heeft doen arresteren, moet hem vanwege sijn arrest binnen drye dagen, insoevern die gearresterde het arrest niet en heeft ontsatt, in recht aanspreken, ende soe hie denselven heeft ontsatt, binnen vierentwintich uren nae gedaenen ontsatt: ten waere datter ein vyerdagh oft ander dergelijck beletsel voirviel, oft anderssints, ende bie gebreke van sulcx, wordt den gearresterden, op sijn versueck, costeloos ende schadeloos van den arreste ontslaegen, ende daarnaer heeft hie vierentwintich uren vrie, om hem te vertrecken, ende te gaen ende staen daer 't hem gelieft.

2.

Naerdatt den arrest ofte commer op einige gereide goederen is gedaen, ende dat der eigenaer derselver, oft die hem die aendraeght, ter plaetse van den arreste wordt bevonden, sal d'arrestant hem daarvan den wete doen, ende tegens den iersten gerichtsdagh voir recht bescheiden, om t'aenhoeren alsulcken eisch, oft aanspraeke, als der arrestant alsdan gehalden sal sijn te doen, oft over te geven, op pene dat d'arreste gehalden sal worden voir niet gedaen, ende van onweerden.

3.

Ende oft der eigenaer, oft die hem die goederen aendraeght, ten aengestelden dage voir recht niet en quaeme, ende hemselven, oft het goet tegen den eisch des arrestants niet en verantworde, soe sal bie den arrestant op het becommert goet vervolgh gedaen worden, aloft hie ter plaetsen van den arreste niet en waere geweest, noch geseten, maer tot verdedinge bie den gerichte waere beschreven, oft hem einen weet-brieff toegesandt.

4.

Soe wanneer dergeener welcx goederen gearresteert sijn, tot den iersten gerichtsdagh toe, niet en begeerde te wachten, soe magh hie terstondt den arrest ontsetten, ende den arrestant voir 't gericht doen dagen, om te verclaren die redenen van sijn arrest, ende sijnen eisch te doen.

5.

Ende soe der arrestant daertoe niet gereit en is, oft voir 't gericht niet en compt, soe sullen die gearresterde goederen

/290/ terstondt van het arrest ontslagen worden, ende heeft der opponent, oft gearresterde vierentwintich uren vrie, om mit sijn becommert goet te doen, dat hem belieft, sonder ondertusschen van nieuws gearresteert te mogen worden.

6.

Maer d'arrestant gereit sijnde mit sijnen eisch, ende redenen van arrest, sal den heisch mundtlick doen, ende op 't protocol laten aenteickenen, ende daernaer sal den verweerder, ofte gearresteerde oick alsoe antwoirden, ende die sake vorts mundeling uitgedinght worden, is 't doenlick, ende soe niet, sal vorts gedient worden van replycque ende duplicke, ende die sake tot den einde beleidt worden bie bewijs, wederlegginge, ende verantwoirdinge, naer behoiren.

7.

Het vervolgh dat d'arrestant op het gearresteerde goet, naer landt ende stadtrecht heeft te doen, is dat hie doir sich, ofte sijnen volmechtigen van vierthien dagen, tot vierthien dagen, tot drie reisen achtervolgents, het arrest voir schepenen moet comen verwecken, ofte vernieuwen, om daerin ein volcommen gewin te hebben, ende alsdan 't bewijs van sijne gerechticheit, oft vermeten te mogen doen.

8.

Der weetbrieff van den arrest oft commer moet aen den eigenaer tot welcx last d'arrest is gedaen, toegesonden worden, terstondt naer den gedaenen arrest, ten lanxsten binnen drie dagen naerdatt d'arrest gedaen is, ende daermede moet gaen d'acte¹ van den arrest, ende moet dieselve wete oick gedaen werden naer elcke verweckinge, soe der eigenaer des gearresteerde goets binnen 's landts is.

9.

Der weetbrieff moet inhalden, dat insoevern hem goetdunckt, hie d'arrest come ontsetten, oft den arrestant voldoene, oft dat anderssints naer den overstrijck van ses weecken ende drie dagen, oft soeveel langer tijt, als hie daertoe, naer de vernte van sijne woenplaetse, tot erkentnisse des gerichtts van doen solde mogen hebben, daerop vorts geprocedeert sal worden naer landt ende stadtrecht.

10.

Van gedaene wete, ende besonder dat die is geschiedt bie overleveringe van den weetbrieff aen de persoen wiens goederen becommert sijn, oft aen jemant van sijnen huuse, bequaem sijnde om den weetbrieff t'ontfangen, als hie niet voirhanden en is, sal den gerichttsbode, oft die anderssints van den gerichte daer-
/291/ van last heeft gehad, pertinent verhael doen bie geschrifte, ende 't selve den arrestant geven, om hem daermede in recht te behelpen.

11.

Ende oft men die woenplaetse van dengeenen welcx goet becommert is niet en wiste, soe sal men 't becommert goet doen opropen, ende d'arrest kondigen bie drie kerckgeboden, van veerthien dagen tot veerthien dagen, ende bie pleckinge van billetten op de principaale kerckenduere van de plaetse, oft daer men² 't selvige van alts gebruicklich is te doen, teneinde, dat soe jemandt d'arrest solde willen ontsetten, hie 't selve solde commen doen binnen den voirschreven tijdt.

1. Acte: erratum editie 1620: actie.

2. Daer men: erratum editie 1620: daerinnen.

12.

D'welck insoevern terstondt, oft tusschen d'ierste ende tweede gebodt, oft veerthien dagen naer de overleveringe des weetbrieffs niemant en dede, ende dat het gearresteerde goet verderffelick, oft terende pandt waere, dat hemselven solde opeeten oft verderven, soe sal men 't selve bie behoirlicker manieren gerichtelick doen vercoepen ten hoichsten prijse, ende minste schade, tot peryckel, last, schaden ende interesten van dengeenen, die in ongelijck bevonden wordt.

13.

Ende oft der arrestant bevonden worde wel ende terecht sijn arrest gedaen te hebben, ende dat hem sijnen eisch aangewesen wordt, soe sullen hem die penningen van het gearresteert goet gemaect, volgen, op oft tot voldoeninge van sijnen eisch, ende terwijl dat kennisse genomen wordt op de duechdelickheit van d'arrest, ende rechtveerdicheit van de schult, sullen die in arrest, ende in handen des gerichtts blijven, tot behoeve van dengeenen die daertoe berechticht is: ten waere dat die bie den eigenaer onder genouchsame burgschaft ofte sekerheit waere gelicht, oft dat beide partijen des anders eens weren omme meerder schade voir te comen.

14.

Als der commer binnen den voirschreven tijdt van sees weken ende drie dagen niet ontsatt en wordt, sal der arrestant ofte cleger mit die leste verweckinge van denselve¹, ende die relatie oft gerichtelicke, oder schriftelicke verhael des boden van de weete, bie hem gedaen, oftwel mit die attestatie van de kerckgeboden², ende pleckinge van billetten sijne clachte doen bie opentlick verhael van sijnere gerechticheit, ofte schult, mit den bescheide daertoe dienende, ende wie hie van meininge

/292/ is die te bewiesen, ende al 't selve dergestalt vortsbringen dat men dieselve claghte daeruyt volcomentlick can verstaen.

15.

Welck bewijs als bevonden wordt genouchsam te sijn, soe wordt dem³ arrestant daerop sonder voirder dingen, oft procedure, sijnen eisch aangewesen, mit toelatinge dat hie denselven sal mogen verhaelen op de gearresteerde goederen, soeverre die onder behoirlicke cautie, oft versekerheit niet en sijn gelicht, blijvende vorts in sijn geheel van sijn voirder verhael op andere des gecondemneerde goederen, bie executie van denselven vonnisse.

16.

Maer⁴ ingevalle die becommerde goederen oft penningen daarvan gecommen onder burghschap waeren gelicht, gelijk geschieden magh, soe hieronder wordt gesaght, soe sal der burge daervoir gepandt oft geëxecuteert worden, naer inhalt ende vermogen sijnder burghschap: Beheltlick den winner sijn vorder verhael als voir, soe hie op den burge niet alles en couste ofte vermoghte bekommen.

1. Denselve: erratum editie 1620: deselve.

2. Die attestatie van de kerckgeboden: erratum editie 1620: der attestatiën van de kerckgeboden.

3. Dem: erratum editie 1620: der.

4. Maer: erratum editie 1620: Naer.

17.

Ende oft des arrestants bescheidt niet geheel volcommen, oft overal¹ claer en waere, maer allein waerschinlick, als hem behelpende mit ein instrument voir notaris² ofte schepenen verwillekeurt, oft mit ein handtschrift, oft ander waerschinlick bescheidt, ofte bewijs oft oirconde den gerichte niet bekendt, soe solde hem op sijnen eidt van dat sijn bescheidt ofte kondtschap, ende sijnen eisch oprecht ende³ waerachtich is, die handtvuldingh⁴ onder genouchsaeme versekerheit aangewesen mogen worden.

18.

Wie oick van gelijcken gedaen sal mogen werden, als de⁵ gearresterder oft eigenaer van de gearresterde oft becommerde goederen bie den weetbrieff van⁶ arrest oft commer wordt belast, dat hie op de redenen van den arrest oft heisch sal antworten bie kennen oft ontkennen, onder eidt der *calumnia*, oft dat anderssints dieselve voir bekendt ende voir waerchtig aengenommen sullen worden op den eidt van⁷ partie, om denselven⁸ bie provisie sijnen eisch aen te wijsen, ende dat hem daervan van⁹ die ierste reise der weet is gedaen, mit waerschouwinge dat alsdan men daerop, volgent het landt ende stadrecht, vort sal vaeren.

19.

Soe aevers¹⁰ der arrestant sijnen eisch niet en bewijst noch
/293/ bethoent, oft in der manieren vors., niet voir bewesen gehalden wordt, oft dat die sake soe gelegen is, dat dieselve hem ten eide niet¹¹ behoirt, ofte can gestelt werden: 't waere ten principalen, oft tot handtvuldinge, als voir, sal d'arrest van onweerden erkant, ende der arrestant in de costen, schaden, ende interesten verdampt worden, sonder dat van nu voirtaen in aenschow genoemen sal worden, oft het einen gewonnen commer sije ofte niet.

§ 5. *Ontset van arresten ende lichteinge derselver onder cautie ofte versekerheit.*

1.

Welches persoen oft goet is gearresterert, oft becommert, magh d'arrest ontsetten, ende versuecken dat hetselve sal gelicht oft opgeheven worden, mits stellende genouchsame burgen ofte panden, van ter plaetse van den arrest terecht te staen, ende 't gewijsde te voldoen, ende 't selve geschiedt sijnde, sal der becommerde, ofte sijne goederen des arrests vrij ende ledich gelaten werden, als sijnde alle arresten ontsetbar onder genouchsame versekerheit, als voir.

1. Overall: erratum editie 1620: over.

2. Notaris: erratum editie 1620: vonnis.

3. Ende: erratum editie 1620: en.

4. Die handtvuldingh: erratum editie 1620: denselven de handtvuldinge.

5. De: erratum editie 1620: der.

6. ASO 591 heeft: "van de".

7. ASO 591 heeft "van de".

8. Denselven: erratum editie 1620: denselver.

9. ASO 591 heeft "voir".

10. Aevers: erratum editie 1620: anders.

11. Niet: erratum editie 1620: nies.

2.

Soe wanneer der gearresteerde voir sijne persoen oft goederen gein versekerheit van goederen oft burge can vinden, sal hie bie den bode, oft in versekerde plaetse bewaert worden, oft sal het becommert goet in arrest blijven, des sal oick der arrestant, soe hie onder den gerichte des arrests niet vast geseten, oft geguet ende geërf is, burge stellen voir de kosten, schaden ende interesten van des gearresteerde persoon ofte goederen, tot erkentnisse des gericht.

3.

Als diegeene, welches guederen gearresteert sijn, binnen de ses weken ende drie dagen d'arrest ontset, (d'welck hem vrij sal staen te doen) Soe sal de arrestant, op pene van versteeck, sijne aensprake den naesten gerichtsdagh gehalten sijn te doen, ende sal alsdan op 't gesinnen van d'ein oft d'ander partijen, mit onvertogen recht de sake bedinght ende vervolght werden, wie boven gesaght is.

§ 6. *Vonnissen op arresten ende den effect van dien, 't sij dat die behoirlick ende¹ onbehoirlick sijn gedaen en vervolght ofte niet*

1.

Soe wanneer d'arresten mit alle die voirs. sollenniteiten sijn
/294/ gedaen, ende vervolght, ende daerop vonnis verworven, 't sij in strijdige gericht, oft allein op des arrestants² schijn, ende bescheidt in der manieren hiervoor verhaelt, soe magh men uuyt crachte van dien³ gerichtelicke vercoepinge doen van de gearresteerde, ofte becommerde goederen, gelijk onder den titel van *Vervolgh van betaelinge van renten, ende van executiën van vonnissen* is gesaght.

2.

D'arresten, al en sijn die alnoch niet bevonnist, werden van sulcker cracht ende werckinge gehalten, dat der ierste arrestant, doende daerop sijn behoirlick vervolgh, volgende 't geene hiervooren is gesaght, gaet voir alle andere creditueren die van tevoirens geine bestendige pandtschap oft verschrijvinge op 't goet en hebben gehad, oft die anderssints niet geprivilegeert en sijn, om van hun schult ende t'achterheit voir anderen voldaeen te werden, volgende 't geene onder den titel van *Preferentie oft voirdeel van de creditueren* is gesaght.

3.

D'welck oick plaetse heeft, 't sij dat der schuldenaer sijne scholt betalen can ofte niet, al waer 't oick soe, dat ein ander naer den iersten arrestant, arrest hadde gedaen, ende mit die ierste verweckinge sijne claghte⁴ ingestelt, sonder dat die voirgaende arrestanten hun recht van preferentie ofte voidel van ierst betaelt te werden, daerduer verliesen: Beheltlick altijt den voirgaenden verpanden, ende geprivilegeerden hunne preferentie ende voidel, als voir.

1. ASO 591 heeft "oft", overgenomen in de vierde editie (Venlo 1740).

2. Des arrestants: erratum editie 1620: sijn.

3. Dien: erratum editie 1620: de.

4. Claghte: erratum editie 1620: claghde.

4.

Maer als die voirgesaghte forme ende maniere van vervolgh van den arreste bie den arrestant in alle sijne punten niet gehalden en is, sal den aengelaghten commer ofte arrest van onweerden sijn, niettegenstaende, dat der arrestant einige punten daervan onderhouden ende achtervolgh hadde, ende sal alsdan der arrestant gehalden sijn, alle lasten, schaden ende interesten daerduer geleden, te betalen aen den gearresterden, oft eigenaer van de gearresterde goederen.

5.

Ende opdat die voors. forme al richtich magh onderhouden werden, sullen die landtschrijvers in elcke gerichtspaelse gehalden sijn te hebben einen bewaerder van hun plaetse, die als bie hun, ende van 't gerichte daertoe gemechticht, sal gehalden sijn in hun affwesen van alles aenteckeninge te doen, ende register te halden.

6.

Sonder dat voirtaen einige heimlicke commeren ofte ar-
/295/ resten toegelaten sijn, maer worden die al bie desen opgenomen ende verboden, ende soe einige hinvorts geschieden, die niet wie vors., duer den gerichtsschrijver oft bewaerder van sijne plaetse op 't protocol aengeteickent sijn, soe sullen die in sich nichtich ende van onweerden sijn.

7.

Als jemandt rechtsvorderinge wilt doen vanwegen verloepen pachten, tinszen, renten, pensionen, oft oick voir sekere heuftsomme op onruerende goederen, 't sij dat die daer-voor verbonden sijn, ofte niet, magh oick dieselve goederen in commer leggen, ende daerop gerichtlick vervolgh doen, soe ende gelijk hiervooren onder den titel van *Vervolgh van renten* naerder is gesaght.

8.

Ende soeverre niemandt van tevoirens op alsulcke goederen commer oft arrest heeft gedaen, noch dieselve goederen voir dato van den arreste sijn verplicht, ofte verbonden, soe heeft den arrestant oick recht van preferentie, oft voirdel voir alle andere creditueren oft schulthebber¹, die naemaels daerop commer solde mogen hebben gedaen, oft einich recht daerop aen, oft toe solde hebben vercregen, wie van *Arresten oft commer op ruerende goederen* hiervooren is gesaght.

1. Schulthebber: erratum editie 1620: schuldthebber.

Vijffden titul

Van pandunge ofte peyndunge

1.
Men magh panden oft bie pandungh vervolgh doen vanwegen schattingen, uuytgeset tot behoefte des landtsheeren, steden, gemeinten, ende andere heerlicheiden, bie dengeenen die daertoe sijn berechticht, ende alsulcke uuytsettinge mogen doen.
2.
Item voor heerepenningen, tinsen, renten, ende andere geprivilegeerde penningen, die men den heere schuldich is, als vanwegen ontfanck van sijne tollen, ende andere bekende gerechticheiden van sijn princelick incommen.
- /296/ 3.
Van gelijcken vanwegen makinge ende onderhaldinge van gemeine straeten, oft wegen, bruggen, ruiminge van grachten waterloepen, ende beeken, oft becostinghe derselver, ende van den dobbelen penninck voir den officier daer hem die toestaet, vanwegen sijn verschiet, in saken voors.
4.
Ende oft tegens die pandinge pandtkeeringe geschiede, soe sal den pandtkeerder bie sittenden gerichte betalinge moeten bewijsen, oft betalinge doen, sonder tot einige wederspraeck oft onschult ontfangen te worden, om de betalinge op te halden.
5.
Des blijft den pandtkeerder in sijn geheel naer de gedaene betalinge van hem te verdedigen, ende sijne wederspraecke volcomentlick te doen, ende soeverre die rechmetich word bevonden, sullen hem die betaelde penningen wederom aengewesen werden, mit den interest ofte verloop van deselve, rentsgewijse ende den schade daerom geleden.
6.
Men magh oick panden vanwegen huysshuer, verdiende loon, pachten, renten, ende tinssen binnen 's jaers verschenen, wie insgelijcx van ¹ eetwaer, ende drinckwaer binnen 's jaers gehaelt, ofte vertheert, voir schulden, bie hylicx onderschrevene ofte besegelde voirwaerden, bie maechgescheiden, moetsoeningen ², schepenebrieven ofte op de gerichtsboecken beleden oft bekendt, die binnen 's jaers verschenen sijn.
7.
Soe tegens sulcke pandunge oick pandtkeeringe gebuerde: sal den verweerder insgelicx sittens gerichtts betalinge moeten bewijsen, oft terstondt daervan betalinge doen, sonder anderssints tot onschuldte ofte verantwoordten ontfangen te worden, oft wederspraeck te mogen doen, dan op den voet hiervoer gesaght.
8.
Ende dese proceduere van pandunge heeft plaetse vanwegen huysshuere, verdiende loon, pachten, renten ende tinssen, eet ende drinckbaere wahre, ende andere partiën hiervoer

1. Insgelijcx van: erratum editie 1620: insgelicx.

2. Moetsoeningen: erratum editie 1620: moetsoeniche.

verhaelt, binnen 's jaers verschenen, niettegenstaende dat derwegen oick magh worden gedinght bie onvertogen recht, gelijk hiervoor is gesaght.

9.

Maer wordt jemandt gepandt vor overjaerden¹ verloop van renten, pachten, gerichtelicke bekende schulden, verteerde costen, end dat naer het jaer van den verschijndagh, gelijk oick magh geschieden, ende dat daerop pandkeeringe wordt gedaen,

/297/ Soe sal der pandtkeerder oft pandtweerder tot sijn verantwoordten ontfangen worden, mits doende den eidt daerinne niet gehalden te sijn.

10.

Doch en sal hem denselven eidt niet helpen om sijne verantwoordinge ende wederspraecke te mogen doen vanweghen den achterstel binnen jaers verschienen, noch van de schulden binnen jaers vervallen, dan naer voldoeninge als voir, ende alsdan sal op sijn antwoorde oft wederspraecke de sake vorts bedinght worden naer behoiren.

11.

Item men magh panden tot voldoeninge van gewesene vonnissen van schulden ende schaden, wie oick van bruecken die gerichtelic sijn bekend, oft mit den rechte gesleten ende bie vonnisse aangewesen, naerdatseselve vonnissen sijn gegaen in cracht van gewijsde.

12.

Des moet den verdampden bie den gerichtsboden aengesocht sijn tot voldoeninge, ende daernaer hebben den ordinarissen tijt staende tot voldoeninge van den vonnisse, volgende 't gene dat onder den titel van *Executie* oft uuytrichtinge van vonnissen naerder wordt gesaght.

13.

Welverstaende, dat in onvertoegen rechtssaken men magh het gegeven oirdeil oft vonnisse nae den omganck van drie dagen van d'aensueck des bode, tot voldoeninge, tewerckstellen, ende mit die pandung vortvaeren.

14.

Soe wanneer pandtkeringe geschiedt, moet den opponet oft pandtkeerder den iersten naevolgenden gerichtsdagh sijne redenen van pantkeeringe voirbrengen, op pene van versteeck, ende dat den pander mit sijn pandinghe sal mogen voirtvaeren, ende tot dem in² eenen gulden tot profijt van den heere werden verdampht, doch sonder naedeil ende onvercort in sijn verantwoordinge naer de voldoeninge.

15.

Insgelicx wanneer die redenen van pandtkeeringhe niet bestendich bevonden werden, soe sal den schuldenaer tot betalinge der gevorderter somme, ende in allen costen, boven vijff marck groot tot een bruecke verdampht, ende tot pandtkeeringe niet meer ontfangen worden.

16.

Ende ter contrariën als der pander ten naesten gerichtsdagh naer de pandtkeeringe aldaer niet gereet en is, om sijne pandinge te verdedigen, soe vervalt hie van deselve pandinge

1. Overjaerden: erratum editie 1620: overjaeren.

2. In: erratum editie 1620: van.

/298/ ende wordt brueckachtich aen den heer, gelijk den pandkeerder geweest solde sijn, soeverre hie in onrechte gevonden waere geweest.

17.

Van gelijcken als den pander wordt bevonden onbefueght te sijn in sijne pandungh, soe sal hie in deselve bruecke ende alle costen verdampt werden, uuytgenomen dat soe wanneer pandtkeeringe gedaen wordt tegens vonnisse oft oirdeel, 't selve alsdan sal staen tot discretie ende goetduncken van den gerichte.

Seeßden titul

Van voeghtgedinge

1.

Alsoe de voeghtgedingen niet overal, noch op einen tijt, noch op eine maniere, noch van einerhande sake gehalden worden, soe sal elcke gerichtsbancke, soe in steden als dorpen, ter plaetsen daer die gebruyckelick sijn, daerinne plegen, ende onderhouden¹ d'alt hercommen, ende maniere van doen, om te geraken tot kennisse van 't geene, dat der gemeente voirdelick ende schadelick solde mogen sijn, ende daerop te versien naer behoiren.

2.

D'welck gemeinlick geschiedt bie daghvaerdinge, ende vergaderinge van der gemeente ten platten lande uuyt elcken huys ein, die alsdan elck naer sijn beste weete aenbringen, dat hun dienlick dunckt te wesen, naementlick aengaende die waterleyen, wegen, straeten, stegen, limiten ofte paelen, maete, ende gewichte, ende dat daerin is misdaen, versuimpt, ofte mishandelt, ende dat daertegens dient gedaen, mitsgaders om t'ontdecken, ende vernemen naer alle misdaden, als dyverie, hoererie, quaede ophalt, ende alle saken die der gemeente schadelick solden mogen sijn, om die te straffen naer behoiren.

3.

Sonder dat in deselve voeghtgedingen sullen gedaen ende gehandelt werden einige saken, raeckende den eigendom oft

/299/ besitt van goet, schult, schaden, lasteringe, oft andere dergelijcke, maer sullen die alle commen ende vervolght werden voir den ordinarij gerichte, d'welcke duer het voightgedinge niet belet, noch opgehalden mogen werden.

1. Onderhouden: erratum editie 1620: onderhouden worden.

Sievende Titul

Van gerichtelicke dagementen, ende uuytblijven van partijen.

§ 1. *Gerichtelicke dagementen.*

1.

Niemandt en magh bie ordinarisse rechtsvorderinge in rechte aengeclaeght, ofte betroccken worden, hie sij tebevoren bie den gerichtsbode, oft soe hie schepen is, bie twee schepenen gedaeght, niettegenstaende dat hie in persoene voir den gerichte bevonden solde mogen werden, ende moet die daevinge gedaen worden aen den gedaeghden in persoene, ofte immers aen jemandt van sijnen huuse, die des verstaet, ende 't selve solde mogen aenseggen.

2.

Ende alsoe van aldts gebrueckelick is geweest, dat die gerichtsboden sonder bevel, ofte last van den scholtis alle dagingen ende arresten hebben mogen doen ende verrichten, soe sal 't selve alnoch¹ alsoe gehalden worden: Beheltlick dat sie geine arresten sullen doen, tensij dat sie ierst blinckent gelt gesien ende becommen hebben.

3.

Ingevalle den gerichtsbode niet voirhanden noch te vinden is, sal jemandt anders d'arrest mogen doen, alwaer hie oick gein officier, des sal hie gehalden sijn 't selve terstondt, oft immers binnen twelff uren aen den scholtis, sijnen stadtholder, oft gerichtsbode te kennen geven.

4.

Alle ierste dagingen sullen tenminsten drie dagen voir den gerichtsdagh geschieden, ende die doende, moeten die gerichtsboden aen den gedaeghden² verclaren, d'oirsaecke waeromme

/300/ sie gedaeght worden, om sich daerop te beraden eer sie voir rechte commen.

5.

Die gerichtsboden moeten van alle hunne arresten ende dagingen, ende aen wien sie die hebben gedaen, 't sij aen de persoene des gedaeghde, oft aen jemandt van sijnen huuse, schriftelick aenteickeninge doen, ende bewaren, oft aen den gerichtsschrijver die aenbringen, om bie hem opgeteickent te worden (gelijck hie schuldig is te doen) opdat partije altijt daervan 't bescheidt magh vinden, om haer daermede te behelpen.

6.

Ein jeder die ein ander heeft doen dagen, oft selver is gedaegt, is schuldich op alsulcken tijdt ende plaetse, als den dagh aengesteld is, voir recht te erschijnen, om aldaer te doen, oft sien, ende hoiren doen, 't geene daertoe den dagh aengesteld is, ende 't sij dat hie compt oft niet, sal die sake bedinght worden, soe hiernaer wordt gesaght.

1. ASO 591 heeft "oick alnoch".

2. Den gedaeghden: erratum editie 1620: bedaeghden.

§ 2. *Uitblijven van partijen, 't sij versuymlick oft versmadelick.*

1.

Als der cleger ten aengestelden dinghdagh versuimpt voir recht te commen, ende sijne aensprake niet en doet, 't sij in persoene, doir sijnen volmechtigen, procureur ofte voirspreker, soe sal der gedaeghde op sijn versueck ende begeren van der instantie, oft aengestelde gerichtsvorderinghe ontslagen, ende der cleger in alle costen verdampt werden, welcke costen hie betalen sal, aleer hie op deselve sake van nieuws in rechte sal mogen commen, ofte handelen.

2.

Welverstaende, dat soeverre der gedaeghde selver gerichtelick begeerde, dat den cleger einen sekeren tijdt gestelt solde worden om sijne claghte in te bringen, oft sijnen eisch te doen, op pene van ein eewich swijgen, 't gericht alsdan op sijn begeeren gehalden sal sijn 't selve alsoe t'ordonneren, ende den aenlegger te belasten.

3.

D'welck geschiedt sijnde, insoevern der cleger alsdan (naerdats hem de wete daervan sal sijn gedaen) alnoch mit die overgevinge van sijne claghte in gebreke blijft, sal hem op sijne ongehoirsamheit ein eewich stilswijgen mit oirdel ende recht opgelaght worden, ende daerbeneffens sal hie schuldich sijn den heere sijne bruecke, ende den gedaeghden alle costen te betalen.

/301/ 4.

Maer of 't gebuerde, dat jemandt buyten 's recht hem van einige actie ofte claghde vermaet, ende dat sulcx bewesen conde worden, soe magh der befaemde, oft den sulcx aentrefte, bie den richter om daginge aenhalden, opdat hie sijne voirderinge instelle, op pene van ein eewich swijgen, ende sal den gedaeghden in den val, drie dagingen moeten hebben, eer ende bevoerens den clegern ein eewich stilswijgen operlaght sal connen worden.

5.

Als der cleger ten gesetten gerichtsdagh voir recht compt, sal hie sijn aenclaght, oft eisch op 't register doen aenteickenen, oft bie geschrifte mit alle sijne schijn ende bescheidt aldaer overgeven, ende soe der gedaeghde niet en verschijnt, ende over sijne ongehoirsamheit, oft uitblijven, bie den cleger beclaeght ende beschuldight, wordt, sal sich dat gericht erkundigen, uuyter des boden, oft gerichtsschrijvers opteickeninge, van de gedaene daginge, oft der beclaeghde ter rechter tijdt gedaeght is, oft niet.

6.

Ende soevern der tijdt tecort is, als min dan van drie dagen tebevoirens, sal der cleger den beclaeghden andermael doen dagen, sonder dat dieselve alsdan in einige costen ofte bruecken verdampt sal werden vanwege sijn uuytblijven, aloft hie in einige ongehoirsamheit waere gevallen.

7.

Maer soe jemandt ter rechter tijdt gedaeght is, ende blijkt dat hie bie openbaere moetwillicheit oft ongehoirsamheit niet en waere te recht gecommen¹, als verclaert heb-

1. Gecommen: erratum editie 1620: te commen.

bende, dat hie niet en begeerde, oft van meininge was te commen, soe sal hie voir 't profijt van sulcx, op ¹ aenhouden des clegers, versteken werden van alle exceptiën *declinatoire* ende *dilatoire*, ende gewesen ter bruecke van vijff marck groot: Voirbeheltlick hem sijn bewijs van noot, ofte wettige oirsake van onschuldt ten naesten gerichte.

8.

Tot welcken einde sal men den beclaeghden anderwerff doen dagen mit intimatie, ofte wete, dat soe hie niet en compt, hie versteken sal worden van alle exceptiën *peremptoire*, oft van alle middelen die hem solden mogen dienen om des clegers eisch t'ontgaen ², ende aff te weren, ende den cleger toegelaten sijnen eisch te bewijsen, d'welck oick alsdan, soe hie voir recht niet en compt, sal geschieden.

/302/ 9.

Maer quaem ³ alsdan den beclaeghden voir recht, sonder dat hie einige erheffelicke redenen ofte oirsaecken couste voirbringen, om sijne ongehoirsamheit te ontschuldigen, en sal niet anders tot verantwoordt van de sake ontfangen worden, dan mits betalende die voirgaende costen ende boeten, ende soeverre hie 't selve niet en solde willen doen, sal oick ⁴ alsdan versteken worden van sijne exceptie *peremptoire*.

10.

Ende oft niet en bleke van moetwillich uuytblijven, oft dat hetselve gebuert solde sijn bie openbaere ongehoirsamheit, oft versmaedtheit des gericht, soe sal tegens hem verleent worden acte van deffault, oft van gebreke van voir recht niet gecomen te sijn, ende voir 't profijt van 't selve sal versteken worden van sijne exceptiën *declinatoire*, dat is van aldaer niet te recht te staen, noch gehalden te sijn, aldaer te dingen, mit aenwijsinge van costen, ende des heeren boete van einen gulden, ende nieuw dagement, hem voirbehalten sijn onschuldt van noot, ofte wettich beletsel ten naesten gerichtsdage.

11.

Ten welcken dage, soe der verweerder behoirlick gedaeght sijnde, niet en compt, sal tegens hem andere acte van gebreke gegeven worden, ende sal voir 't profijt van 't selve versteken worden van sijne exceptiën *dilatoire*, ende vorts gedaen als voir, gelijk op 't ierste gebreeck is gesaght. Ende oft hie voir die derde reise gedaeght sijnde alnoch niet en quaeme, sal 't derde acte van deffault, oft gebreeck verleent worden, ende voir 't profijt van 't selve, versteken worden van alle defensiën ende exceptiën *peremptoire*, ende ⁵ verdampt worden in de costen ende boeten als voir, ende den aenlegger toegelaten sijn vermet, oft aenspraeck te bewijsen.

12.

Ende opdat, als den uuytgebleven gedaeghde voir recht compt ⁶, om sijn onschuldt te doen, d'ein rechtsvoorderinge uuyt d'andere niet en comme t'onstaen, ende die principale sake opgehalden werde, sal der gedaeghde gehalden sijn op den bestimpten dagh al sulcken wettelick beletsel te bewijsen, 't sij mit getuigen, wettich schriftelick bescheidt,

1. Op: erratum editie 1620: bie.

2. Ontgaen: erratum editie 1620: ontkennen.

3. Quaem: erratum editie 1620: quaem nochtans.

4. Sal oick: erratum editie 1620: sal.

5. Ende: erratum editie 1620: ierste.

6. Voir recht compt: erratum editie 1620: daernaer voir recht comt.

ofte mit sijnen eidt, ingevalle 't selve beletsel mit levendige tuygen ofte schriftelicken schijn niet bewesen can worden.

13.

D'welck soevern den gedaeghden solde willen seggen, sal der richter insien, niet allein die gelegenheit, ende qualiteit der
/303/ persoenen, ende gewichticheit van der saken, maer oick des gedaeghdes qualiteit, ende gelegenheit ende van het beletsel, ende de gemeine faeme oft gerucht, ende andere circumstantiën.

14.

Ende oftwel hierbevorens allein vier saken voir wettige beletselen gehalden sijn geweest, te weten, gevancknisse, cranckheit tusschen sijn vier stijlen, bedevaert (soeverre dieselvige bedriechelickerwijse niet en geschiedt,) ende affwesen¹ in saken van de gemeente, soe sullen doch mede daeronder begrepen sijn, ende voir wettige beletselen gehalden worden dese naervolgende, ende andere dergelijcke.

15.

Ten iersten onweer, waetersnoot, oirlooge, vreesse van de vijanden, doodelicke siecten van sijn eigen persoon, huysfrouwe, vader, moeder, kinderen, ende andere naeste vrunden ende bloetsverwandten, peste, in openbaere ofte heimlicke vijandts handt, ofte macht sijn, bruyloft, ofte hylcxdagh², begencknisse daer der gedaeghder erffgenaemen is, Item gedaeght te sijn voir einen hoeger richter.

16.

Alle welcke beletselen magh der gedaeghde, oick ten dage dienende, mit einen bode daarvan sonderlinge last hebbende, den gerichte te kennen geven, om daarmede sijn onschult te doen, dat hie voir recht niet en can comen, ende te beletten dat tot sijnen last gein profijt van deffault, oft van gebreke van voir recht niet erschenen te sijn, en worde gegeven.

17.

Als den gedaeghden op 't tweede, oft derde dagement ierst voir recht comt, ende geine³ gewichtige redenen van sijn voirgaende uuytblijven bie en bringht, soe en sal hie naermaels tot sijn verantwordinge tegens des aenleggers heisch niet ontfangen worden: tensij dat hie ierst oplegge, ende erstadige de costen bie den eisscher gedaen.

18.

Ende soe de gedaeghde dat niet en doet, soe sal men hem alsdan van alle exceptiën, ende defensiën versteken, ende sal der cleger tot bewijs van sijnen eisch ontfangen worden, ende denselven bewijsende den rechten genouch sijnde, sal hem oick bie den richter toegewesen worden mit de costen.

19.

Maer bewijst hie sijnen eisch niet, soe sal 't gericht letten ende achte nemen, oft de sake op sijnen eydt tot volcominge van sijn bewijs gestelt magh worden, ende bevindende de sake

1. Ende affwesen: erratum editie 1620: affwesen.

2. sijn, bruyloft, ofte hylcxdagh: erratum editie 1620: te sijn, bruyloft, hylcxdagh.

3. Ende geine: erratum editie 1620: geine.

/304/ daertoe gestelt te sijn, sal den cleger ierst den eydt affnemen, ende alsdan den gedaeghden verdammen, als voir.

20.

Soe der cleger sijnen eisch niet en bewijst, noch oick die sake alsoe gelegen is, dat dieselve ten eide behoert gestelt te worden, sal 't gericht den gedaeghden van den eisch ontslaen, ende hem desniettemin in de costen verdammen, soe oick hierboven onder den titel van *Commerrecht* is gesaght.

21.

Als jemandt op 't ierste, tweede, oft derde daegement dagh heeft genomen, om de sake te comen verantwoirden, ende dat hie daerinne alsdan gebrekelick valt, sonder einige wettige redenen van ontschult, soe wordt hie versteken van alle exceptiën declinatoire, dilatoire, peremptoire, ende wordt voirts¹ gedinght, als hiervoor is gesaght.

22.

Ende wiewel men gemeinlick om jemandt van sijne defensie, oft verantwoerden te versteken, drie dagementen van doen heeft, gelijk gesagt is, soe sijn nochtans menigerley saken daertoe, om 't versteeck van alle exceptiën, oft het profijt van uuitblijven te hebben, ein oft twee dagementen genouch zijn²: beheltlick dat die geschieden met intimatie ofte weten, dat al³ compt die gedaeghde niet, vorts gevaeren sal worden, gelijk nae stijl ende rechtspleginge behoirt.

23.

Als onder anderen in sake van maintenue, oft handthaldinge in 't besit ende gebrueck van einich goet, in dewelcke soeverre der gedaeghde op d'ierste dagement niet en compt, word versteken van alle sijne exceptiën, ende defensiën als voir, ende der⁴ cleger ontfangen tot bewijs van sijn vermeten oft te kennen geven, ende op sijn bewijs wordt hem die recredientie, te weten, 't gebrueck van 't goet daer questie om is soelangh 't proces geduert, aangewesen, ende partie vorts daertoe oick gedaeght, ende die saken⁵ in staet gestelt naer behoiren.

24.

Van gelijcken in saken van nieuwichheit, ofte feytelicke turbatie, oft inbreuck op jemandts⁶ besit, is genouch ein dagement om partiën van alle haere exceptiën, ende defensiën te versteken, ende op 't bewijs des clegers daertoe hie voir 't profijt van het deffault wordt ontfangen, bie provisie mit vonnisse dese nieuwichheit gewehrt, ende in sijn besit ende gebrueck gestelt te worden.

25.

Is oick genouch ein deffault in sake van guarandt, oft waer-

/305/ schap om⁷ te krijgen acte van protestatie van neersticheit, ende daervan hem te dienen daer ende alsoe het behoeren sal, Item in sake van resumptie, oft herneminghe van pro-

1. Voirts: erratum editie 1620: voir.

2. Genouch zijn: erratum editie 1620: enough.

3. Al: erratum editie 1620: als.

4. Der cleger: erratum editie 1620: cleger.

5. Ende die saken: erratum editie 1620: de sake.

6. Jemandts: erratum editie 1620: jemandt.

7. Om: erratum editie 1620: op.

cessen naer d'affsterven van ein van de partiën, oft dat die bie niet vervolginge derselver van ein jaer interrupt sijn gevallen, oft inbrueck hebben geleden.

26.

Desgelijcx is ein dagement ende deffault genouch, in saken van getuigen te sien sweren, ende bescheiden over te geven, ende tegens d'originalen sien collationieren, in saken van kennen oft ontkennen einigh handtteicken, oft handtschrift, oft segel ende brieff, ende daerop handtvuldinge te hebben.

27.

Item in saken van cassatie van einige procedure, oft van attentæet, om daervan revocatie oft herroepinge te hebben, ende alles in sijnen iersten staet te stellen, van taxatie van costen, ende om van diminutie, ofte verminderinge derselver verstenen te sijn, ende die naer ein deffault te mogen doen taxeren.

28.

Item, om ein vonnis¹ dat verjaert is te doen verclaren executabel tegens den verdampden, is genouch ein dagement, ende tegens sijnen erffgenaem twee, ende dat sie daerop niet en sijn gecommen, om 't selve te wederseggen ende beletten.

1. Ein vonnis: erratum editie 1620: bie ein vonnisse.

Achde titul

Van procureurs ofte voirspreckers, volmechtige ende voirmunders.

1.
Alsoe partiën voir het meestendeil niet bequaem noch gestelt en sijn, oft hunne gelegenheit niet toe en laet, hunne saken selver voir recht te kennen te geven ende te bedingen, wordt hun toegelaten ten beyden sijden 't selve te mogen doen doir procureurs, voirspreckers, ofte volmechtighe.
2.
Welcke procureurs ofte voirspreckers sullen voir elcke
/306/ partie, die dat begeert, hun wordt, ende des rechten nootturft doen, nae gebrueck des gericht, wie sich gebuert, voidragende erbarlich, zuchtich ende verstandelich, dat tot oepeninge ende bewijs van partiën goet recht dienende is.
3.
Sullen oick die procureurs oft voirspreckers hun zuchtich halden, niet allein in 't mundingh bedingen van partiën saken, sonder malcanderen, ofte partiën te lasteren, maer oick in alle schrifturen, ende oft sie daertegens deden, sullen t'elcke reise vallen ende verdampt worden, boven die beteringe van d'eere van partiën, in de boete van drie guldens, halff den heer, halff den gerichte.
4.
Item, sullen d'ei den anderen hunne saken gerustelick doen bedingen, sonder d'ei in d'anders woorden te vallen, haestige, onbeleeffde, smadelicke, oft scheldtwoorden te gebruecken, noch op einige ordelen bie den gerichte gegeven, verachtelick te spreken oft schrijven, op alsulcken boete, als 't gericht naer de gelegenheit van de overtredinge t'elcker reise sal bevinden te behoeren.
5.
Die procureurs oft voirspreckers en mogen gein part oft deil hebben in de saken daerin sie in dienen, noch derwegen mit die partijen einige voirwaerden maken, oft hunne actiën oft gerechticheiden gelden, dan sullen hun laten genuegen, ende tevreden halden mit hunnen behoirlicken loon, op de bruecke van teen guldens, ende van onweerden van alsulcke contracten oft voirwarden, ende daerenboven gestraeft te worden ten goetduncen van den gerichte.
6.
Sullen oick partiën niet raeden die waerheit te swijgen, noch einige onrichtige saken aennemen, ende oft sie naermaels bevonden, dat haere partie saken niet oprichtig en sijn, sullen sich derselver ontslaen oft affmaken, sonder nochtans die wederpartie in deselve sake te dienen, op pene van gestraeft te worden, tot erkentnisse des gericht.
7.
Vorts sullen die procureurs oft voirspreckers hun dragen ende halden, volgende den inhalt van hunnen eidt, den sie gehalden sijn te doen ten platten lande, voir drost, schol-

tis, ende landtschrijver, ende in steden ende onderheerlickheit, voir scholtis ende schepe-
nen.

/307/ *Procureurs ofte voirspreckers eidt*

8.

Ick N. geloeve ende sweere, scholtis, burgemeistere ende schepenen deser stede, ampts, heerlicheits, ofte gericht, alle eere ende ontsicht te dragen, ende mij eerlick te laeten gebruicken, ende allerhande lasteren mij onthalden, den partiën derwelcker saken ick aengenoemen hebbe oft aennemen werde, trouwelick ende oprechtig dienen, hunne saken nae mijnen besten verstandt tot hunnen voirdeel ende te goede voirbringen, daerinne mit weten geine valscheit oft calumnie gebruicken, noch gefehrlicke dilayen oft uuytstellen, tot verlengeringe ende omdrijvinge der saken suecken, noch den partijen sulcx te doen, raeden oft onderwijsen, de documenten ofte bescheiden, secreten ende behulp, die ick van de partiën ontfangen hebbe, denselven tot naedeil ende schade niemanden veropenbaeren, die partiën boven die gerichtsondningh niet beswaeren, de saken soe ick aengenomen heb, ende noch voirtaen aennemen werde, sonder redelicke oirsaecke mij niet ontslaen, dan daerinne getrouwlich, ende wie sich gebuert tot den einde des rechtens dienen, ende eindtlich mij der christlicher catholischer roomsche religion gemees halden, soe helpe mij Godt ende alle sijne lieve heiligen.

9.

Partiën die in persoon niet voir recht en commen oft begeeren te commen, sullen ire volmacht mogen geven voir 't gericht, 't sij alhier oft op andere plaetsen, maer niet voir notaris ende getuigen, ende sullen daervan schijn ende bescheidt bringen onder des gericht, ofte twee schepenen siegel, daer sulcx bruickelick is.

10.

Tot welcken einde sal elck gericht, daer tot noch toe geinen schependomsiegel is geweest, sich mit einen eigen siegel versien, om onder denselven siegel alle gerichtlicke volmachten, wie insgelijcx opdrachten, erffnisse end onterffnisse, vonnissen ende andere gerichtelicke acten uuyt te geven, ten versueck van partie.

11.

Edoch sal prelaten, geistelicke ende riddermaetige persoenen onder hun handt ende siegel, ende den steden ende gemeinten onder hunnen siegel alleen, geloeff gegeven werden van hunne volmacht, ende sal dieselve van soe volco-

/308/ mene cracht ende weerde gehalden werden, aloft die gerichtlick ende onder gerichtssiegel waere gegeven.

12.

Wanneer jemant als volmechtiger in recht compt, is derselver gehalden sijn volmacht, ten versuecke van partije, te toonen, ende die in handen des landts oft gerichtsschrijver te laeten, om daervan de principaelste ende noodichste puncten op 't register aen te teickenen, teneinde, dat bie gebreke derselver, op des constituens naem niet tevergeeffz en worde geprocedeert oft de sake bedinght.

13.

Alle die volmechtige procureurs oft voirspreckers die 't recht van partijen sullen hebben versuimpt, sijn gehalden voir den schaden ende interesten, die sie daerduer commen te

lijden, te verandtworden, als daarvan oirsaecke sijnde, ende oversulcx sullen ten versu-
ecke, oft op aenhalten van de beschadigde partie daerin verdampt werden.

14.

Soe wanneer procureurs, voirspreckers, oft volmechtige hun einige saken ondernemen,
ende daerin uuytstel genoemen hebben, sonder van partie last ofte volmacht te hebben,
ende dat sie naermaels onder 't dexsel van gebreke derselver, hun der sake willen aff-
doen, soe sullen sie verdampt werden in alle costen, schaden ende interesten die de
wederpartie daerduer sal commen te lijden.

15.

Ende oft sie tot den einde toe in het beleit van der sake bleven, ende die hun ondernae-
men, sullen alsdan gehalten sijn te voorschijn te bringen hun schriftelick bescheidt,
daerbie magh blicken dat hetselve bie hun is gedaen uuit laste van partie daervoir sie
gedinght hebben, daermit op de sake recht gedaen magh werden.

16.

D'welck oft sie niet en deden, ende dat die wederpartie op 't bedinghde van de sake
recht versochte, sal 't selve geschieden tot laste ende perickel van den procureur oft
voirsprecker, die hem alsulcke sake heeft ondernemen, sonder daertoe last oft volmacht
te hebben: Beheltlick hem sijn verhael, daer ende soe hie sal meinen berechticht te sijn.

17.

Wanneer minderjaerige persoenen die gein voirmunders en hebben, in recht betrocken
worden, oft andere in recht trecken, sullen hun van tevoiren, eer men hun in rechte
hoeren sal, voirmunders gegeven worden, die hunne saken in rechte sullen vertreden, wie
sich gebuert, diewelcke eerst ende voir al

/309/ tot bewaringe van de minderjaerige gerechticheit den naervolgenden eidt gehalten sijn¹
te doen.

18.

Ick gelove ende sweere dat ick alle gerechticheyt van² N.N. (dien ick tot einen voor-
munder ende voirstender sijner saken verordent ben) naer mijnen besten verstande
getrouwelick ende mit alle neersticheit voirbrengen ende aendien sal, oick die waerheit
sonder einigh argelist gebruecken, wat hem onprofijtelick is vermijden, ende vorts alles
doen ende laten dat einen getrouwen voirmunder oplight ende gebuert, soe help mij Godt
ende alle sijne heiligen.

1. ASO 591 heeft "sullen sijn".

2. Alle gerechticheyt van: erratum editie 1620: alles.

Niegende titul

Van 't commen van partiën voir recht, ende des aenleggers aenspraecke ende versuecken.

§ 1. *Aenspraeck mit die bescheyden daertoe dienende.*

1.

Als partijen voir recht commen, soe sal der cleger tegens den gedaegden sijnen eisch pertinentelick, mundelinge oft bie geschrifte doen, naer gelegentheit van de sake, sonder dat hem daertoe einigen uuytstel vergunt sal werden: ten waere bie wil ende believe van partiën, oft dat het gerichte om merckelicke oirsaken bevonde 't selve alsoe te behoeren.

2.

In 't doen ofte dienen van den eisch oft aenspraecke, antworde, ende alle voordere bedinge der sake, sullen partiën oft hunne voirspreckers claere duytsche ende beduydelicke worden gebruikken, daeruuyt hunne meininge ende vorderinge lichtelicken verstaen can werden.

3.

Item alle saken, is 't mogelick, sal men niet dan mundeling bedingen, ofte¹ de conclusie ende eisch ten beiden sijden in 't register bie den gerichtsschrijver doen stellen, ende sunderling in saken

/310/ van schuldt ende schade oft bruecken niet beloepende over de vijftich guldens, die men in 't recht clein saken magh noemen, ende oversulcx sonder vertreck behoiren uuytgedinght ende affgedaen te werden.

4.

Tot welcken einde is der verweerder gehalden, als hie op alsulcke cleine sake is gedaeght, ten iersten dage voir 't gericht te commen, ende hem te verantwoorden, bie kennen oft ontkennen, oft anderssints, soe hie geraeden vindt, ende doet hie 't selve niet, wurdt bie provisie, ende onder genouchsaeme versekerheit, verdampt te moeten namptiseren oft handtvuldinge doen.

5.

Ende soeverre der verweerder voir recht compt, ende de schuldt bekendt, maer daertegen einige defensie oft verantwoordinge doet, oft dat die sake in feyte niet en is gelegen, maer in rechte oft costuime, sal het gericht partijen vereenigen, is 't doenlick, ende soe niet, staendtsvoets recht doen, oft wurdt daerinne einige sunderlinge swaericheit bevonden, sal die allein in bedencken worden gehalden, tot den naesten gerichtsdagh.

6.

Maer als de schuldt niet en wordt bekendt, oft dat einige redenen van verantwoorden vorts gebracht worden, die bewesen moeten werden, soe wordt partiën belast, dat sie ten

1. Ofte: erratum editie 1620: ende.

naesten gedinghsdagh, wederom sullen commen, ende alsdan mit hun bringen alle hun schijn ende bescheidt, ende hunne konden oft tuygen, om alles gesien ende gehoort te worden.

7.

D'welck gedaen sijnde, sullen partijen aenstondt dieselve mondtling wederleggen, salveren ende verantwoordt, ende daerop sal men oick alsdan recht doen, sonder partie te laeten commen tot schrijven, is 't einichsints doenlick

8.

Ende oft 't selve alsoe niet doenlick en waere, d'welck staet tot discretie ende goetduncen van 't gericht, soe sal bie den gerichte geordonneert mogen werden, dat partijen alle hun bedingh, bie ein schrifture van verhael¹ oft mundelingh bedinghde, ten beyden sijden binnen den derden dage sullen mogen overgeven, mit alle hun schijn ende bescheidt daertoe dienende, om al 't selve bie den gerichte gesien, in de sake eindlick gewesen, oft anderssints daerinne geordonneert te worden, als men bevinden sal te behoeren.

/311/ 9.

In saken beloepende niet over de ses guldens brabant, sal men terstondt, op mundeling bedingh van partiën, recht doen, op 't behalt ofte eidt van den eisscher, sonder anderen toon behoeven te doen: Ten waere dat den verweerdere ter contrariën bereit waere te sweeren, niet schuldich te sijn, in welcken gevalle men de sake bedingen ende daerop wijsen sal, als voir.

10.

Als de gelegentheit van de sake verheist, dat partiën hun proces schriftelick doen, soe sijn sie gehalden, bie hunne aenspraecke, antworde, ende naervolgende schrifturen, alle die middelen ende feyten, daermede sie hun willen behelpen, opentlick ende bescheidenlick te stellen, artickelsgewijse, sonder in einen artickel meer als ein² feyt te begrijpen.

11.

Ende oft alsdan, oft oick in saken van mondelingh bedingh, den heisch ende middelen daertoe dienende, te groot solde vallen, om bie den gerichtschrijver in 't register gestelt te werden, soe sal d'aenleggere, oft sijn voirspraecke ende volmechtige schuldich wesen, denselven op den staenden voet, bie hem onderteickent, den gerichtschrijver in geschrifte over te leveren, sonder daerin einigen uuytstel te mogen genieten, gelijk voor is gesaght.

12.

Al is den eisch gedaen ofte overgegeven, ende daerbie conclusie genoemen, soe magh evenwel d'aenlegger denselven voir *litiscontestatie* oft rechtsvestunge veranderen, mits betalende die gerichtskosten, bie den gedaeghden gedaen ende geleden, maer naer gedaene rechtsvestunge, en is sulcx niet toegelaten: ten waere dan sake dat men bie dwalinge ende onwetent, sich in 't stellen van de conclusie misgrepen hadde.

13.

Ende in dem vall sal die veranderinge van den eisch ofte conclusie, oick tot den vonnisse, toegelaten werden, soe wanneer 't selve mit requeste wordt versocht, mits draegende

1. ASO 591 heeft "verbael".

2. Ein: erratum editie 1620: die.

bie den aenlegger, die 't selve versueckt, de costen bie den verweerdere tot daertoe gedaen ende geleden.

14.

Oft jemandt einen anderen, om schuldt, achterstedigen pacht oft renten, mit recht voirgenomen hadde, voir ende aeler der beclaeghde hem gehalden was die te betalen, ende daerbie blijft, soe sal der cleger niet allein in de costen van den processe vallen, maer sal oick soeveel tijts meer, den beclaeghden laeten genieten, als hie te vruench op geweest is.

/312/ 15.

Ende als jemandt ter quaeder trouwen meerdere somme van den beclaeghden voordert, dan hie hem schuldigh is, soe sal der cleger boven alle die gerichtscosten, ende alle schaden, die der beclaeghder doir alsulcke claghte¹ geleden heeft, oick in eine bruecke van drie goltgulden, oft meerdere, naer gelegentheit van de sake, verdampt worden.

16.

Soe d'aenlegger ofte verweerdere einigh schijn oft bescheidt hebben, d'welck sie achten tot bewijs van hunne aanspraecke oft antwoorde dienlick te sijn, moeten 't selve daermede overgeven, sonder dat sie sulcx naermaels sullen mogen doen, mit hunne replicke oft duplicke.

17.

Danwel sullen d'aenlegger ende verweerder, noch daernaer mogen overgeven mit hunne replicke ende duplicke, alle 't geene dat hun solde mogen dienen, om den inhoudt van des verweorders antwoorde, oft des aenleggers replycke, te strafen ende wederleggen, maer voirdert niet.

18.

D'welck nochtans al te verstaen is, soeverre d'aenleggers oft verweorders niet geweten en hebben alsulcken bescheidt, als sie naermaels solden willen overgeven, onder gehadt te hebben, ende dat hun 't selve tot bewijs van hunne intentie dienlick solde sijn, ende niet als sie 't selve niet en hebben ondergehadt oft geweten, welcken aengaende sie gelooft sullen worden, onder hunnen eid: Ten waere dat haer partie bereidt waere contrarie te bewijsen.

§ 2. *Versueck van cautie oft versekeringe voir 't gewijsde, verkiesinge van woonplaetse, ende stellinge van volmacht oft voirspraeck.*

1.

Der aenlegger, naerdatt hie sijnen eisch heeft gedaen, magh van den verweerder, onder den gericht niet genouchsaem geërft oft geseten, burgen oft genouchsaeme versekerheit voir 't gewijsde versuecken, dewelck oick bie den verweerder gestelt sal moeten worden: ten waere dat hie sijn uuyterste neersticheit gedaen hebbende, geine burge oft andere versekerheit en conde becommen oft vinden.

1. Claghte: erratum editie 1620: claghde.

2.

Ende in dem val, sal der verweerder mogen bestaen, mit eidtlicke verclaeringe, dat hie sijn uuyterste beste heeft gedaen, ende gein burge connen becomen, ende beloefde van het gewijsde te

/313/ voldoen, d'welck staet tot erkennisse van 't gerichte naer den staet van de persoen, ende gelegenheit der saken, 't welck dem aengaende¹, sal ordonneren, soe 't selve sal bevinden te behoiren.

3.

Van gelijcken magh oick der verweerder alsulcke cautie eisschen, ende is d'aenlegger gehalden hem die te stellen, ende dat niet allein ten aensien van de rechtsvordering die op den eisch des aenleggers tegens hem wordt gedaen, maer oick van den wedereisch oft reconventie des aenleggers, naerdad die gedaen sal sijn.

4.

Welverstaende, dat altijd d'aenlegger ende verweerder ten beyden sijden mit gelijcke burgerschap volstaen, 't sij van burgen, verbintnisse van einigh goet, ofte geloefte onder eidt van 't gewijsde te voldoen, sonder dat d'ain vorder gehalden is dan d'ander, al conde hie voirdere versekerheit geven oft stellen.

5.

Als d'aenlegger oft verweerder onder 't gericht, daer sie dinghplichtich sijn, niet en is geseten, soe magh dergeene die aldaer woenachtich is versuecken dat d'ander aldaer sal kiesien domicilie oft woenplaetse, om aldaer alle daevinge ende weten te mogen doen, aloft sie aldaer woenachtich ende tegenwordich waeren, ende dat die deselve crachte sullen hebben oft die aen hunne persoen waeren gedaen.

6.

Soe wanneer d'ain oft d'ander van partiën geinen procureur oft volmacht en heeft gestelt, om die sake te bewaeren, bedingen, ende uuyt te vueren, soe vermagh d'andere versuecken dat hie schuldich sal sijn 't selve te doen, oft dat bie gebreke van dien, tegens dengeenen die in gebreke is, sal worden vorts gedinght, als tegen uuytblijvende oft niet verschijnende partie.

§ 3. *Versueck van eidt de calumnie oft geferd, ende van antwoorden bie kennen oft ont-kennen, onder denselven eidt, merckelick op schriftelick bescheidt staende tot handt-vuldinge.*

1.

Vermogen oick in alle rechtsvordering der aenlegger ende verweerder terstondt versuecken den eidt die men noempt van calumnie oft geferd, denwelcken oick alsdan, soe sie tegenwordich sijn, bie hun gedaen sal worden, sonder daertoe einigh uuytstel te mogen begeeren, op pene, dat soe der cleger die

/314/ niet en solde willen doen, hie sijne claghte verlooren sal hebben, ende oft der gedaeghde dat weigerde, oft daerinne gebrekelick viel, dat hie sal gehalden werden, alsoft hie die claghte gestendigh were.

1. 'T welck dem aangaende: erratum editie 1620: dem aangaende.

2.

Bie den eidt van calumnie wordt aldus gesworen: Ick N. sweere tot Godt, dat ick geloeve ende meine eine goede ende oprechte claghte te doen (*is 't der aenlegger*) oft eine goede sake te hebben, om mij tegens den aenlegger te weren ofte verdedigen, ende hem sijnen eisch te leugnen, (*is 't den verweerder*) oick tot onbehoirlicke verlengeringe der sake geenerley uuitstel oft vertreck sal begeeren, de waerheit gebrucken, ende soe menighmael ick in rechten gevraeght werde, deselve seggen ende niet verswijgen, ende mij willens ende weetens niet en sal behelpen mit einige valsche weeringe, hetsije van getuigen, schriftelick bewijs, oft andere, oick niemandt iet geschoncken oft geloeft hebbe, noch schencken oft geloven will, noch bie mijselven, noch jemandt anders, daarmede ick dat oirdeil in deser sake voir mij vercrijgen moghte, anders als 't recht toelaet, alles trouwelick ende sonder bedroch.

3.

Soe wanneer partijen selver niet tegenwordigh en sijn, om den voorschreven eidt te doen, sullen hunne procureurs ofte volmechtige, denselven in heurer ende heurer principael siele sweeren, ende daertoe sal elck van hun, van sijnen meister ofte principael moeten hebben besundere volmacht.

4.

Waer 't sake dat jemant bevonden worde mit openbare calumnie oft moetwillicheit, ende ongerechticheit einen anderen in recht getrocken te hebben, om hem quellinge aen te doen, die sal mit ein boete gestraeft werden, nae den eisch van der calumnie, ten goetduncken van het gericht.

5.

Waer 't sake dat jemant terstont naer d'overgeven van sijn aenspraecke, den eidt van calumnie gedaen hadde, ende daernaer sijnen eisch oft conclusie veranderde, soe sal hie wederomme (soe partije sulcx begert) gehalden sijn den eid te doen, als wesende ein nieuwe actie, daerop der voorgaenden niet gedaen en is.

6.

Oick naerdats in de sake is geantwoordt, oft die sake tot den toon gebracht, ende ¹ den voirschreven eidt van calumnie gedaen, vermogen partijen soewel der cleger als der gedaeghte tot bewijsinge van hun bedingde, bie bekentnisse van partije hun wederpartije te doen antwoorden puerlick ende simpellick, sonder einigh omhanckxsel oft toevueginge, bie kennen oft ontkennen onder eide, op hunne gearticuleerde feiten, oft hie die gelooft waer sijn ofte niet.

7.

D'welck partije daervan sulcx versocht wordt, gehalden is te doen, op pene dat dieselve feiten oft articulen voir bekandt gehalden sullen worden: ten waere dat die geheele gelegenheit van der sake daerbie niet volcomentlick waere verhaelt, in welcken gevalle de partije ² die volcomentlick sal mogen verhaelen, ende haer daerop presenteren, t'expurgeren, ende sal daarmede volstaen, d'ander op ³ haer geheel, in 't bewijs van heure intentie, oft contrarie bewijs van der wederpartije defensie.

1. Ende: erratum editie 1620: End.

2. Partije: erratum editie 1620: wederpartije.

3. D'ander op: erratum editie 1620: op.

8.

Als jemandt eine claere ende liquide obligatie oft handschrift heeft, oft oick schepenen ende notariael bescheidt, magh sijne partie doen dagen, om 't selve te kennen oft ont-kennen, ende daarvan voldoeninge te hebben, ende 't selve bekendt hebbende, oft voir recht niet comende, om te bekennen, magh ten versuecke van partie terstondt verdampt werden tot namptisatie oft handtvuldunge.

9.

D'welck niettemin te verstaen is, ten waere dat der beclaegden vorts brochte einige preemtoire exceptie oft verantwoordinge, daarvan hie bereidt waere voir den naesten gerichtsdage te doen blijcken, in welcken gevalle hie des te weiniger niet tot derselver handtvuldunge ten voerschreven iersten gerichtsdage verdampt sal worden: ten waere dat hie binnen den voerschreven tijdt daarvan hadde doen blijcken.

10.

Der cleger en magh de handtvuldunge mitderdaet niet genieten: ten waere dat hie genouchsame ende machtige burge hadde gestelt, om die somme bie provisie aangewesen, mit den interest derselver rentsgewijse wederom te geven, indien ten principaale bevonden wordt 't selve alsoe te behoeren.

11.

Die tot handtvuldunge verdampt is, moet den cleger ten principaelen binnen jaer ende dagh doen vorts procederen, oft doet hij 't niet, soe gaet het vonnisse provisionel in crachte van gewijsde ten principael, sonder einigh toedoen van den cleger, ende is daarmede der burge van sijn burgschap ontslaegen, volgende 't geene onder den titel van *Namptisatie oft handtvuldunge* is gesaght.

/316/ § 4. *Versueck op attentaeet.*

In hangende recht, sal noch doir den richter, noch bie partiën iet geattenteert ofte nieuws voirgenomen worden, tot achterdeil van hunne rechtsvorderinge, maer sal dergeene die dat strijdige goet besit, darinne blijven, tot uuitdracht der sake, sonder 't selve middeler-tijt te verderven, vervrembden, belasten ofte verminderen, oft in vrembde handen te stellen¹, ende insoevern iet ter contrariën gedaen oft vorts gekeert waere, sal 't selve op aenhalden der wederpartie in sijnen voirgaenden staet gestelt worden, bie alle midde-len van bedwanck, naer recht daertoe staende.

1. Te stellen: erratum editie 1620: stellen.

Teenden titul

Van des verwerders exceptiën oft inreden, ende verandtworden, versuecken ende wederheysch.

Exceptiën oft inreden ende verantwoordten.

1.

Die gedaeghde magh hem tot affweringe des aenleggers behelpen mit driërley manieren van exceptiën ende defensiën, als te weeten, *declinatoire*, *dilatoire* ende *peremptoire*, die hie al gehalden is t'eenemael, ende niet d'een naer d'ander te bedingen, Doch bie ordre ende onvermindert sijn gerechticheit derselver, ende onder protest van dat bie ordre daerop recht gedaen sal worden.

2.

Uuytgesondert, dat bie den verweerdere d'exceptie *declinatoire litis pendentie*, oft van strijdtbaere¹ sake van compromis ende inlaetinge tot het seggen van goede mannen, oft van gewesen vonnisse, oft van accordt ende verdragh, alleen voiregewendt mogen worden, voir de litis contestation, om die te beletten, soe wanneer bie gerichtlicke acte openbaer instrument oft eigen handt van partie daarvan binnen acht dagen blijcken can.

/317/ 3.

Al is 't dat tot noch toe, op einige plaetse gebruecklich is geweest, dat der gedaeghde op den iersten dagh van rechten bie sittende gerichte heeft moeten antworden, Soe sal doch van nu voirtaen den gedaeghden, insoevern hie 't selve versueckt, dagh van beraedt gegeven werden, uuytgenomen in kleine saken, daerinne over vijftich guldens niet geheist en wordt.

4.

In welcke sake de gedaeghde aenstondt mundtdelingh sal moeten antworden, soevern ten tijde van de daginge hem bie den gerichtsbode is verclaert, waerom, oft voir wat somme hie is gedaeght, ende en sullen voirts aen partiën haer inbedinghde bie geschrifte niet mogen overleveren: ten waere hun 't selve bie den gerichte uuyt mercklicke redenen toegelaeten werde.

5.

Ende oft der gedaeghde in 't gericht tegenwoirdich sijnde, sonder einige erheffelicke oirsake weigerden t'antworden, niettegenstaende dat hem bie den richter oft gerichte bevolen waere 't selve te doen, op pene dat men die claghte voir bekandt sal halden, soe sal alsdan de beclaeghde in den eisch des aenleggers verdampt werden.

1. Van strijdtbaere: erratum editie 1620: strijtbaere.

§ 2. *Versueck van besichtinge van het strijdigh goet, ende van warhandt oft warschap.*

1.

In saken daer einigh goet wordt geëischt, d'welck der verweerder niet sekerlick en weet oft hie het besit, magh hie voir sijne verantwoordinge te doen, oft in des aenleggers eisch te bewilligen, versuecken, dat men hem toene 't goet dat men heischt, opdat hie niet tevergeeffs genootdringht sij¹ in proces te treden, op 't geene dat hem moegelick niet aen en gaet.

2.

Als der gedaeghde sekerlick weet dat hie het geëischt goet besit, ende dat hie 't selve bie aenwijssinghe oft besichtinge in strijbaere plaetse alsoe bevindt, soe magh hie voir 't gericht dagh versuecken, om sijne warhandt tot² warschap op te roepen, opdat hie naemaels op hun sijn verhael magh hebben.

3.

Van gelijcken als ein gedaeghde bie ein ander costeloos ende schadeloos gehalden moet worden, van de schult die hem geëischt wordt, 't sij als burge, ofte als t'samen verbonden, oft als van ein geselschap van handel sijnde, oft anderssints, soe wordt oick die gedaeghde bequaemen tijdt vergunt tot versueck van warschap, ende die saken³ te commen verantwoorden, oft hem costeloos ende schadeloos te halden.

4.

Als der gedaeghde oft bescrevene om warschap t'aenveerden, oft die sake te verantwoorden, oft den verweerdere costeloos ende schadeloos te halden, voir recht niet en compt, oft dat hie compt ende verclaert die niet⁴ te willen aenveerden oft verantwoorden, magh de verweerder tegens hem protesteren van alle schaden ende interesten, ende dat hie op desselfs gevaer ende perickel de sake sal laeten gaen tot kennisse des gericht, ende daarvan vonnisse verwachten, daermit hie alsdan volstaet om sijn verhael te hebben.

5.

Waernaer en magh den verweerdere gein voirder uuytstel genieten om t'antwoorden, ende in de sake vorts te varen, maer is daertoe terstondt gehalden, hoewel ingevalle d'opgeroepen⁵ tot guarandt waer gecommen, ende voirder waerschap versocht hadde, de sake stil solde staen tegens den verweerdere, totdat alle degeene die tot waerschap gehalden sijn, opgeroepen solden wesen.

6.

Als bie den opgeroepen oft beschrevenen tot guarant de waerschap word aengenomen, soe wort der verweerder, als hie des versueckt, verlaten van den proces: ten waere d'aenleggere hadde einige redenen ter contrariën, maer blijft desniettemin onderworpen 't geene dat tegens den aenveerder van de waerschap sal worden geweesen, aengaende de restitutie oft affstandt van het goet mit de vruchten, dan als die verantwoordinge van

1. Sij: erratum editie 1620: sie.

2. Tot: erratum editie 1620: oft tot.

3. Die saken: erratum editie 1620: ende sake.

4. Die niet: erratum editie 1620: niet.

5. Opgeroepen: erratum editie 1620: oproepen.

enige personele schuldt wordt aengenoemen, soe moet den gedaeghden, dien niettegenstaende, blijven in 't proces, ende wordt tot sijnen laste vonnisse gegeven, beheltlick hem sijn verhael.

7.

Soe wanneer jemant niet allein en is gedaeght, oft beschreven tot guarandt, oft om voir ein ander de sake aen te nemen tot sijner onbeschadicheit, maer mede om bie gebreke van 't guarandt oft verantwoordinge van de sake t'aenveerden, t'antwoorden ende conteren op alsulcken eisch als hie tot sijnen last van meininge is te doen, teneinde dat bie gebreke van aenveerdinge van guarandt oft verantwoord van den eisch des aenleggers, hem van alles costeloos ende schadeloos te halden, (gelijck nae stijl ende practijcke magh geschieden) soe en volstaet

/319/ derselver gedaeghde niet mit sijn verclaeren van 't guarant niet te willen aenveerden, oft de sake verantwoorden, soeverre hie te recht gehoirt voir denselven richter.

8.

Maer is alsdan gehalden op alsulcken eisch t'antwoorden ende te contesteren, ende de sake voirts te bedingen tot den einde toe, oft bie gebreke van sulcx, wordt tegens hem voirt gefaren tot vonnisse condemnatoir, als tegens allen anderen achterblijvende partijen, soe hiervoor is gesaght, Ende desniettemin is den verweerder gehalden tegens den aenleggere voirts de sake te bedingen, sonder voirderen uuytstel, oft en heeft oft weet hie geine redene van verantwoordinge, magh ter goeder trouwen hem gedragen tot verclaeren des gerichtts.

§ 3. *Wedereisch oft reconventie.*

1.

Der¹ beclaeghder in recht aengesproecken sijnde, magh niet allein besichtinge van de plaetse ende grondt versuecken, maer staet hem oick vrie ende magh voir denselven gericht den cleger bi reconventie ofte wedereisch aenspreken, ende dat niet allein voir litiscontestatie, maer oick daernaer.

2.

Doch mit den bescheide oft onderscheidt, dat als den wedereisch voir de litiscontestatie, ofte terstondt daernaer worde gedaen, sonder einige andere gerichtlicke acten ondertuschen te doen, dieselve gelijckelick bedinght sal worden mit de sake van den eisch ofte conventie, ende insoevern die daernaer gedaen wordt, dat dieselve de sake van den eisch niet en magh verhinderen, ophalden, oft haeren loop beletten.

3.

In sake van conventie ende reconventie sullen partiën van besondere schriftueren dienen, ende op elck in 't besunder de saken beleiden, opdatter geine confusie ofte mengeling van rechtsvorderinge ende schriftueren en valle van beide processen, ende daerdeur de sake niet verdonckert en worde.

1. Der: erratum editie 1620: den.

/320/

Eilfde titul

Van 't voirder beleyt oft bedinginge van der saken ende d'intitulatie, opschrift oft naem van de schriftueren.

1.

Om vortae alle processen te becorten, ende desnietemin pertinentelick, ende bescheidelick alle saken te bedingen, sullen partiën in d'ierste instantie niet vorder mogen schrijven, noch hunne schrifturen anders intituleren, dan van aensprake ofte heisch, antworde, replycke, duplycke, ende daermede sal die sake sijn gesloten: tensij dat partiën bie den gerichte mit kennisse van sake werde toegelaten vorder te mogen schrijven bie triplicke, op de nieuwicheden in de duplycke bevonden, ende bie quadruplycke, oft dat sie tot toon bie gemein consent, oft bie ordonnantie van 't gericht worden ontfangen.

2.

D'welck als geschiedt, sullen partiën naer affleidinge van hunnen toon, oft overgeven van hun bescheit, daertegens dienen van reprochen, ofte wederlegginge van dien¹, ende voirts daerop van salvatie, ofte verantwoordinge van hun bewijs, ende sal daermede wederom die sake gestelt sijn in staet van wijsen, sonder dat sie in hunne reprochen, ofte salvatiën sullen mogen stellen einige nieuwe feiten de sake principael aengaende, ofte einich nieuw bewijs, oft bescheidt overgeven, ende oft sie sulcx deden, en sal daerop in 't wijsen van de sake niet gelet worden.

3.

Maer oft partijen iet vergeten hadden, tot hun voirdeil dienende, oft dat sie van meininge waeren noch andere getuigen te doen verhoeren, op 't geene daerop sie van tevoirens niemant en hadden doen tuigen, noch haer partie op 't contrarie van 't geene daerop sie van meininge solden sijn van nieuws toon te leiden, sullen tot dem einde requeste presenteren, om daertoe, niettegenstaende den staet van de sake, ontfangen te werden, d'welck hun alsdan d'antworde, oft rescriptie van partie gesien, sal toe-

/321/

gelaten worden, indien bie den gerichte bevonden wordt dat sulcx behoirt te geschieden, mits betalende de costen van retardatie ofte verlet.

4.

Als d'ei partie tot inbringen van nieuwe feiten, oft schijn ende bescheidt ontfangen wordt, Soe magh d'ander partie van gelijkken doen, duncket haer goet, sonder nochtans vorder te schrijven, dan dat men op de nieuwe kondtschap, schijn ende bescheidt magh dienen van reproche, ende salvatie, ende daermede die sake wederom in staet stellen, ende dat tot dem elck van partijen altijt geoorloft is te dienen van informatiën van rechte, soeverre als 't hun belieft, dewelck secret blijven, ende gein nieuwe feiten en mogen inhalden.

1. Dien: erratum editie 1620: die.

5.

Die voirschreven maniere van beledinge van processen, ende intitultatie, oft opschrift van de schriftueren sal oick gehalden worden, als men dinghplichtich is op dagementen van arreste, oft commer, pandinge, eisch van reeckeninge, bewijs ende reliqua, ende sal alsdan voir opschrift van de schrifture gestelt worden, aenspraeck op arrest, commer, pandinge, oft van reeckeninge ende antworde, replicke, duplicke, ende anderssints als voir.

6.

Ende oft die reekeninge in behoirlicke forme waere overgegeven, ende dat daerop viel te seggen, 't sij om te becomen vermeerderinge van den ontfanck, oft roieringe¹ oft minderinge van 't uuytgeven, soe sal der eisscher daertegens dienen van contradictie oft wedersegginge van reekeninge, ende daerbie sulcke conclusie nemen, oft eisch doen op de partijen derselver als hie geraden vindt, daertegens der verweerder sal dienen van salvatie, oft verantwoordinge van reekeninge, end daerbie contrarie conclusie nemen, ende sal vorts de sake bie replicke, ende duplicke, ende anderssints bedinght worden, als voir

7.

D'welck nochtans niet anders verstaen en wordt, dan ten aensien van de partiën, die duyster sijn, ende vorder ondersueck van doen hebben, sonder dat die op mondeling verhoir van partiën affgedaen solden connen worden, want daer sulcx can geschieden, is men gehalden 't selve alsoe terstondt te doen, sonder partiën tot schrijven te laten commen, om deselve ahm spoedichste van malcanderen te helpen, ende daarmede van moyten ende costen van processen t'ontlasten.

/322/ 8.

Als partie in plaetse van ten principaelen t'antwoorden, replicieren oft duplicieren, voirtsbrenghet einige exceptie, inrede oft versueck, soe sal 't selve mondelingh geschieden, stellende allein haer conclusie, oft versueck in 't gerichtregister, ende daerop sal bie mondelinge antwort, ende bedingh van partiën recht gedaen worden, ende oft 't selve niet en couste geschieden, sal partiën ten beiden sijden, oft hun voirsprekers geordonneert worden, hun mondelingh bedingh mit den bescheiden bie hun bedinght, binnen vierentwintich uren bie geschrifte over te geven, om daerop terstondt recht gedaen te worden, sonder vorder schrijven, naer behoiren.

9.

Al d'welck oick gevolght sal worden in de procedueren, oft gedingen van de tweede, oft derde instantie: Beheltlick, dat aldaer den appellant oft revident sijn schrifturen (indien hie van meininge is einige te dienen) sal intituleren, beswaernissen van² N. appellant oft revident, ende den geappelleerden oft gedaeghde sijne schriftueren, antworde op beswaernisse voir N. gedaeghde in saken van appellatie oft revisie, ende soe daer voordersolde vallen te schrijven, replicke, duplicke, ende daarmede sal die sake wederom gesloten sijn, ende daerop recht gedaen worden: tensij dat die als voir in d'ierste instantie is gesaght, wederom wordt geopent bie requeste civil.

1. Oft roieringe: erratum editie 1620: oft tot roëiringe.

2. ASO 591 heeft "voir".

10.

Soe wanneer d'advocaten oft procureurs anders hunne schrifturen intituleeren, oft noemen, dan hiervoor is gesaght, d'welck men mitderdaet tot verscheiden reisen heft bevonden, dat niet en dient dan tot verdonckeringe van de sake, ende om onder 't dexsel van nieuwe namen menighte van onnutte ende nergens toe dienende schriftueren over te geven, ende partiën op groote onnutte costen te brengen, soe sullen sie t'elcker reise als sie dat doen mitderdaet vervallen in de boete van drie guldens, daervoor sie oick terstondt gepandt sullen mogen werden, ende daertoe aen partie teruggegeven, dat sie voir sulcke schrifturen hebben ontfangen.

11.

Niemandt en magh sijn begouste rechtsvorderinge laten rijsen ofte vallen, ende daernaer van nieuws beginnen, maer die sake die voir ein gericht begoust is, moet aldaer voleindt werden, opdat partie van d'ein gericht ende swaericheit niet in 't ander en valle, ende eins gerust magh sijn.

/323/ 12.

Niettemin, oft partie die goet recht solde hebben, haere saken quaelick aengelaght¹ hadde, ende daerduer in gevaer oft perickel solde sijn van die te verliesen, ende in² voirder vergeeffsche costen te vallen, soe en solde die niet gehalden sijn tot den einde toe in sulcken gedinge te blijven, maer solde daarvan mogen scheiden, ende van nieuw sijne sake te recht beginnen.

13.

Maer 't gerichte en solde alsdan 't selve niet anders toelaten, dan doende aldaer van nieuws d'aensprake ende vervolgh, (soe de kennisse ende 't wijsen van de sake aldaer genoemen, ende gedaen magh werden,) betalende ende voldoende aen partie alle de costen, schaden ende interesten, bie haer gedaen ende geleden, oft immers daervoor versekerheit stellende, tot erkentnisse des gericht's.

14.

Niemandt en magh oick einige rechtsvorderinge bie hem begoust jaer end dach laten stilstaen, ofte verjaeren, sonder daerinne einige gerichtlicke acten te halden: ten waere dat die sake soeverre waere bedinght, ofte gebrocht ten principaelen, oft op einigh incident, dat die den gerichte waere voirgebracht, ende dat daerinne recht stonde te doen, ende oft daerin jemandt gebrekelick waere, solde vervallen van de instantie oft begouste rechtsvorderinge, ende gehalden sijn te betalen die costen, schaden end interesten, bie de wederpartije³ gedaen ende geleden.

15.

Doch solde den verweerder om daertoe te geraecken den aenlegger oick moeten doen dagen, ende tot sulcken einde tegens hem conclusie nemen, ende vonnisse vercriegen, d'welck op ein dagement geschiedt, soeverre hie niet en compt, ende soe hie compt wordt gehoiert in sijne redene van verantwoordt, ende daerop recht gedaen naer behoiren.

1. ASO 591 heeft "aengeclacht".

2. In: erratum editie 1620: in 't.

3. Wederpartije: erratum editie 1620: meerdere partije.

16.

Welverstaende, dat soe d'aenlegger die sake drie jaeren liet berusten, der verweerdere alsdan gein dagement van doen solde hebben, maer solde den blooten overstrick van den tijdt die rechtsvorderinge doen smilten: Ten waere dat d'aenleggere selver ter contrariën bestendelicke redenen biebrochte, waerom die hem niet en behoirde te letten, ende daerop vonnis vercreegh tot sijnen voirdel.

17.

Als ein rechtsvorderinge is verjaert¹, ofte wordt gehalden voir verclaert ofte verstorven, soe compt mit einen te smilten, ende verdwinen, alle 't profijt ende voirdeil, dat deselve den

/324/ aenlegger was gevende, 't sij van interruptie, oft inbrueck ende belet van prescriptie, oft verwijlinge van tijdt, oft van te genieten die vruchten, oft interest ende profijt van die² schuldtpenningen, van den tijdt aff van litiscontestatie, oft des gerichtsvestinge, oft van burge ende versekerheit voir 't gewijsde: Beheltlick dat allein in wesen ende van weerden blijven die bekentenisse van partie, schriftelicke ende mondelicke kondtschap ende thoen³ bie partiën ten beiden sijden geleit, ingevalle men nieuwe rechtsvorderinge wilde instellen.

18.

Maer tot nieuwe rechtsvorderinge en wordt men alsdan niet ontfangen, voir ende alear dat men alle de costen van 't voirgaende proces, oft rechtsvorderinge aen sijne wederpartie heeft betaelt, ende goet gedaen, Ende soe die gerechticheit die men van tevoirens heeft vervolght maer en waere van sekeren tijdt, als van ein, ofte twee jaeren, oft mindere, als van vernaerdinge, handthaldinge in 't besit, ende dergelijcke, sijnde maer van sekeren tijdt, soe en solde die niet van nieuws begoust mogen worden, al wolde men die costen betalen, maer solde den aenlegger bie den verloop van gelijcken tijdt, sonder vervolgh van de sake t'einemaal gesmolten, doot ende teniet sijn.

1. Verjaert: erratum editie 1620: verclaert.

2. Van die: erratum editie 1620: van.

3. Kondtschap ende thoen: erratum editie 1620: kondtschap.

Twelfden titul

Van konden ende verhoir derselver

1.

Als partiën niet en hebben bekent, daermede die wederpartie haer solde connen behelpen, tot bewijs van haere gerechticheit, ende dat de sake in contrarie feiten ofte op bewijs gelegen is, soe worden sie ontfangen oft gewiesen ten toon om dieselve te bewijsen, 't waere bie getuygen, schijn ende bescheidt, eydt ofte anderssints, nae de gelegenheit van de sake.

2.

Waernaer is der cleger gehalden sijn bewijs te doen binnen ses weken, aenvangende van den dagh dat partiën tot bewijs gewiesen oft ontfangen sijn waervan die ierste veertien da-

/325/ gen, voir d'ierste, die andere veerthien dagen voir de tweede, ende die derde veertien dagen, voir 't derde dilai oft uuytstel van bewijs sullen dienen.

3.

Welcke ses weken overstreeken sijnde, sal den aenlegger gein voirder uuytstandt gegeven werden, dan uuyt erheffelicke oirsaken, ende mit kennisse van de sake, opdat partije bie langer uuytstandt niet vercort, ofte in langhduerige oncosten van proces worde gehalden.

4.

Geduerende den tijt dat den cleger sijn bewijs moet doen, en is der gedaghde daertoe niet gehalden, dan allein ierst naerdats des clegers tijt overstreeken is, naer denwelcken der gedaeghde¹ ofte verweerder alsdan gelijcke ses weken op denselven voet sal hebben, als hiervooren van den cleger gesaght is geweest.

5.

Die sijn getuygen wilt doen verhoeren, sal gehalden wesen niet allein sijn getuygen tijdelick te doen dagen om kantschap te geven, maer oick sijn tegenpartije, om hun den eidt te sien affnemen, diewelcke, al en compt hie dan niet, sullen evenwel die getuygen beleidt ende verhoirt werden, sonder naerdeil van de wedersegginge oft straff van hunne persoenen ende kondtschap.

6.

Eer men die getuygen den eydt affnempt ende verhoirt, sal men hun wel scherpelick ende rijpelick voirhalden 't recht gebruik van den eidt, ende de straffe des meinydts, soe op der eerde als in der eewicheet, ende daernaer hun den eydt affnemen, naer het volgende formulier, ende² vervolgens hun bescheidelick ondervraegen op 't stuck daerover sie beleidt werden, ende allen omstandt mit de redenen van hunne wetenschap, opdat de volcomene waerheit sonder einigh argelist verdonckeringhe oft omwinpelinghe in den dagh magh comen.

1. Der gedaeghde: erratum editie 1620: gedaghde.

2. Ende: erratum editie 1620: end.

7.

'T geene dat men den getuygen voirhalden sal is, dat diegeene die meynedigh sweert, Godt almachtig lastert ende hemselven daerduer berooft van alle genaede Godts, dat hie die straeffe ende vloeck Godts op hem treckt, ende hemselven buyten alle Godts hulpe stelt, ende mit seele ende lychaem vervloect ende gein deil in dat rijck Godts en can hebben, dat hie daerom hemselven wel wil bedencken, ende d'oprechte waerheit seggen tot Godts eere ende voorderinge van de rechtveerdicheet, sonder hem bie vrundtschap oft vijantschap, maeghschap, giften oft gaven, oft iet anders daerin te vergeten, ende hemselven in staet van verduymenisse te stellen.

/326/ 8.

Den eidt den de getuygen hebben te sweeren, is. Ick geloove ende sweere dat ick die waerheit, die ick weet ende mij bedencken can sal seggen op 't geene mij gevraecht sal worden, ende bewust is voir beyde partijen, geiner te lieff off te leet, ende dat ick dat niet sal laeten om gaven, geschenck, mit¹ gunst, ongunst, haet, frundtschap, viantschap, oft om einige andere dinghen, daerduer de waerheit verhindert ofte verdonckert moghte worden, wie dat eines menschen hert erdencken can, alles trouwelick ongeverlick ende sonder argelist, So helpe mij Godt ende alle sijne lieve heiligen.

9.

Eer ende bevoir² einige van de partijen de getuygen doet ondervraeghen, sullen sie voir ierst gehalden sijn den gerichte over te geven hunne billeten, van aenwijsinge van den articulen daerop sie die getuigen willen doen verhoiren, opdat sie daerop volcomentlick ondervraecht, ende hun getuychenisse bie geschrift gestelt magh werden.

10.

Die tegenpartije magh tegens dieselve aenwijsinge contrarie vraeghstucken ofte *interrogatoria* overgeven, soe het haer goetdunckt, daerop bie die van den gerichte oft commissariën tot verhoeringe van de getuygen, alsulcken aenschouw genomen sal worden, als sie tot ondersueck van de oprechte waerheit ende gelegentheit van der saken bevin-den sullen te behoeren.

11.

Den getuygen sullen die articulen end vraeghstucken, daerop sie hun kondtschap hebben te doen, claerlick ende bescheidelick voirgelesen, ende daerop vlijtigh ondervraecht ende hunne kondtschap uuyt hunne mondt getrouwelick opgeschreven werden, ende sal hun die oirsake hunnes wetens, wie, waervan, ende in wat gestalt hun sulcx bewust is, ende andere omstanden volcomentlick affgevraecht werden.

12.

Die getuygen moeten elck in 't besunder gehoirt, ende hunne getuychnisse in 't langh ende volcomentlick bie geschrift gestelt werden, sonder voirtaen alleen te stellen: Heeft verclaert naer inhalt des artickels, oft als in den artickle, oft gelijk de voirgaende getuygen, oft bie andere dergelijcke manieren.

1. ASO 591 heeft "nut", in de vierde editie (Venlo 1740) weggelaten.

2. Bevoir: erratum editie 1620: bevoeran.

13.

D'welck al gedaen sal worden bie twee schepenen end den gerichtsschrijver secretelick, end in affwesen van partije, sonder dat van nu voirtaen, die getuygen samentlick oft in 't openbaer in

/327/ biewesen derselver partije verhoirt sullen moegen werden, niettegenstaende 't gebruyck dat tot noch toe in etlicke plaetsen oft steden ter contrariën is geweest.

14.

Naerdats de getuygen haer kondtschap hebben gedaen, sal hun die voirgelesen, ende daernaer gevragt werden, oft sie daerbie blijven, oft dat sie daeraff oft toe willen doen, ende daarvan sullen die schepenen ende gerichtsschrijver nota halden, ende aenteickeninge doen bie der getuygen verclaeren, belastende hun wel scherpelick hunne kondtschap secret te halden ter tijdt toe dat die gerichtelick geoepent sal sijn.

15.

Van nu voirtaen en sal noch den cleger noch gedaeghde den einen den andern als getuyge niet mogen doen verhoeren, wie aen etlicke plaetsen gebruycklick is geweest, aengesien dat beyde partijen gehalden sijn op des wederpartijen articklen te antwoorden, bie kennen oft ontkennen onder eidt de *calumnia*, soe hierboven is gesaght.

16.

Soe jemandt van de partijen getuygen leiden wilt, die buiten de jurisdictie ofte gebiedt van 't gericht, daervoir sie dinghplichtigh sijn, wonen, die sal sulcx den gerichte te kennen geven, d'welck hem daerop requisitoriael oft versueckbrieven aen den gerichte van der plaetse daer sie wonen mitdeilen sal, om bie 't selve gericht ondervraegt ende hunne kondtschap gesloeten overgesant te woirden¹, die wederpartije hunne contrarie vraeghstucken in dem val mit² in deselve brieven over te seinden onbenomen.

17.

Van nu voirtaen en sal gein recht gedaen worden op certificatiën ofte attestatiën van getuygen: tensij dat dieselve ten versuecke van den gerichte, daervoir partijen dinghplichtich sijn, oft³ bie denselven gericht verhoirt oft gehoirt sijn.

18.

Welverstaende dat soeverre die getuygen waeren overzee, oft overleden, oft anderssints niet te becommen, in sulcken val sal 't gericht alsulcken aenschouw ende insien daerop nemen, als 't selve naer recht ende gelegenheit van de sake bevinden sal te behoeren.

19.

Als is 't dat ordinarlick naer den gemeinen regel van rechte gein getuigen voir de litiscontestatatie ofte rechtsvestinge niet beleidt noch gehoirt en mogen werden, soe en heeft doch sulcx dickwijls gein plaetse.

/328/ 20.

Als ierstlick, wanneer jemant gedreicht wordt oft besorght is, dat hem einighe aenclaeghte ofte voorderinghe moghte aengedaen werden, in welcken gevalle magh de getuigen ter eewiger gedechtenisse, voir aenvanck des proces, als hem sulcx het beste te passe compt, doen verhoeren.

1. Overgesant te woirden: erratum editie 1620: overgesandt.

2. ASO 591 heeft "mit ende".

3. Oft: erratum editie 1620: verhoirt, oft.

21.

Desgelicx, als den cleger, oft die van meininge is einighe claghte oft eisch te doen, in sorge ende peryckel is, dat die personen die hie van meininge is tot getuygen te doen verhooren, reisveerdigh sijn, oft anderssints haest hebben, oft geern verre uuyt den lande solden willen trecken, oft ten tijde van haestige sieckten, oft oirlooge, oft dat sie soe cranck, oft alt waeren, dat dieselve voir den ordinarissen tijdt van verhoir der getuygen moghten affsterven.

22.

Sullen desniettemin alsdan dieselve getuygen (is 't doenlick) voor des beclaghte ordinarissen richter, ofte voir andere bie compas oft requisitoriaelbrieven (daertoe versocht) verhoort moeten werden, de tegenpartije daertoe gedaeght, oft daervan de weet gedaen sijnde, die alsdan sulcke protestatie oft contrarie bewijs sal mogen doen, als haer goetduncken sal.

23.

Als die konden wegen 't geene voirschreven, oft andere dergelijcke voir den ordinarissen tijt van veuren, van getuygen gehoirt sullen sijn, sal men hunne kondtschap bie¹ den richter, die deselve heeft verhoort, oft daervoor men die solde willen gebruycken, besloeten laeten verblijven, oft overbringen ter tijt toe, men dieselve in rechte sal willen tewerckstellen.

24.

Tot welcken einde de cleger gehalten is binnen 's jaers naer 't veuren van sijn getuygen voir den gebuerlicken richter sijn aenspraeck te doen, oft anderssints wordt alsulcke getuychnisse voir nichtich ende van onweerden gehalten, maer de verweerder ofte beclaeghter magh hem altijt mit alsulcke kondtschap in rechte behelpen ende die gebruycken.

1. Bie: erratum editie 1620: besloeten bie.

/329/

Derteende titul

Van brieflicke schijn ende bescheydt, ende liggende konden

1.

Der gedaeghde en is niet schuldigh noch gehalten tot bewijs van des clegers voorderinge sijn eigene brieff oft segel over te geven: ten waere dat bie den gerichte uuyt rechtmaetige oirsaecken bevonden werde 't selve alsoe te behooren, maer dem niettegenstaende, magh den gedaegden wel versuecken, ende is den cleger gehalten hem sijn eigen brieff ende segel oft rekenboeck ende anderen bescheidt tot bewijsinge van sijnder verweringe ende verantwoordinge te toenen ende over te brengen.

2.

Ende soeveel belanght brieven ende bescheiden die beyde partiën gemein sijn, als sijn hun openbaere geplegen gerichtzhandelungh, contracten, opdrachten, maechscheidingen, testamenten, ende dergelijcke, dieselve moeten op 't begeeren der partijen, die sulcx van doen sal hebben, tot erkennisse des gerichts, tevoorschijn gebracht ende aen partie daarvan copie oft afschrift gegeven worden.

3.

Die sijne intentie ofte vermeten mit einighe brieven oft schriftelicke bescheiden, die men noempt liggende konden wilt bewijsen, sal 't selve gehalten sijn te doen binnen die voorschreven ses weken hiervoor onder den titel van de konden vermeldt.

4.

Waerop die wederpartije daertegens alsulcke schriftelicke bescheiden, brieff, segel, ende instrumenten overgegeven¹ werden, gehalten is deselve ter goeder trouwen te kennen ofte ontkennen, doch haer verantwoordinge ende wedersegginge daertegens in aller wegen voirbehalden.

5.

Wanneer einighe originel brieff ende segel oft andere schriftelicke bescheiden overgegeven sijn, daeraen² den partijen veel gelegen is, oft dat sie die in andere landen, steden, oft plaetsen

/330/ solden willen gebrucken, sal dieselve wederom tot haer mogen nemen: Ten waere dat mit kennisse van sake uuyt merckelicke redenen anders bie 't gericht werde geordonneert.

6.

Des moet daarvan copie oft afschrift bie den gerichtsschrijver in biewesen van partie, ofte haeren volmechtigen gecollationeert onder 't gericht blijven, ende magh dieselve partije alsulcke schriftelicke bescheiden oversien, om versekert te wesen, off die in behorlicke maniere gemaect ende geloeffweerdich sijn ofte niet.

1. Overgegeven: erratum editie 1620: soe overgegeven.

2. Daeraen: erratum editie 1620: daarvan.

7.

Ende insoeverre hie einigh tegenseggen als van mangel aen den segel, teeckeninge ofte schrifture derselver documenten vermeint te hebben, sal staensvoets, oft op denselven gerichtsdagh gehalden sijn 't selve voirts te bringen: ten waere dat hem 't gericht, uuyt bewegende oirsaecke, langer tijt daertoe gaeve.

8.

D'welck alst al ist geschiedt, sal die partije oft haeren volmachtigen haere schriftelicke bescheyden wedergegeven ofte restitueert werden, mits laetende daervan copie autentycque bie den gerichtsschrijver gecollationeert ende onderteekent in 't gerichte, als voir.

9.

Voirtaen en sal gein recht gedaen werden op copiën, tensij dat dieselve bie den secretaris van den gerichte tegens den principaelen brieff gecollationeert ende geautentiseert sijn, die wederpartije oft haeren volmechtigen daertoe geroepen, oft dat 't gericht uuyt bewegende oirsake bevonde dat niet noodigh waere die principaele oft originele bescheiden over te leggen.

10.

Oick en sal voirtaen den schepenen gein geloove gegeven worden van de passeringe die sie aen den secretaris van den gerichte verclaeren solden, in sijn affwesen voir hun gedaen te sijn, noch en sal den secretaris daerop gein segel ende brieff maken oft aen partijen geven.

11.

Maer om iet bestendelick gepasseert te worden, ende daervan brieven uuytgegeven te mogen werden, sal men 't selve voirtaen ierst bie geschrifte doen stellen, ende daernaer bie den gerichtsschriver aen partije ten overstaen van den schepenen voirlesen, ende bie deselve schepenen doen affvraegen oft haer alsoe beliefft ende sie tevrieden sijn 't selve alsoe te passeeren, ende daerop haer jaewoordt hebben.

/331/

Vierdeende titul

Van den eydt

1.

Als partijen noch levende noch liggende konden, oft schriftelick bescheidt en hebben, om hunne claghte ofte verantwoordinge te bewijzen, soe mogen sie, als de sake op hunne eigen feyt oft weten berust, d'ein den anderen die op hunnen eydt geven, ende is alsdan dergeene soe dieselve ten eide is gestelt, gehalden den eidt te doen, oft die aen sijne wederpartije weder te stellen.

2.

Ende oft der¹, tot welckes eydt die sake is gestelt, die niet en wilde doen, noch denselven sijne wederpartije toestellen, oft dat dergeene die den eydt wedergestelt is, denselven niet en wolde doen, ende dat de sake van hun eigen feyt waere, soe sal dergeene die in den eidt te doen weigerich valt, is hie verweerdere, in den heisch des clegers verdampt worden, oft is hie aenlegger, den beclaechden daervan onslaegen werden.

3.

D'welck desniettemin te verstaen is, ingevalle dergeene, die de sake ten eide is gestelt oft wedergestelt, geene wettige redenen en hadde, om denselven te weigeren, ende niet als het gericht, om de voirgemelde oft andere merckelicke redenen, dengeenen die de sake ten eyde is gestelt, oft wordt gestelt, daervan ontlasten.

4.

Soe wanneer bie ein van de partijen de sake ten eydt is gestelt, ende bie de wederpartije aenveerd, soe sal de partije die de saecke ten eyde gestelt heeft, daernaer niet mogen veranderen, noch tot haer bewijs ontfanghen worden, maer sal hem tevreden moeten halden mit den eydt die sijn wederpartije aengenoemen heeft te doen: Ten waere dat naermaels onversiens einich bewijs ofte bescheidt tot kennisse waer gecommen, daervan men ten tijde van het geven ten eyde niet en hadde geweten.

5.

Die de sake ten eyde gestelt is, sal denselven eydt gehalden sijn

/332/ te doen, ten naesten ordinaris gerichtsdagh, op pene, dat soe hie denselven alsdan niet en dede, daervan versteken sal sijn, ende die sake daervoor gehalden worden, aloft hie denselven eyd geweigert hadde te doen, oft sijn wederpartie weder te geven: ten waere dat hie merckelicke redenen ter contrariën hadde.

6.

Magh oick der richter ofte gericht somwijlen aen d'ein oft d'ander van partijen den eidt toestellen, tot volmaeckinge van haer bewijs, niet geheel volcomen sijnde, als te weten, als 't bewijs ende die 't selve heeft gedaen, ein mann mit eeren ende buiten alle wederseggen is, ende dat de gelegenheit van de sake dat toelaet, d'welck al light in de wijsheit ende discretie van den gerichtte oft richter.

1. ASO 591 heeft "dergeene".

Vijffteende titul

Van oopenninge van konden, straeff ofte wedersegginge,
ende verantwordinge ¹ derselver ende sluytinge
in der saecke

1. Wanneer die getuygen verhoirt sijn, ende beyde partiën van wijderen toon vertegen hebben, soe mogen partijen samptlich, oft elck besunder begeeren eroepeninge van den toon ende bewijs, daervan denselven partijen copie oft afschrift mitgedeilt sal worden.

2. Nae gedaene oopenninge van toon, en wordt partijen niet toegelaeten, op deselve oft contrarie feyten van dengeenen daerop toon geleidt is, wijder toon bie getuigen te doen: ten waere uuyt merckelicke redenen in rechte bevesticht.

3. Den toon sullen beyde partijen gehalden sijn, binnen drie weken te reprocheren oft wederseggen, ende drie weken daernaer te salveren, ofte denselven te verantwoorden, ende in de sake te sluyten, op pene van versteke, ende dat die sake sal worden gehalden voir gesloeten: ten waere dat het gericht, uuyt merkelicke redenen, bevonde anders te behoeren.

/333/ 4. De saecke wordt gehalden voir gesloeten, om daerin recht te doen, als partijen dienende van duplicque, ofte salvatie verthyen van alle wijdere allegatiën, ende versuecken ² recht, soe sie gehalden sijn te doen, oft als ein van de partijen daerin gebrekelick sijnde, bie 't gericht wordt verklaert, dat men de sake haldt voir gesloeten, ende dat recht gedaen sal worden, op de stucken die onder 't gericht bevonden sullen worden.

5. Beyde partijen moghen voir d'overleveringe van de stucken in handen des gericht, deselve oversien, om te weten, oft daer min, meer, toe, oft in gedaen is, als gerichtelick is bedinght, ende 't selve wederom daertoe ofte aff te laeten doen.

1. Verantwordinge: erratum editie 1620: aentwordinge.

2. Versuecken: erratum editie 1620: versuecke.

Sesteende titul

Van vonnissen

§ 1. *'T wijzen van eindelinghe vonnissen oft voerordelen bie tusschenspraken.*

1.

Die sake bedinght ende gesloeten sijnde, sal 't gericht den partijen voir d'oversien der acten bieëin mogen wijzen, om sich te vergelijcken binnen sekeren tijt bie het gerichte daertoe te stellen, soe doenlick is, ende hun daertoe ernstelick vermaenen, besonder als die sake doncker ofte twijfelachtich is.

2.

Edoch sullen die richters ende schepenen¹, soe binnen als buyten recht, hun overal onpartijdigh halden, noch hun irgens einsijdigh² laeten vinden, om partijen van hun gein achterdencken te geven, van meer den einen als den anderen toegedaen te sijn.

3.

Insoevern partijen sich niet en connen, noch en begeren te vergelijcken, sullen die gerichtsschrijvers, die gerichtsacten bie extract aen partijen, oft hunne volmechtige voir hunne gebuerlicke gerechticheit laeten volgen, om in biewesen, van deselve gerichtsschrijvers, oft hunne stadthalders, die al mit de ingedinghde stucken, ende schrifturen in goede ordre bei ein te

/334/ vuegen ende mit einen inventaris te beyden sijden onderteckent den gerichte voer te bringen.

4.

Als die overgegevene stucken bie den gerichte oversien ende gelesen sijn, sal der altste van den schepenen jederen sijne meininge ofte beduncken mit de redenen hun daertoe bewegende affvragen, ende moeten alsdan die gerichtsschrijvers stilswijgen, ende scherpelick toehoiren, nae die stemme van ein jegelick, end dieselve opteicknen, teneinde dat daerna die stemmen getalt, ende 't vonnisse beraempt³ magh werden.

5.

Indien in 't beraemen van den vonnisse, einge sunderlinge swaericheiden vielen, sal hetselve, ende die uitsprake van 't selve uuytgesteld worden, totdat men geproeft sal hebben, oft men partijen bie accort can vergelijcken, oft dat alle die schepenen in de banck sijn, oft tot einen anderen dagh, om rijpelick daerop te dencken, ende sekerlick te mogen wijzen.

6.

D'welck die schepenen oick voir de tweede reise sullen mogen doen, insoeverre die sake nae hun beduncken soe swaer solde wesen ,dat het noodigh solde sijn, noch einmael die

1. Richters ende schepenen: erratum editie 1620: richters.

2. Irgens einsijdigh: erratum editie 1620: ergens woe einsijdich.

3. Beraempt: erratum editie 1620: geraempt.

sake in bedencken te stellen, maer naer die tweede reise sal het gericht dieselve sake niet wijders mogen uuytstellen, dan daervan het oordeel uuytspreken.

7.

Als 't getal van de stemmen te beyden sijden even groet is, sal 't vonnisse gesloeten worden, tot voordel van den beclaghden: ten waere in geprivilegieerde sake, daerin bie den rechte anders waere versien, oft in sake van revisie ende appellatie, daer alsdan d'ierste vonnisse bestedicht sal worden.

8.

In 't wijzen van saken, die in feiten sijn gelegen, sal niet allein aenschouw genomen worden op den toon, ende schriftelick bewijs van partije, maer oick op de gelegenheit ende waarschijnlijkheit van de sake, ende voir welcke die presumptie, ende 't vermoyen van recht is.

9.

Ende al waer 't, dat die sake ter einre oft andere sijde niet volcomelick en waere bewesen, soe solde nochtans 't bewijs oft vermoyen soe sterck mogen sijn, dat om 't selve volcommen te maken, d'ein van de partijen tot den eidt ontfangen solde worden, naer 't voirsienich goetduncken van de richters, gelijk hierboven gesaght is.

10.

Over het raemen¹ van vonnisse en mogen niet sijn, noch hun-
/335/ ne stemmen geven, die in der sake getuygen sijn geweest, oft raet oft daet gegeven hebben, ende oft anders gebuerde, sal alsulcke vonnisse nichtich, ende van onweerden sijn, noch en sal daertoe einige executie ofte volbrengung staen, totdat bie den overgericht van nieuws van de sake kennisse genomen, ende dieselve gewesen sal sijn.

11.

Alle diffinitive oft eindticke vonnissen moeten inhalden verdamminge, oft ontlastinge van den verweerder, van 't geene hem was geheist, 't sij in 't geheel, oft ten deil, naer de gelegenheit van de sake, maer 't selve en is niet van noede in voir oft bie-oirdel dan is genouch, dat daerbie recht wordt gedaen, ofte verordent op 't voirgevallen versueck.

§ 2. *Van costen, schaden, interesten ende vruchten.*

1.

Die 't proces verliest, wordt verdampt in de costen, sonder dat men dieselve magh compenseren, oft tegens den anderen stellen, om elck de sijne te dragen: ten waere dat 't gericht uuyt sunderlinge redenen anders bevonde te behoiren, 't welck einen jederen op sijn gewissen ende gemoet gestelt wordt.

2.

Ende oft bie den vonnisse van de costen niet en waere vermaent, soe wordt evenwel verstaen, dat partije die de nederlage heeft gehad, daerin is verdampt: tensij dat uuyt-druckelick bie den vonnisse is gesaght, dat die worden gecompenseert, oft dat elck die sijne sal dragen.

1. Raemen: erratum editie 1620: ramen.

3.

Maer aengaende de schaden ende interesten, als die sijn geheischt, ende dat bie den vonnisse daarvan niet en is vermaendt, wordt verstaen dat partije daarvan is ontslagen ende vrie gewiesen¹, ende oversulcx en valt derwegen gein vorder vervolgh noch executie.

4.

Van gelijcken, als einigh goet mit de vruchten is geheischt, oft als dat goet² allein is geheischt sonder de vruchten, ende dat die duerende rechtsvorderinghe sijn genoeten, insoeverre der richter bie den vonnisse van de vruchten niet en vermaent, wordt verstaen den verweerder daarvan ontslagen ofte vrij erkant te hebben.

§ 3. *Beleeringe ende uuytsprake van vonnissen ende revisie derselver.*

1.

Soe wanneer die lege bancken der sake niet wijs en sijn, sullen
/336/ sie dieselve aen hun wettich overheuft, oft ander heufftfahrt, die sie van alts gehadt hebben, mit die acten (ter presentien van beide partijen, oft hunne volmechtige, behoorlick gecollationneert, ende toegesegelt sijnde)³, overbringen, ende 't vonnis aldaer doen beramen naer het aldt⁴ gebrueck, sonder dat sie sich sullen mogen beraden mit einige rechtsgeleerde ofte bie deselve 't vonnis doen stellen.

2.

Ende alsoe die van 't landt van Crieckenbeeck hierbevoirens sich beroepen hebben op den Geer, sal 't selve gebrueck alnoch gevolght werden, ende sullen dem volgende hunne vonnissen beraempt, ende gewiesen⁵ worden, gelijk men van alts gewoon is te doen.

3.

Al is 't dat naer die gemeine rechten, partijen moeten gedaeght werden, om die vonnissen te hoiren uuytspreken, soe wordt doch 't selve in desen Ruremundtschen Quartier niet gehalden, dan is genouch, dat partije in aenvanck des proces, haere wederpartije heeft doen dagen, d'welck verstaen wordt te wesen tot alle gerichtsaeten, ende 't vonnisse te hoiren uuytspreken.

4.

Behalvens, dat soe wanneer die sake ein jaer onvervolght is gebleven, oft dat einige van de partijen afflijvigh waere geworden, alsdan die wederpartije, oft die erffgenaemen gedaeght moeten werden, om het proces weder aen te nemen, ende in de sake vorts te vahren, op die voirgaende stucken, oft om dieselve te doen verclaeren desert, oft voir ein verlaten ende verstorven proces, ende dat daerop oversulcx gein vervolgh meer en valt.

1. Vrie gewiesen: erratum editie 1620: vrij gewesen.

2. Dat goet: erratum editie 1620: dat het goet.

3. Sijnde): erratum editie 1620: sijnde.

4. Naer het aldt: erratum editie 1620: naer aldt.

5. Gewiesen: erratum editie 1620: gewesen.

5.

Daer en magh gein oirdel boven oirdel gaen, noch 't voirgaende vonnisse verandert, vermeerdert oft vermindert worden, bie den gerichte¹ daerbie 't selve is gewesen, maer insoeverre einige partije haer daerbie beswaert vindt, sal daarvan mogen revideren naer inhoud van het provisioneel plaacet, nu onlancx op 't stuck van revisie bie heure durchluchtige hoicheiden gegeven.

6.

Welverstaende, dat van vonnissen gewiesen² in saken criminel ende van iniurie, daerin criminelick ticht oft heisch gedaen is tot straeff aen den lijve, geine revisie bie 't Hoff genomen sal worden, wie van alts gebruyckelick is, maer dat die haer volcomene cracht sullen hebben: ten waere dat daerbie alsulcke straff niet en waer aangeweesen, maer andere boeten ofte bruecken.

/337/

§ 4. *Cautie ofte versekerheit voir de costen van de revisie ende voir 't volbringen van 't gewijsde.*

1.

Die revideren wilt van einigh vonnis bie gerichtsluyden gewiesen³, sal burgh, oft genouchsame versekerheit stellen voir de costen, ende boeten, ende bie⁴ gebreke van sulcx, en sal tot vervolgh van de revisie niet ontfangen worden: ten waere uuyt merckelicke redenen 't Hoff daertoe bewegende.

2.

Soe wanneer men einigh vonnis geern ter executiën solde willen stellen, ende dat daarvan revisie aen 't Hoff is versocht, oft den tijdt alnoch loept, om die te moegen versuecken, soe is men gehalden ierst, ende voir al genouchsame versekerheit te stellen van 't geene men solde willen executeren, ingevalle bie 't vonnisse van den Hove bevonden wordt dat daarvan erstadinge solde behoiren te geschieden.

3.

Ende oft der winner alsulcke versekerheit niet en couste doen, soe sal 't gewijsde blijven bie den verlieser, mits stellende bie hem voir de voldoeninge van dien burgen, ofte sekerheit totdat der winner die solde konnen stellen.

4.

Ende off noch d'ain, noch d'ander burge, ofte versekerheit couste vinden, soe sal het goet gestelt worden in eine derde handt, oft gerichtlicken bewaerder, tot behoeve van dengeenen, die in 't einde winnen sal.

1. Bie den gerichte: erratum editie 1620: bie den richters oft gerichte.

2. Gewiesen: erratum editie 1620: gewesen.

3. Gewiesen: erratum editie 1620: gewesen.

4. Bie: erratum editie 1620: dat bie.

§ 5. *Uuytspraecke van arbiters, oft seghsluyden, ende cracht derselver.*

1.

Als enige sake in handen van arbiters ofte seghsluyden is gestelt, die de sake aengenomen hebben, ende dat sie naermaels hun weigerich maken, daarvan uuytspraeck te doen, soe sullen sie daertoe ten versuecke, van ein van den partijen mit breucken ende boeten bedwonghen moegen worden, sonder dat sie hun daarvan connen ofte moegen ontlasten: ten waere uuyt sunderlinge ende redelicke oirsaken.

2.

Die seghsluyden om hun uuytspraeck te doen, moegen partijen belasten binnen sekeren tijt hun vermeten, bewijs, ende bescheidt over te bringen, ende soe jemandt derselver onwillich oft versuymlick were dat te doen, soe moegen sie hunne uuytspraeck oft verclaeren doen, partijen daertoe beschreven oft geroepen, op 't geene hun ter handt is gecommen.

3.

Niemandt en magh hem tegens uuytspraecke van vrundtlicke scheidts¹ ofte seghsluyden beroepen, ofte beclaegen, dan in saken daertoe revisie staet, ende 't selve doende, moet sulcx in 't werck stellen, ende vervolgen binnen den verordenten tijt tot die revisie gestelt, ende ofte hie 't selve niet en hadde gedaen, en wordt daernaer daertoe niet ontfangen.

4.

Partije die haer weigerlick maeckt d'uuytspraecke naer te commen, magh tot volbrengeinghe derselver bedwongen worden bie pandinge, soe wegghen het principael, als van de costen, ende besproeckene pene, ingevalle hie hem mit d'uuytspraecke niet tevreden en hiele.

5.

Ende voir ende aleer, soewel d'ain als d'ander t'eenemael is voldaan, onder genouchsame versekerheit van 't geene dat wedergegeven solde moeten worden, en magh die clagende partije tegens d'uuytspraecke bie 't Hoff niet gehoirt, noch tot vervolgh van haer claghte ontfangen werden.

6.

Welverstaende, dat als tot voldoeninge van der uuytspraeck, soeverne executie is gedaen, dat men niet meer en vind, noch en weet om t'executeren, dan dat vercocht, oft in des heere, ofte panders handt is, om vercocht te worden, ende dat der geëxecuteerde onder eydt verclaert anders niet te hebben, hie alsdan in sijn redene van beclaegh, ende de wederpartije in haere antwoorde gehoirt magh worden, om daerop recht gedaen te worden, naer behoiren.

7.

Al waer 't dat den cleger tegens d'uuytspraecke van de vrundtlicke seghsluyden bevonden worde, hem terecht in 't geheel, oft deil beclaeght te hebben, moet evenwel die geloeffde pene gelden ende betalen, indien die niet en bedraeght over de helft van hetgeene dat strijdtbaer was, ende soe die meer bedraeght, allein tot deselve helft.

1. Scheidts: erratum editie 1620: bescheidt.

8.

Ende oft die clagende partije in haer beclagh bevonden worde niet befueght te sijn, solde niet allein d'uytspraecke van de seghsluyden haer cracht hebben, ende die besproeckene pene verbuert sijn, hoe groet die oick waere, maer solde oick verdammt worden in de costen van den processe, voir 't Hoff geresen, wie oick in gelijcke pene van onwijzen beclagh, als tot onwijser revisie is staende.

/339/ 9.

D'welck oick plaetse sal hebben, al waer 't dat der cleger van der uuytspraecke hem van sijn begouste claghte wilde verdragen, uuyt vreesse dat sijn ongelijck bevonden, ende hie in alles verdampt solde worden: ten waere dat hie voirdat de sake in rechte is gesloeten, ende behoirlick overgegeven, van het Hoff daertoe oirloff vercrege, in welcken gevalle hie sal moegen volstaen, mits betalende die helft van de ein ende andere peen, ende de costen, schaden ende interesten wegen 't bedinghde gevallen.

Seventeende titul

Van executiën oft uuytrichtinge van vonnissen.

§ 1. *Tijdt tot voldoeninge ende uuytrichtinge van vonnissen naer de gesteltenisse van de aengeweesen claghte.*

1.

Alle vonnissen, soe haest die gegaen sijn in cracht van gewijsde, sullen ter behoirlicker voldoeninghe oft executie gestelt worden doir den officier oft scholtis des gerichtts, des versocht sijnde, naer forme ende inhoudt van deselve.

2.

D'welck in vonnissen, streckende tot leveringhe ende restitutie, ofte wedergevinge van einigh goet, terstondt sal geschieden: ten waere dat den verdampden tot sijnen versuecke, om redenen tijt vergunt waere om 't vonnisse te voldoen.

3.

Maer in vonnissen tot betaelinghe van schulden gegeven, wordt den tijt van executie opgehalden tot vierthien dagen, te rekenen van den dagh aff, dat aen den verdampden bie den gerichtsbode den weet is gedaen van 't vonnisse, om 't selve te voldoen.

4.

Alle vonnissen moeten binnen jaer ende dagh tewerckgesteld werden, ende soe 't selve niet en is geschiet, soe moet der winner nae omloop des jaers, voir ierst den verdampden wederom doen dagen, om 't vonnisse te sien ende hoeren verclaeren executabel, ende 't selve gedaen sijnde, mag uuit cracht van denselven, dat als-

/340/ dan wederom binnen den tijt van ein jaer tewerckgesteld worden, als voir.

5.

Vonnissen daerbie den cleger einigh goet ofte gerechticheit aengeweesen is, moeten mitderdaet voltoegen, ofte volbracht werden, stellende den cleger in 't geene hem aengewesen is, ende den besitter daeruuyt stellende.

6.

Desgelicx in saken, daer den ¹ cleger die possessie ofte besit van de goederen aengewesen is, moet der verweerder uuyt, ende der ² cleger daerinn, vermoegh den vonnisse gestelt ende gehalden worden.

7.

Als der verweerder selver contrarie conclusie genoemen heeft, om in 't besit van het strijdigh goet gehalden te worden, ende dat hem die aengeweesen wordt, soe sal hie daerin bie den officier gehalden werden, ende sal alle belet ter contrariën voortsgekeert, geweert ende affgedaen werden.

1. Den: erratum editie 1620: der.

2. Der: erratum editie 1620: den.

8.

Windt der verweerder in 't petitoir, soe en valt daer geine executie, dan allein van costen, wie insgelicx van schaden ende interesten, insoeverre daer enige sijn, ende dat der cleger daerinne is verdampt, ende dat die bie den gerichte sijn getaxeert, ende geliquideert ofte begroot.

§ 2. *Maniere van executie oft uuytrichtinge van vonnissen van schuldt op ruerlicke goederen.*

1.

Als jemandt einige somme van penningen aangeweesen is, sal der bode naer den overstrijck van vierthien daghen, als voir, sich ¹ veruegen tot den verdampden, ende denselven wederom vermaenen tot betaeling van die somme daerinne hie verdammt is, binnen den tijdt van vierentwintich uren te doen, ende hem aenseggen, dat bie gebreke van sulcx, men vort sal gaen mit d'executie.

2.

Welcke vierentwintich uren overstrecken sijnde, insoeverre daer gein betaeling gedaen en is, sal hie soe veel gereide goederen panden, dat hie genouch hebbe om d'executie daeraen te volbrengen, ende sal daarvan doen maken ein behoirlick inventaris bie den gerichtsschrijver.

3.

Waernaer sal hie dieselve goederen halden tot den achsten dagh, binnen welcken tijt, ende tot die vercoepinge toe, der verdampde sal moegen betalen die aangeweesen somme, ende die co-

/341/ sten van d'executie, ende sijne goederen daarmede weder naer sich nemen.

4.

Maer als der verdampde niet en betaelt, soe sal men die gepande goederen openbaerlick op einen mercktdage te coepe stellen, ende dieselve leveren dengeenen die lest hoocht, ende 't meest daerivoir is biedende ende betaelende.

5.

Edoch soeverre d'executie moet geschieden ten platten lande, oft daer gein mercktdagen en sijn, sal der gerichtsbode van de plaets van d'executie, op einen heiligendagh, voir ofte naer de predigh tevoiren uuytroepen ende verkundighen den dagh ende plaetse van de vercoepinge van alsulcke manns goederen, teneinde², oft jemant daarvan iet wilde gelden, dat hie daer komme.

6.

Van den dagh ende plaetse van de vercoepinge, sal oick de³ weete gedaen werden aen den schuldenaer daarvan de goederen gepandt sijn, soe hie voirhanden is, opdat hie, soevern hem belieft, sijnen schade voircomme, 't sij bie betaling end voldoeninge, oft present te sijn ende Sorge te dragen dat sijne gepande goederen ten hoichsten vercocht werden.

1. Sich: erratum editie 1620: sick.

2. Teneinde: erratum editie 1620: tereinde.

3. De: erratum editie 1620: ein.

7.

Den dagh gecomen sijnde, sal der officier oft gerichtsbode op denselven dagh die vercoepinge doen, als boven, ende dieselve gedaen sijnde, sullen die vercochte goederen den coeper blijven ¹ ende geleverd worden, mits daarvan den prijs betalende, ende voldoende als voir.

8.

Maer oft die goederen aldaer tot redelicken prijs ² niet vercocht en conden werden, sal der scholtis oft den gerichtsbode, alsdan deselve brengen in de naeste stadt, ende aldaer op einen mercktdagh die vercoepinge, ende den weet daarvan oick aen den verdampden doen, als boven.

9.

Van vercoepinge van de gepande goederen, sal ³ scholtis oft gerichtsbode goede register halden, ende maken oft doen maken, bescheidenlick inhoudende hoeveel, oft tot wat prijs, ende waeraen dat elcke ⁴ partije vercocht is.

10.

Ende hiermede sullen alle andere manieren ende gebruycken van executie van gereide goederen opgenomen, doot ende tenietgedaen sijn, ende sal alleen gebruyckt worden de maniere hiervoor verhaelt.

/342/ § 3. *Maniere van panginge ende executie van vonnissen van schult op onruerlicke ofte erfelicke goederen, ende van stueringe derselver.*

1.

Als daer geine gereide goederen en sijn die solden reicken tot voldoeninge van den vonnisse, ende des daertoe behoirt, sal der boede einige onbeweglicke goederen mogen aanslaen, die hie vermeinen sal bie te reicken, ten minsten schade van den schuldenaer ofte verdampde, denwelcken hie daarvan den weet sal doen, teneinde hie bie betaelinghe ofte anderssints sijne vordere schade verhuede, dunckt het hem goet.

2.

D'welck oft den verdampden niet en dede, soe sal der boede d'aengeslaegene goederen bie drie sonnedaeghsche kerckgeboden, van vierthien dagen tot vierthien dagen, ende pleckinge van billetten op de kerckedueren, ofte andere gemeine plaetsen, daer men die gewoonlick is te doen, te coep stellen, den tijdt van ses weken lanck, ende sal daarvan, wie insgelijcx van de naervolgende coepdagen, den gepande schuldenaer gerichtelicke weete doen, soe ende gelijk hierboven onder den titel *Van vervolgh tot betalinge van de renten* is gesaght.

3.

Die vruchten ofte profijten die van de gepande goederen commen, sijn ende blijven tot behoefte van den pander oft executant, tot voldoeninge van 't geene dat hem bie vonnisse is aangewesen, oft van de schult daervoor hie panginge heeft gedaen, tot der tijt toe, dat

1. Blijven: erratum editie 1620: blieven.

2. Tot redelicken prijs: erratum editie 1620: ter redelicker prijse.

3. ASO 591 heeft: sal der".

4. Elcke: erratum editie 1620: elcker.

ein ander in oppositie comt, die alder oft beter recht heeft van voir te gaen, ende ierst voldaan te werden.

4.

Soeverre jemandt sich beclagen wilt, dat hie boven recht oft vonnisse wordt geëxecuteert oft gepandt, oft dat hie 't vonnisse heeft voldaan, oft dat 't selve tot geine voldoeninge en staet, magh daertegens pandkeeringe doen, tot den naesten gerichtsdagh, ende alsdan die redenen van sijn pandtkeeringe mit de bescheiden daertoe dienende, voibringen, om daerop sijn tegenpartije, daertoe gedaeght ende gehoirt, cort ende onvertogen recht gedaen te worden, naer behoiren.

5.

Dan niettegenstaende alsulcke¹ pandtkeeringhe, sal die pandinge haeren voortganck hebben tot versekeringe van des heere handt, tot behoefve van den executant, bie aenslaen ende bewaeringe van de panden des verdampde, daer der heer oft
/343/ sijnen officier, dat geraedtsaem vindt, maer mit die vercoepinge derselver sal opgehalden worden, totdat op de pandtkeeringe, oft beroepinge tegens de pandinge recht gedaen sal sijn.

6.

Ende oft die gepande in gebreeck blieve, ten iersten gerichtsdaghe naer de pandtkeeringe, oft beroepinge tegens die pandinge, hem te verweren, oft dat hie bevonden worde hem t'onrechte tegens de pandinge beroepen, oft daertegens pandtkeeringe gedaen hebben, sal t'elcker reise, ten profijte van den heere, verbueren die boete van drie goltgulden.

7.

In saken van beroepinge tegens executiën ofte pandinge, en sal men gein tegenspraeck ontfangen, die strecken solde tegens den vonnisse, om die geweesene saecke wederom in nieuwe kennisse te brengen, ende anders te doen wijsen dan die geweesen is: ten waere dat clærlick bleke van de nichticheit van denselven vonnisse.

8.

In 't aenslaen van de goederen tot voldoeninghe van den vonnisse, sal der boede wel toesien, dat hie niet en neemt oft aenslaet, dan 't geene daarvan der verdampden schuldenaer in 't besit ende gebruyck is, ende daarvan hie in 't gemein bie de naebueren oft naeste geërffde ende d'ingesetene van de plaetse, daer die gelegen sijn, wordt gehalden voir eigenaer ende meester derselver.

9.

Ende oft der executant, bie gebreke van andere goederen begeerden, dat men de hand solde leggen op einige goederen die ein ander in sijn besit oft gebruyck heeft, als haldende dat die den verdampden toecommen oft toebehoeren, soe sal der bode den besitter van sijnen aenslaegh de weete doen, ende ingevalle van oppositie, becroeeninge oft stueringe, hem tegens sekeren dagh voir 't gericht bescheiden, om sijn verantwoordinge te doen.

1. Alsulcke: erratum editie 1620: alsulcken.

10.

Op welken dagh, comende der opponēt voir recht, magh versuecken dat den executant sal verclaeren sijn redene van executie, ende pertinentē eisch doen, gemerckt dat hie in 't kennelick besit ende gebruyck van het aengeslaegen goet is, ende dat hie niemant daertoe einigh recht kendt, ende dat der verdampder selver, om daerop sijne handt te leggen, van sijn recht solde moeten doen blijcken, ende 't selve hem aangeweesen sijn.

11.

Maer is der verdampder¹ in 't kennelick besit ende gebruyck

/344/ van het aengeslaegen goet, als van sijn eygen, soe is der opponēt, die de pandinge oft executie als van sijn eygen goet wilt beletten, selver gehalden sijne gerechticheit te bewijsen, ende conclusie te nemen, teneinde, dat den aenslaegh oft pandinghe verclaert sal worden qualijck ende onbehoirlick gedaen te sijn, ende dat der executant verdampt sal worden in alle costen, schaden ende interesten.

12.

Ein besitter van 't² gepandt goet, die hem voir eigenaer draeght ende d'executie van het vonnisse niet aen en gaet, ende wordt van sijn recht niet versteken, oft en vervalt daervan niet bie ein gerichtelicke daginge, maer moet die tot drye reisen geschieden, de derde op versteken van sijn recht, ende voir 't profijt van deselve, soe hie niet en compt, wordt den executant toegelaten, mit sijne begouste executie te moegen voortvaren.

§ 4. *Pleckinge van billetten teneinde van vercoepinge sitdagen, coep, erffinge ende guedinge daerop gevolght, ende voldoeninge van den prijs.*

1.

Die billetten, die men om te commen tot voltreckinge van de executie moet plecken, sullen inhalden de partijen die men te coepe stelt, tot welckens versueck, uuyt wat cracht, tot welckes laste de vercoepinge wordt gedaen, ende op wat plaetse, die sal geschieden, ende daerenboven die daginge van alle degeene die op oft tot het gepandt goet einigh recht, 't sije van eygendom, last van rente, verbintnisse, einige andere gerechticheit, oft huere sijn vermetende, ende sal daervan weete gedaen worden aen dengeenen, tot welckes laste d'executie geschiedt.

2.

Sullen oick deselve billetten inhalden, dat diegeene die voir dato van de vercoepinge hunne schult oft t' achterheit niet aen en geven, ende die aen den gerichte kennelick maken, daervan bie den lesten toeslagh van 't gebot ende keertsbrandinge daerop gevolght, aengaende 't selve goet, ende den prijs van 't selve, versteken oft vervallen sullen sijn, ende sal men die³ t'elcker reyse (opdat ein jeglick van de vercoepinge de weete magh hebben) van vierthien dagen tot vierthien dagen, als voir, ten uuytganck van de misse opentlick lesen, ende aen de kerckduere, of andere gewoonlicke plaetse plecken.

1. Verdampder: erratum editie 1620: verdampden.

2. Van 't: erratum editie 1620: van.

3. Men die: erratum editie 1620: men.

3.

Naerdats die voerschreven billeten tot driemael, als voir,
/345/ sullen sijn gepleckt ende opgelesen, sal ten aangestimpten daghe van de vercoepinge die keertse aangesteken, ende 't meeste voer het goet biedende, den palmschap gegeven worden, ende sullen daernaer noch twee sitdagen tot verhooginge ende vermeerderinge van den prijs van het goet, op voirgaende aenpleckinge van billetten gehalden, ende ten lesten daghe van deselve, sal den eindtlicken palmschlagh gegeven worden.

4.

Doch opdat daerbie niemandt en worde verrast oft verongelijckt, soe sal men in de leste billetten, daerop den lesten sitdag sal worden gehalden, claerlick stellen ende uuytdrukken, dat men op sulcker plaetse, ende tot sulcker tijt voir die leste reise, op de vercoepinge van alsulcken goet sal sitten, ende daarvan nae brandender keertsen, den lesten toeslagh geven aen den hoichsten, meesten, ende lesten daervoir biedende.

5.

Welcken hoichsten verduerder sal daernaer bie den officier in plaetse van den eygenaer, uuyt den naem van den heere, daerin geguet ende geërft werden, mits voldoende den prijs van de vercoepinge, sonder welke voldoende, al waer hie daerin geguet ende geërft, ende sal daerduer tot oft aen 't selve goet gein recht vercrijgen: ten waere dat hij 't mitderdaet betaelde ende voldede.

6.

Ende oft der coeper in gebreke waere den prijs van het goet te voldoen, binnen den tijdt van vierthien daghen, soe sal 't selve goet op den iersten mercktdagh comende, vierthien dagen naer het aenpleckinge van ein billet ende oplesinge desselffs, in 't uitgaen van de misse, van nieuws ter selver plaetse vercocht worden mit der brandender keertsen, tot last ende peryckel van den gelder.

7.

D'welck dermaeten wordt verstaen, dat oft 't selve alsdan min vercocht worde, dan bie de voirgaende vercoepinge, mit den costen daernaer gedaen, hij 't selve sal moeten opleggen, ende daervoir geëxecuteert worden, ende dat nochtans, oft meer quaeme te gelden, 't selve tot sijnen profijte ofte baete niet en solde sijn, maer sal comen tot profijt ofte ontlastinge van den voirgaenden eygenaer, tot welckens laste d'ierste vercoepinge was gedaen.

/346/ § 5. *Verdeilinge van den prijs tusschen den creditueren ofte schulthebbers, ende wie daerin voergaet.*

1.

Naerdats de coopenningen van vercochte goederen ontfangen sijn, soe sal men behoirlick doen dagen alle diegeene, die enige schuldts oft t'achterheit, tot laste van deselve goederen, oft van den eygenaer derselver, geduerende den tijt van de uuitwinninge ende kerckgeboden ende pleckinge van billetten hebben aengegeven, om daerop hun verhael te hebben, teneinde van ordre te sien stellen op de betaelinghe, 't sij bie concurrentie ende preferentie, ofte bie mededeilinge, oft voirdeel voir anderen, ende dat sie tot sulcken einde daarvan hun bewijs ende bescheidt sullen overgeven.

2.

D'welck gedaen, ende partije van alder sijden gehoort, sal daerop ten selven dage, is 't doenlick, ofte ten naesten daghe gerichtlicke uuytspraecke gedaen werden hoe men die penningen sal verdeilen, haldende daervan den voet, onder den titel van *Preferentie van de creditueeren*, ende op andere plaetsen verordent, ende sullen vorts dien volgende de coopenningen uuytgereickt ende verdeilt worden, sonder dat daertoe einigh ander dagement van noode is, ende die alsdan niet en compt, ende sijn recht waernempt, en sal naermaels tot die verdeilde penningen gein recht meer hebben, als gerichtelick ontfangen bie dengeenen die men in der waerheit die schuldigh was.

3.

Beheltelick, allein dat weesen ende andere vermomboirde persoenen, kercken ende cluysen, cloisteren, godtshuysen, ende alle andere goddelicke oft godtvruchtbaere stiftingen, als van weesen, ofte schamele alde persoenen huysen, oft van uuytreickingen van almissen, noch sullen moegen spreken, ende hun verhael nemen binnen jaer ende dagh, ende langer niet, op diegeene die niet en sijn geprivilegeert, ende dat tot sulcken einde van die niet geprivilegeerde, die hun schuldt ontfangen, versekerheit genomen sal worden, voir den tijt van ein jaer, naer den ontfanck van de penningen.

4.

D'welck nochtans gein plaetse en sal hebben tot achterdeil van dengeenen die d'executie heeft begoust ende vervolght, ende daervan de moyten, costen, ongerust ende verdriet gehadt, sonder dat d'andere creditueren daertoe iet hebben gedaen,

/347/ oft hun schult geduerende alle den tijt van de uuytwinninge ende executie kundich gemaect, want die sal voir alle diegeene, die geswegen hebben, betaelt worden, ende blijven, 't sij dat sie geprivilegeert sijn oft ongeprivilegeert, opdat niemandt hem verlate, dat hie van eins anders moyte verdriet ende cost het profijt sal genieten.

5.

Ende al waer 't dat jemandt van de creditueren, geduerende den voerschreven tijt van uuytwinninge, ende oproepinge ter kercke, aenpleckinge van biletten hadde gesproken, soe geeft doch de pandinghe, uuyt crachte van vonnissen oft anderssints bie jemanden gedaen,¹ recht van preferentie, oft voirdeel op de gepande goederen, voir alle andere creditueren, gein voirgaende pandtschappe verschrijvinge oft voirdeel daerop hebbende, 't sij bie behoirlicke ende gebruyckelicke verbintnisse van partije, oft anderssints, volgende 't geene dat onder den titel van *Preferentie oft voirdeel van creditueren* wordt gesaght.

§ 6. *Wanneer der cooper bie executie gein recht tot de gecochte goederen vercrijcht, oft daeraen niet vastelick bewaert wordt.*

1.

Als der gelder oft coeper van einigh goet weet², dat het goet, dat bie executie vercocht wordt, niet toe en behoirt dengeenen tot welckes laste d'executie wordt gedaen, ofte dat hetselve aen jemandt voir den executant verbonden is, alsdan en vercrijcht hie bie den

1. Gedaen,: erratum editie 1620: gedaen aen de panden.

2. Weet: erratum editie 1620: weit.

coop gein recht, tot achterdeil van den eygenaer oft voirgaende creditueren, maer sie blijven op hun geheel in hunne gerechticheit, niettegenstaende d'inhalt van de billetten van vercoepinge hierboven verhaelt.

2.

Als einige goederen bie executie ofte decreet¹ sijn vercocht, al is 't dat der oprechten eygenaer, die de goederen toebehooren, ende d'executie niet en raectt, ofte oick de veronderpande credituers ofte rentiers hun daertegens gein partije en hebben gemaectt, om van hunne gerechticheit, tot laste van de goederen niet versteken te worden, soe en verliesen sie nochtans daerduer in dit Quartier hunne gerechticheit niet.

3.

D'welck desniettemin is te verstaen, als sie van alsulcke executie ende vercoepinge niet en hebben geweten, oft als die

/348/ niet en wordt gedaen, uuyt crachte van gerichtelicke uuytwinninge, ende dat die jaer ende ses weken daernaer haere kerckgeboden ende pleckinge van billetten hebben gehad, als onder den titel van Gerichtlicke aenclaechte ende vervolgh tot betaeling van renten is gesaght.

4.

Maer oft d'oprechte eygenaer van 't goet, dat bie executie wordt vercocht, ende d'executie niet en raectt, oft oick die voirgaende creditueren van deselve executie hadden geweten, oft dat sie binnen jaer ende dagh, oick naerdad die tot haere kennisse gecomen waere, mit recht niet en hadde gesproecken, en sullen daernaer niet meer gehoort werden.

5.

Van gelijcken en sullen niet gehoort worden, als die goederen ter goeder trouwen gerichtlick sijn uutgewonnen, ende daernaer voir de vercoepinge jaer ende ses weken, haer kerckgeboden ende aenpleckinge van billetten, in der manieren voirschreven, hebben gehad, noch oick, al waer d'executie allein uuyt crachte van den bloeten vonnisse gedaen, sonder voirgaende uuytwinninge, als die vercochte goederen jaer ende ses weken daernaer, tot behoirlicke kerckgeboden ende pleckinge van billetten hebben gestaen.

6.

D'welck al te verstaen is, op den voet ende onder exceptiën ende restricten, bie den titel van verwijlinge² oft verloop van tijt verhaelt: Beheltelick dat die bie executie coept, 't sijn uuyt crachte van voirgaende uuytwinninge ende vonnisse, oft vonnisse allein, niet en heeft t'ondersuecken, ofte dengeenen, tot welckens last d'executie geschiedt, wettigen titel tot het gepandt goet hadde oft niet, noch oick oft hie die jaer ende dagh voir den aenslag gerustelick ende vredelick hadde beseten, maer is genouch, dat hie die ter goeder trouwen gerichtelick heeft vercocht.³

7.

Van gelijcken, als einige goederen van weesen oft andere vermomboirde persoenen, oft den anderssints 't recht, uuyt bewegelicke oirsaecke het beneficie van restitutie is vergunt, bie executie voir hun eigen schuldt sijn vercocht, ende dat daerin merckelicke oft

1. Decreet: erratum editie 1620: decret.

2. Verwijlinge: erratum editie 1620: verwielinghe.

3. Vercocht: in de vierde editie (Venlo 1740) veranderd in "gekocht".

sunderlinge quetsinge ende achterdeel van alsulcke persoenen is geleghen, soe moegen hun momboirs , ofte oick dieselve persoenen, ein jaer naerdat sie die weete daarvan hebben gehad, ende meerderjaerigh sijn geworden, daerop bie
/349/ weghe van restitutie, hun vervolgh doen, mits wedergevende den prijs daervoir betaelt mit den cost ende verbeteringe daeraen gedaen.

8.

Maer oft einige executie crachteloos ende van onweerden bevonden worde, als sonder vonnisse, oft executable schult, oft anderssints onbehoirlick, ende sonder onderhaldinge van de gewoonlicke solemniteyten geschiedt, Soe sal der eigenaer, oft die anderssints daerbie achterdeel compt te lijden, sijn actie openstaen, den tijt van thien jaeren, naerdat 't selve tot sijner kennisse gecomen is, ende oft sie ondertusschen wetens ende stilswijgens bie den cooper einige costen lieten doen, daarvan sullen sie den iersten penninck mit den lesten moeten goetdoen, oft die op de vruchten die tot restitutie staen, laeten corten.

§ 7. *Verhael des coopers van den betaelde prijs, ende costen van verbeteringe aen de vercochte panden, gedaen op de creditueren ende anderssints.*

1.

Ende opdat der gelder die sijn penningen getelt, end den prijs van den gerichtlicken coop betaelt heeft, niet tecort gedaen en worde, soe sal hie, ingevalle uuyt einige van de voorschreven redenen den coop hem niet en blijft, sijn verhael van den prijs hebben tot laste van de credituers, die de penningen daarvan hebben genoeten, alsoe sij die tot naedeil van de gelders, die het goet niet en solden behalden, niet en behooren te genie-
ten.

2.

En heeft daerom alhier in desen gevalle ten aensien van de wedergevinge van den prijs, gein plaetse, dat men in 't gemein seght, dat ein credituer vanwegen der evictie oft opwinninge van de vercochte panden, in gein waerschap is gehalden, danwel ten aensien van de schaden ende interesten die der gelder tersake van evictie compt te lijden, daerin die credituers niet en sijn gehalden.

3.

Des sijn ende blijven die credituers, die de penningen hebben genoeten, ende tot welcken versueck d'executie is gedaen, op hun geheel, om hun verhael te hebben, op hunnen schuldenaer, gelijk sie waeren voir dato van de executie, daarvan sie die penningen tot betalinge van hunne t'achterheit niet en hebben moegen behalden.

/350/ 4.

Soe oick die gelders in hun geheel blijven, wegen de costen ende beteringhe, bie hun aen den vercochten pandt gedaen, 't sij tot laste van dengeenen, die d'executie doet tenietten doen, om daarvan bie hem betaelt te werden, oft immers om die op den vercochten pandt te verhaelen, bie preferentie ofte voirdeel van alle andere, personeele, oft naervolgende veronderpande creditueren, oft van anderen die daertoe gehalden solden moegen sijn.

§ 8. *Executie op vonnissen elders gegeven, mitsgaders op boecken van oproepers, bie gesworen clercq oft notaris onderteickent.*

1.

Vonnissen elders geweest en sullen alhier tot geine executie oft voldoeninghe staen, als die solden sijn tegens d'openbaere landtrechten van desen lande, van goederen alhier gelegen, oft als alsulcke vonnissen solden sijn gegeven sonder kennisse van sake te nemen, op 't bloot uuytblijven van partije, oft als men claerlick siet, dat die nul oft nichtich, ende van onweerden solde sijn, oft dat daerin openbaere onrechtverdicheit is gelegen.

2.

Als alhier executie van einighen vonnisse elders geweest wordt versocht, ende dat daertegens oppositie oft wederseggen wordt gedaen, soe compt daarvan de kennisse alhier den richter die tot de executie is aengesocht, ende niet den richter die het vonnisse heeft geweest, oft solde hie die willen nemen, soe en sal d'executie alhier geinen vortganck gewinnen.

3.

Schulden van coop bie oproep van gesworen oproeper gemaect, ende bie gesworen clercq of notaris, daertoe verordent, te boecke gestelt, worden op den inhalt van denselven boeck bie den clercq onderteickent, binnen 's jaers van de vercoepinghe, bie executie oft pandinge ingevordert, tot behoeve van dengeenen die deselve aengaen, gelijk geweesene vonnisse, maer naer het jaer moeten die gerichtelick geëischt worden.

't Sesde Deil

Eersten titul

Van misbruycken staende tot kueren, ende bruecken, ende van vervolgh derselver.

Alsoe tot noch toe doir die cleinicheit der boeten ende bruecken veel ongevallen, ende misbruycken sijn entstanden, soe sullen hiermit alle voirige manieren van bruecken opgenomen, ende teniet gedaen sijn, ende sullen die misbruyckers van nu voirtaen gebrueckt worden, op de maniere als volght.

§ 1. *Misbruicken tegen Godts eere ende diensten.*

1.

Soe wie Godt almachtich, sijne gebenedijde moder, oft jemandt van de heiligen schandelijk lastert, oft blasphemeert, sal voir d'ierste reise verbrueckt hebben twintich goltgulden, ende naer die gelegenheit van de sake te water ende broet gestelt worden, ten goetduncken des gerichtts.

2.

Item, die bie den heilige sacramenten, oft dergelijcke heilige dinghen mit fellen moet sweert oft vloectt, verbuert voir d'ierste reise twee goltgulden, doch soe hie die niet betaelen en can, sal hie acht dagen te water ende broet gesat worden.

3.

Ende oft jemant voir die tweede reise d' ein oft d' ander dede, sal dobbel verbueren, ende boete moeten doen, ende doet hie 't voir de derde reise, soe sal der lasterer, oft blasphemiespreker op Godt ende sijne heiligen, aen sijn lijff gestrafft worden, ten goetduncken van den gerichte, ende den sweerder oft vloecker sal ten ewigen dagen gebannen worden.

4.

Soeverre jemandt op sonnedaegen, oft andere geboden feest- ofte heilige dagen, hem tot einigh uuytwendigh werck begeeft, als van bouwen, graven, tuynen, dersschen, wannen en-

/352/ de dergelijcke, die uuytstel van tijdt lijden cunnen, verbuert aen den heer einen goltgulden, dan het mayen, gemayt goet op 't velt te keeren, wenden ende in te vueren, en staet tot gein boete, als die noot oft gelegenheit des tijdts dat verheischt, d'welck staet tot kennisse des gerichtts.

5.

Niemandt en magh ten tijde van der misse, oft predicke, in herbergen sitten drincken, ende oft jemandt daertegens dede, die verbuert aen den heere einen goltgulden, ende der werdt, oft werdinne oick soeveel: tensije dat het reisende ende weghverdige luyden waeren.

6.

Die op sonnedagen, oft andere geboeden heilige dagen op kerckhoven, oft gemein wegen, ende straeten gerucht ende oproer maken, die verbueren derwegen aen den heere drie goltgulden, ende sullen daerbeneffens ten goetduncken van den gerichte gestrafft mogen werden, naer die gelegentheit der sake.

§ 2. *Ontneming van eins anders goet, soe bie behendicheit als geweld.*

1.

Soe wanneer jemandt eins anders honder, ganssen, eindten, schrouten, duyven ende dergelijcke gevogelte affhendigh maeckt, verbuert allein voir elcker reise twee goltgulden, ende moet aen de partije betalen het dobbelt van de schade.

2.

Item die jemants tuynen, tinnen, oft affschutsels brake, holt ofte vruchten name, sal t'elcker reise verbuert hebben ses guldens, boven het dobbelt aen de partije te betalen, als voirs.¹

3.

Item die jemandts weickholt, boemen, poten, oft andere dergelijcke affhouwt, ofte affhouwen dede, sal voir 't stuck twee goltgulden verbuert hebben, ende moet partijen haer schaede ende interest dobbel voldoen, ende betalen.

4.

Maer die eins anders eicken, heisters, oft opgaende boemen van harden holte affhieff, ofte dede affhouwen, verbuert vierdobbelt brueck, ende moet des evenwel partije sijnen schade oick vierdobbelt oprichten, naer gelegentheit ende verargeringe van het goet, ende niet alleine van de weerde van de affgehouden boemen.

5.

Ende oft jemandt alsulcke boemen moetwillichlick hadde affgehouden, om ein ander leidt ende spijt te doen, solde naer gelegentheit der sake, ende van de persoenen oick moegen wer-

/353/ den gebannen, oft anderssints aen 't lijff gestrafft, naer goetducken van het gericht.

6.

Die ein ander einigh goet, 't sij ruerende ofte onruerende, ontnempt, ofte ontweldicht, oft bie vreise² affdringht, oft hem uuyt het besit ende gebruick van denselven stelt, oft iet doet betaelen, als meinende dat hie daertoe berechticht solde sijn, als tot sijn eygen goet, oft schult, is gehalden, dem niettegenstaende, terstondt hetselve goet weder van sich te³ keeren, oft erstadinghe te doen: Ten waere dat bie den oprechten eygenaer, ofte credituer sulcx waere gedaen aen dengeenen die mit sijn goet oft schult op sijn verloep was, oft daermede meinde duer te gaen.

7.

Maer derwegen is der ontnemer oft ontweldiger, naer landtsgebruyck, niet gehalden in de pene van twee oft vierdobbelt, oft van 't verlies van 't goet, ofte weerde van dien, oft

1. ASO 591 heeft "voir".

2. Vreise: erratum editie 1620: vriese.

3. Sich te: erratum editie 1620: sich.

andere dergelijcke bie den rechten¹ daertoe gestelt, dan staet tot straffe oft bruecken tot erkennisse des gerichtts, naer gelegenheit der sake, ende derwegen naerdan hie restitutie ofte erstadinghe aen partije heeft gedaen, magh sijn recht ofte schult mit recht eisschen end vervolgen, gelijk hie van tevoirens moghte doen.

8.

Van de straffe van andere dyverie oft geweldige berovinge van eins anders goets oft gelts, 't sij bie maniere van steelinge, roverie, straetschenderie, oft anderssints schelms-gewijs, wordt hiernaer gesagt onder den titel van *Misdaden daer lijffstraff toe staet*

§ 3. *Beschadicheit van eins anders goet.*

1.

Als jemant eine geladene oft ongeladene karre liggende mit die² boemen op eine tonne oft scrage, ofte op ein ander dinck, dat vaststaet, oft ein karre die mit den boemen voir, ofte achter op die aerde rust, hadde omgevahren oft omgereden, ende die boemen gebroecken, oft andere schade daeraen, oft aen het goet, oft coopmanschap daerop wesende³ gedaen, solde alsulcken schade ofte boemen goet moeten doen.

2.

Wan avers die karre op ein houwel oft ander dinck gestanden hadde, dat lichtelick omvallen can, ende dan einige schade bie ongeval, ende niet moetwilliger wijze aen de karre oft goet gebuerde, sal men alsdan in den schaden niet gehalden sijn, dan solde 't selve oversulcx geacht werden voir ein bloot ongeval oft ongeluck.

/354/ 4.

Van gelijcken sal alle andere beschadicheit, die jemanden doir versuymlicke onvorsichtigeit, ofte quade toesicht aengedaen is, bie den dader, ofte beschadiger vergolden moeten werden, sonder dat hie nochtans daerenboven, tersake van dien, in einige pene van de geschreven rechten is gehalden.

5.

Ende oft jemandt den schade waere aengedaen bie bloeten moetwille ende leckerie, tot jemandts spijt, solde daervan die bruecke staen tot erkennisse des gerichtts, naer gelegenheit van de sake ende die persoonen die den schade aengedaen ende geleden solden hebben.

§ 4. *Mondelinge oft daetelick lasteringe, versmadelickheit, oft overlast aen de officieren, gerichtsluyden, oft dienaren aengedaen.*

1.

Soe wie versmadelick spreekt op oft tegens der heeren ordenantiën oft vonnissen, oft einigh van denselven, ende daeraff wordt achterhaelt, verbuert tegens elcken schepen einen halven goltgulden, ende tegens den heer, soeveel als tegens alle die schepen.

1. Rechten: erratum editie 1620: rechte.

2. Die: erratum editie 1620: die vorste.

3. Wesende: erratum editie 1620: wesende hadde.

2.

Die den scholtis, burgemeester, oft jemanden van den gericht ¹, raedtslyden, gesworen, secretarissen, kuermeesters, stadt ende gerichtsboden versmadelick aenspreeckt, oft mit woirden oploep doet ende lastert, ten aensien van hunne officie, staet tot arbitrale correctie, ter erkennisse des gericht.

3.

Ende oft jemandt einige van de officieren voirschreven gerichtdieners ² etc. hiervoor verhaelt, dreighde te slaen, oft te crencken, solde boven die pene oft geltbruecken bie den gerichte verdampt ³ worden, sulcke bedevaert te doen, als 't gericht solde goetduncken.

4.

Maer waer 't dat hie geweer trock, oft mit andere wapenen dreighde, sonder nochtans te slaen, solde tot meerder boete oft geltbrueck bie den gerichte verdampt, ende daerenboven uuit den lande gebannen mogen werden voir den tijdt van ein oft meer jaeren, naer die gelegentheit van de daet.

5.

Ende oft hem jemant soeverre vergaet, dat hie oick den voirschreven officier mitderdaet oploep dede, hem stiete, oft sloege, dat waer op verlies van de rechte handt, ofte om anderssints aen het lijff gestraft te worden, naer de gelegentheit van de sake.

6.

/355/ D'welck al niet allein plaetse heeft als den officier sulcx gebuert, als hie in des heeren dienst uuyt is, ende sijne officie doet, maer oick daernaer, insoeverre blijktt, dat hem sulcx is gedaen oft wedervaren ter ⁴ oirsake van sijn officie, sonder dat hie daertoe oirsake heeft gegeven.

7.

Ende oft der officier oirsake hadde gegeven tot die scheltwoirden, oft daetelicken overlust die hie geleden heeft ofte niet, sulcx staet tot erkennisse des gericht, daer 't selve is geschiet, oft van den Hove, oft bancke die alsulcken officier tewerck heeft gestelt.

8.

Als jemandt den scholtis oft schepenen, ende hunne dienaren comende om te panden, op te teickenen, oft t'executeren, pantweigeringe doet, mit hun uuyt den huysse te sluyten, ofte daeruuyt te keeren, oft die panden mit der handt te nemen ende vast te halden, sonder die te laten volgen, verbuert vijffentwintich guldens.

9.

Maer oft jemandt einige van de voirschreven officiers, oft hunne dienaren uuyt den huysse stiet, oft dreighde te slaen, solde verbueren dubbel. ⁵

1. Gericht: erratum editie 1620: gericht.

2. Gerichtdieners: erratum editie 1620: gerichtten dienaers.

3. Verdampt: erratum editie 1620: verdampt, ofte gebannen.

4. Ter: erratum editie 1620: ten.

5. Dubbel: erratum editie 1620: dubbel breucke.

10.

Ende oft hie mit steinen, stocken oft wapenen sloege, solde verliesen sijne handt, oft anderssints bie den heere worden gestraft, naer gelegentheit van der sake, gelijk hiervoer is gesaght.

11.

Soe wie gerichtelick gearresteert sijnde, 't sij aen sijn persoer ofte goederen, daerenboven vertreckt, oft 't goet verfuerte, in versmadenisse van den arrest, verbuert die boete hiervoer onder den titel van *Verscheiden gerichtelicke procedueren*, § *commer, arrest oft besetrecht* vermeldt.

12.

Die bleken oft brieven van 's heeren oft gerichtswegen opgeslagen, inhoudende einigh gebot oft verbot, oft de segels van coffers, kisten oft dergelijcke, bie den scholtis oft schepenen toegesegelt, aff, oft openbreeckt, oft den segel affbreeckt, verbuert aen den heere vijffentwintich gulden.

§ 5. *Mondelinge ende daetelicke lasteringe, ende versmadelickheit anderen persoeren aengedaen.*

1.

Die ein particulier persoer vervloecht, luegenstreupt¹, oft anderssints schelt, lastert, injurieert, ofte hem versmadelickheit andoet, 't sij mundeligh oft /356/ bie geschrifte, indien partije daerover claeght, verbuert ses gulden.

2.

Ende is die lasteringe ofte versmadelickheit groet ende seer groff, wordt daerenboven arbitralick gestraft, naer gelegentheit van der sake, ten goetduncken van den gerichte.

3.

Indien alsulcke lasteringe oft smadelickheit gebuerde tegens ein persoer, die in aensienlicke dienste² waere van ein prince, onderheer, ofte van de stadt, oft anderssints van goeden geslachte, eer, ende ansien, solde der lasterer vallen in dobbel bruecke, ende bovendem gestelt worden te water ende broet, oft anderssints naer goetduncken van 't gericht.

4.

Al waer 't dat ein lasterer tot sijner verschooninge, oft ontlastinge saghte bereidt te sijn te bewijsen, ende waer te maken 't geene hie bie quaden ende fellen moede, tot versmadelickheit van ein anderen³ hadde gesaght, 't selve en solde hem van de bruecke, ende voordere straffe niet ontschuldigen, ende oversulcx en solde hie tot bewijs van 't selvige niet ontfangen worden.

5.

Niettemin oft jemandt ein persoer die openbaerlick bekendt is voir sulcx, als hie wordt genoempt, den naem daertoe staende hadde gegeven, als heitende ein vrouwepersoer,

1. Luegenstreupt: erratum editie 1620: lügenstreupt.

2. In aensienlicke dienste: erratum editie 1620: in dienste.

3. Ein anderen: erratum editie 1620: den andern.

hore, die in openbaere¹ oncuysheit leeft, ende daervoor bekendt is, die en solde daeraen niet hebben misdaen, noch derwegen in enige beternisse gehalden sijn.

6.

Als jemandt aen den officier einigh misdaet heeft aengegeven, 't welck mit kennisse van saken, oft andersints bevonden wordt waerachtigh te sijn, oft immers niet ter quader trouwen aengegeven te wesen, alsdan wordt der aengever niet verstaen den misdoender gelastert te hebben, ende daeromme en is wegen 't selve oick in gein bruecke oft beternisse gehalden.

7.

Maer als men solde toenen dat sulcx mit quaden moet tegens die waerheit waere aengegeven, solde der aengever daeromme als ein valsch lasteraer, gehalden sijn in allen schaden ende interesse van de partije, ende daerenboven arbitralick gestraft worden, naer gelegentheit van der sake.

8.

Soe wanneer einige gemeine versmadelicke woirden oft verwijtingen sijn geresen uut hitsigen hoofde, oft haesticheit, oft tusschen naer magen end vrunden, ende dat diegeene, daarvan die comen

/357/ verclaert, 't selve mit haeste, ende heffticheit geschiet te sijn, ende hem leit te wesen sulcx gesaght te hebben, ende dat soeverre hie 't niet en hadde gedaen, 't selve niet en solde geschieden, solde daermede moegen volstaen.

9.

Behetelick: dat hie daerenboven schuldig ende gehalden is, dieselve verclaeringe te doen in biewesen van die personen, in welcker tegenwoordicheit hie alsulcke schelt, ende versmadelicke woirden gesproecken heeft, oft immers den geinjuriëerden van sijn verclaeren, wettich bescheidt te leveren, tot sijnen coste, Ende daermede mits betalende de kosten, bie den geinjurieerden gedaen, sal der injuriant volstaen, soewel ten aensien van den heere, als van partije om alle vordere misverstant te schouwen.

10.

Ende, oft der injuriant 't selve niet en wilde doen, maer op sijne smadelicke, oft scheltwoorden in proces treden, soe sal hie sulcke beteringe van eer, ende boete aen de partije, oft ten versuecke van dieselve partije, tot godtvruchtige sake doen, als 't gericht sal bevinden te behoiren: ten waere dat sie mit malcanderen consten accorderen, daerbie nochtans der heer alsdan in sijne bruecke niet vercort sal worden.

11.

Maer soe die lasterlicke, oft versmadelicke woorden geine gemeine injurie, oft versmadelickheit mede en brochten, maer groetelick die eere, goeden naem, ende faem des gelasterden raecten, als daerduer hie in groet bedencken, in last, ofte lijden moghte comen: Soe en solde der lasterer, mit alsulcke verclaeringe niet volstaen, maer tot sulcke beteringe, ende bruecken staen, als 't gericht solde vinden te behoiren.

1. Openbaere: erratum editie 1620: openbaer.

12.

Van gelijcken, en sal gein vervolgh van lasteringe, oft smadelicke woirden vallen, soe wanneer jemant bie des anders voirgaende lasteringe, daertoe waere beroepen, maer sal alsdan d'eine lasteringe, mit de andere verstaen werden vergolden te sijn.

13.

Desgelijcx als het jaer overstreken is, naerdad die lasterlicke ofte smadelicke woirden, ende proposten gevallen sijn, en heeft derwegen gein vervolgh plaetse, noch oick als men die proposten van begin aff bie dissimulatie, oft duer de vingeren te sien, (wie men gemeinlick seght) voirbie heeft laeten gaen, sonder die op te nemen, ofte daervan te protesteren.

14.

Item, soe wanneer jemant in rechte iet schandlick heeft gesagt, ofte geschreven tot der saken dienende, oft desgelijcx gesaght oft
/358/ geschreven, tot wederlegginge van de getuigen tegens hem verhoirt, ende hie bereit is 't selve te bethoenen, en valt tersake van dien, tegens hem geine actie van injuriën.

15.

Maer solde hie sulcx niet connen bewiesen, oft die persoon wijsen, daervan hie sulcx heeft verstaen, oft dat het anderssints niet waerschijnlick en waere, en solde hem d'oirsacke van de rechtsvorderinghe niet ontlasten van alsulcken schandelick seggen, ofte schrijven.

§ 6. *Gevecht van twistige persoenen.*

1.

Soe wanner einige persoenen kijffvelick sijn geworden, ende widers niet dan tot vuistslegen sijn gecomen, die slagers bruecken einen halven goltgulden, tot behoeve van den heere, desgelijcx sovoel tot behove van den geslagenen: ten waere dat hie daertoe oirsake hadde gegeven.

2.

Die in gramschap, oft ernstigen moet, ein mets op ein ander treckt, ende steeckt, oft mit einigh handtgeweer, wapenen, stocken, oft andere dingen naer ein ander sloegh oft wurp, het waere mit luchters, potten, ofte anderssints, die verbuert aen den heere einen halven goltgulden, al en hadde hie hem niet getreft.

3.

Als twistige, ofte vergrambde persoenen malcanderen hebben geslagen, oft geworpen, ende geraeckt mit einigh gewehr, kannen, stocken ofte dergelijcke saken, sonder bloet te laeten, soe sal der misdoender verbueren einen goltgulden.

4.

Ende ingevalle d'ei den anderen einige quetsure toegevueght heeft, daerduer hie bloet gelaten heeft, soe 't selve is aen ein handt, arm, voet, bein, oege, oire, mondt, nase ende dergelijcke litmaten, ende dat die gequetste, soe verwondt oft gesweeckt is, hetsij doir slaen, houwen, steken, stoeten, worpen, oft anders, dat derselviger alsulcken gelit tot sijner natuerlicker gewoeneheit niet gebruecken en can, Soe wordt alsulcke wonde daerduer voir eine lembde erkant, ende sal dergeenige die sulcx gedaen heeft, derhalven verbueren ses goltgulden.

5.

Maer wanneer die wonden sijn in 't heuft, dat die herpanne, oft schenckel, kennebacken, oft tonghe gequetst is, oft ein van beide oegen daerdoir verloeren gaet, oft aen d'oiren ofte in 't aensicht, dat 't gesicht, oft gehoir daerduer gescheindt is, ende dat het haer 't selve niet bedecken can, oft dat die tanden mit de wortel uuyt sijn, oft dat dieselve sijn in 't manns gemecht, ofte

/359/ anderssints, de wonden in sulcke plaetse, ende einde des lieffs sijn gegeven, dat alle gefehrlickheit des doots daerdoir can entstaen, soe sal der dader voir elcke wonde tien gulgulden verbrueckt hebben.

6.

Andere wonden sullen nae gestalt der sake onderscheidtlick gestrafft worden, als ierstlick vleischwonden, die gehouwen, gesteken, geslagen, ofte geworpen sijn, in plaetsen daer sie gein dootsgevaer hebben, oft gein lembdte mit en brengen, end die wijde ende diepte van eines middelsvingersnaegel, ende die breide van ein gelidt desselven vingers niet hebben, daervoor sal der dader verbueren van elcke wonde twee goltgulden.

7.

Dan alle die vleischwonden die de voirschreve breide ende diepte sullen hebben, ten tijde als die noch versch ende ongeswollen sijn, mitsgaders, die oick aen orden ende plaetsen toegevuecht sijn, aen den hals, armen ende beinen, oft andere plaetsen daer deselve wonden die lenghde ofte diepte vanwegen der schenckelen, ofte leden niet hebben connen, daervoor sal der dader verbueren vier goltgulden van elcke wonde.

8.

Soe wanneer die voirschreven daeden bie jemandt opsetlick oft verradelick, oft oick mit ein broetmes sullen geschiedt sijn, sullen die voirschreven bruecken in allen puncten verdobbelt worden, al waer 't soe, dat die wonden die mit ein broetmes sijn geschiedt die voirschreven breide niet en waeren hebbende.

9.

Die ein ander heeft gewondt, oft gequest, is niet allein aen¹ den heer brueckachtich gevallen, soe hiervoiren, ende onder den titel van *Misdaden daer lijffstraff toe staet*, is gesaght, maer is oick gehalden aen partije ierst ende voir al² te vernueghen van haere smerte, schade ende interesten, ende terwijlen partije van de wonde, ofte quetsure sieck te bedde light, oft binnenshuys moet blijven, op haer versueck, bie provisie versien van 't geene dat tot haer onderhalt ende genesinge van doen is.

10.

Als jemandt is gewondt oft gequetst in ein geselschap, ende dat men niet en weet bie wat persoenen 't selve is gedaen, tegens wien hie alsdan sijn vervolgh magh doen, ende sijn verhael hebben, is hierboven gesaght onder den titel van *Gemeenschap van handel ende anderssints*, d'welck oick plaetse heeft ten aensien

/360/ van de huysvrouwe ende kinderen, ende andere naeste vrunden, soe den gequetsten afflijvich is geworden.

1. Aen: erratum editie 1620: an.

2. Al: erratum editie 1620: als.

11.

Die ein gevecht begoust heeft, soeverre hie bevonden wordt 't selve t'onrecht, oft sonder redelicke oirsake gedaen te hebben, sal gehalden sijn oick te betalen die bruecke van dengeenen die hem tot verwehr gestelt heeft.

§ 7. *Andere brueckachtige saken ende vervolgh van bruecken.*

1.

Niemandt en magh bie dagh ofte nacht op ein ander dragen iseren cloeten, bijlen, steinen, ofte andere onbehoirlicke wapenen, ende oft jemandt sulcx dede, die verbuert vijff goltgulden: ten waere dat hie wiste te bewijsen, dat hie 't selve dede tot sijn nootwehr, tegens sijne wederpartije van gelijcken doende, in welcken gevalle, d' ein ende d' ander dat verboden sal worden, op de hoichste bruecke, ten wille van den heere.

2.

Wat straffen ende bruecken daer staen tot oncuysbare daden, als van vrouwenvercrachtingen, oft verleidinge, overspeel, concubinat, oft biesitterschap, ofte ander oncuysheit, wordt hiernaer gesaght onder den titel van *Misdaden daer lijffstraffe toe staet*.

3.

Item die ontrouwelicke ende bedrieghlicke handelt, om ein ander uuyt te strijcken, ende mit sijnen schade hemselve, oft ein ander te berijcken, is sijn leeftdagh lang infaem, oft eerloes, ende is het bedroh groff, wordt daerenboven geboet, oft gestraft tot goetduncken van den gerichte.

4.

Vanwegen alle andere misbruycken, die tegen die eerbaerheit, gemeine ruste, ende welstandt sijn strijdende, sal men moegen vorderen alsulcke bruecken, als 't gerichte naer die gelegentheit van de sake ende persoenen sal bevinden te behoiren.

5.

In swaere brueckachtige saken, al is 't dat der cleger is gestilt, oft dat der verongelijckter swijght, ende niet en claeght, magh der heere spreken, ende sijn vervolgh doen, 't sij tot gelt oft lijffstraffe, oft ruiminge uuyt den lande, naer verheisch ende gelegentheit der sake.

6.

Maer die eins mit sijn partije tersake van overdaet, oft overlast verdragen is, en magh sijne claghte niet wederom hernemen ofte verwecken: ten waere dat hie daarvan niet en worde vol-

/361/ daen, naerdien hie 't selve ernstlich bie protest heeft versocht, mit waerschouwinge, dat hie sijne voirgaende gerechticheit sal vervolghen, insoevern partije binnen den derden dagh hem van den accordt niet en wilt voldoen.

7.

Des heere bruecken sullen alletijdt ierst ende voir alle andere saken bedinght, ende mit recht gesloten worden, sonder andere saken voir te laten gaen, oft daerin einige uuytvluchten, ofte verlengeringe te gedoegen.

8.

Dan sal der beschuldigder allein die gewoonlicke dagen van uuytstel genieten, om hem te verantwoorden, ende hemselves van de bruecken vrije te dingen ofte ontledigen, soe hie can, ende vorder oft meer niet.

9.

Die voir heeren bruecken aen sijnen persoën gedaeght wordt, moet ten iersten dagement voir recht erschienen, om hemselves t'ontschuldigen, compt hie niet, wordt terstondt in de bruecke verdampt, ende magh daervoir gepandt worden: ten waere dat hie einige wettige redene van onschuldt hadde, waerom hie voir recht niet en is gecomen.

10.

Maer sonder voirgaenden vonnisse en magh der drossart, amptman, scholtis oft andere officier niemant brueck affnemen, oft daervoir panden: ten waere dat der brueckachtiger liever hadde gewillighlick die bruecke te betalen, dan daerop recht te verwachten, ende in de costen te vallen.

11.

Die voir bruecke aengesproecken wordt, ende niet genouch en is geërft, die is gehalten die bruecke te verburgen, oft den heere sal hem burgen, dat is, de gevancknisse verleenen: ten waere dat die bruecke waerschijnlick soe klein solde vallen, dat het gereit der brueckachtige persoën dat hie onder 't gericht heeft, daertoe ende voir de gerichtscosten genouch waeren.

12.

Soe wanneer daer gein claer bewijs, ofte bekentnisse van de brueckachtige daet en is, sal den beclaghden van de geischte bruecke vrije ende loos erkandt worden: Ten waere dat tegen hem groet ende sterck vermoyen viel, in welcken gevalle hie tot erkentnisse des gerichtscosten gehalden is, hem daarvan bie sijnen eydt te purgeren ofte t'ontlasten.

13.

Als ein brueckachtige persoën, oft misdaediger compt te sterven, eer hie mit recht aengesproken is, compt die claghte

/362/ mit hem te sterven, die tot sijnen laste viel. Maer sterft hie nae gerichtlicke aenspraeck, ende antworde, soe sijn d'erffgenaemen schuldigh het recht op de geltbruecke, ofte verbuerte van het goet te verwachten.

14.

Van alle die voerschreven bruecken, ende anderen, daarvan onder den titel van *Misdaden daer lijffstraff toe staet*, sal worden gesaght, sal der scholtis ten platten lande, ende in de steden die onder einige ampten gehoiren, hebben ende genieten sijnen goltgulden, ofte hetgeene hie van alts in gelijcke bruecken gehadt heeft, ende die meerreste den hoegen officier toecommen laeten, om daarvan te verantwoorden ende genieten naer behoiren, maer in die onderheerlicheiden, ende andere steden sullen die voerschreven bruecken ontfangen werden wie van alts gebruycklick.

Tweede titul

Van misdaden daer lijffstraff toe staet.

Men magh niemant om einigh misdaet aen het lijff straffen: tensij dat naer stadrecht, landrecht, ofte placaten bie de landtschap aengenomen, oft gemeine beschrevene rechten tot dieselve misdaet lijffstraffe staet, ende in saken daer geine straffe en wordt uuytgedrukt, staet die straffe tot goetduncken van 't gericht, die deselve magh verstrengen oft versoeten, naer die gelegenheit van de sake, ende menighte van de misdoenders.

§ 1. *Wederstandt tegens den heere ende sijne officiers in 't bedienen van hun officie.*

1.

Soe wie tegens sijnen heere ende prince opstaet, oft die de justitie, ofte officier wederstaet, als hie is om jemant te vangen vanwege dootlicke misdaden, daarvan hie schuldigh is, oft denselven mit invall oft gewalt daerinne stuert oft belet, oft den misdadigen gevangen sijnde, ontweldigt, verbuert sijn lijff ende goet.

2.

Ende oft bevonden werde, dat diegeene die ontloopen, oft /363/ ontweldight is, onschuldigh waere van alsulcken misdaet, oft dat hie mit minder misdaet werde belast, solde den stoerder oft ontweldiger, nae gelegenheit van de sake, anders worden gestraft, tot goetduncken van 't gericht.

3.

Tot gelijcke straffe staen tot goetduncken van den gerichte, die den officier hadden gestoirt, oft belet in 't vangen, oft einigen gevangen sijnde, hadden ontweldight, al werden die allein vervolght oft gevangen om schulden, kuere, bruecken, oft andere burgerlicke saken, ende solde gelijckewel der steurder, oft ontweldiger alsulcke schulden selver moeten betalen.

§ 2. *Opbreckinge ende ontloopinge uuyt des heeren gevanckenisse ende verbodt van particuliere gevanckenisse.*

1.

Die de gevanckenissen mit cracht ende gewalt opbreken, oft helpen opbreken, om einige gevangens daeruuyt te helpen, die verbueren 't lijff, soeverre die gevangens aldaer waeren om bekentelicke dootlicke misdaden.

2.

Ende waeren die aldaer om misdaet van mindere straffe, oft oick om schulden ofte bruecken, solden staen tot arbitrale straffe, oft correctie naer gelegentheit van de sake, ende des evenwel die schulden oick moeten goet doen, als voirs.¹

3.

Ende oft die gevangens aldaer waeren om schulden, ofte misdaden daertoe alleinlick civile bruecken, ofte arbitrale correctie solde staen, ende dat jemandts die mit loese vonden, sonder gewalt uuyt der gevanckenisse hulpe, alsulcke hulpers solden oick arbitraelick worden gestraft, ende die schulden evenwel moeten betalen, als voirs.²

4.

Der gevangen die mit gewalt ontcompt, ende uuyt den gevanckenisse breckt, soeverre hie 't misdaet³, daercomme hie gevangen is, bekendt heeft, oft bie getuygen verwonnen is, wordt gestraft aen den lijve, oft anderssints tot goetduncken van 't gericht, al waer 't oick dat anderssints tot het misdaet gein lijffstraff en stonde.

5.

Maer waer die gevangen onnosel, oft dat hie uuyt die gevanckenisse geraeckte sonder cracht, ofte geweldt, solde die straf-
/364/ fe, alsdan soeter vallen, ende oversulcx solde die gevangen worden ingeroepen.

6.

Quaeme hie alsdan niet voir rechte, solde tegens hem geprocedeert worden, soe ende gelijcke men tegens affwesende misdoenders gewoen is te doen, volgende 't geene onder den titel van *D'ondersueck ende vervolgh van gevluchte misdaedigen* naerder wordt gesaght.

7.

Niemandt en magh kerckers oft gevanckenissen opstellen, noch jemandt in 't heimelick oft in 't openbaer in gevanckenisse halden, oft in 't banden van iser leggen, om einighe oirsake, dan op des heeren gevanckenisse: tensij bie oirloff van den heere, oft scholtis ende schepenen, op verbuerte van sijn lijff, oft van anderssints, naer gelegentheit van den misbruycke gestraft te worden.

8.

Behalven, dat die alders hunne kinderen, oft kindtskinderen wel moegen tot castiement, oft straffe ende bewaernisse in hunne huysen besloeten halden, voir sekeren tijdt, maer soe sie dieselve willen stellen in einige openbaere bekende plaetse, binnen, ofte buyten de steden, en mogen 't selve niet doen, dan bie consent oft bewillinge van den heer, oft scholtis ende gerichte, ende anderssints niet.

1. ASO 591 heeft "voir".

2. ASO 591 heeft "voir".

3. 'T misdaet: erratum editie 1620: misdaet.

§ 3. *Vrouwen, ende maegdenvercrachters, ende andere oneerlicke, ende verboden handel mit vrouwen.*

1.

Alle vrouwencrachters, oft ontschaeckers die vrouwen, jonge dochters¹, oft andere tegens hunnen danck ontleiden, oft vervueren, verbueren aen den heer 't lijff ende goet, ende worden mit den sweerde gericht, sonder einige kercken, oft cloisters vrijheit te mogen genieten.

2.

Ende oft jemandt jonge megtkens, ofte dochters heimelick ontleide, tegens hunner alders² danck, in welcker sorge dat die staen, solde vallen in de pene naer recht daertoe staende, oft anderssints worden gestraft naer de gelegentheit van de sake, ende goetduncken van 't gericht.

3.

Die einen anderen sijn wijff ontleidt mit haeren wille, verbuert hondert guldens, ende wordt des evenwel gebannen, ende soe des manns wijff mit den ontleider haeren mann einigh

/365/ goet ontdroege, ende dat beweesen wordt, solde der ontleider daeraff worden gestraft, als ein dieff, ofte anderssints naer gelegentheit van der sake.

4.

Wie willens ende weetens toelaet dat sijn wijff mit ein ander doirgaet, oft sijn wijff mit einen anderen oneerlick³ leeft, wordt ten ewigen dagen gebannen, ende soeverre hie sulcx om profijts wille heeft gedaen, wordt vorder gestraft, mit aen die⁴ caecke te stellen, geisselinghe, oft anderssints, ten goetduncken van den gerichte.

5.

Alle persoenen die bevonden worden overspeel gedaen te hebben mit ein vrouwe die sie weeten gehylickt te sijn, die verliesen, als eerloose ende trouwloese, hunne officie, ofte staet, indien sie einige hebben, ende worden onbequaem om in toecomende tijden oick einigen staet oft officie te mogen bedienen.

6.

Ende soe diegeene die mit eine gehylickde vrouwe in overspeel wordt bevonden oick gehylickt is, soe verbuert hie daerenboven tweehondert gulden, ende is hie onghylickt, hondert guldens, ende valt hie daerinne voir de tweede reise, verbuert hie gelijcke pene, ende daerenboven eine wereltlicke straffe, ofte te water ende broet te setten, tot goetduncken des gerichtts, ende die vrouwe staet tot gelijcke pene.

7.

Wilverstaende, dat der mann van alsulcker vrouwen, die deselve solde begeeren te stellen in ein cloister, oft andere beslotene plaetse, om aldaer tot penitentie oft boete te wesen, magh 't selve doen, oick dieselvige tot sijnen gevallen wederom bie hem nemen, als 't hem gelieft.

1. Die vrouwen, jonge dochters: erratum editie 1620: der vrouwen, 't sij jonge dochters.

2. Alders: erratum editie 1620: aldes.

3. Oneerlick: erratum editie 1620: oneerlicken.

4. Mit aen die: erratum editie 1620: aen de.

8.

Als ein gehylickt mann hem verget mit eine ongehylickde dochter, die verbuert voir d'ierste reise sijn officie, ende hondert guldens, als voir, ende doet hij 't voir de tweede reise, verbuert hie tweehondert guldens, ende daerbie ein wereltlicke straffe, oft ein tijdt te water ende te broet tot erkentnisse des gericht.

9.

Ende soeverre die vrouwe geweeten heeft dat alsulcken mann was gehylickt, soe is sie oick onderworpen dieselve pene, ende heeft sie die macht niet om die te betalen, wordt anders gestraeft nae gelegentheit van der sake, tot erkentnisse des gericht.

10.

Soe wanneer ein ongehylickden mann, ende ein vrije ongehylickde vrouwepersoen oneerlick leven, ende t'samen huys sijn haldende, die verbueren vijftich guldens, Ende soe sie niet en scheiden, ende hun oneerlick leven niet en laten, des bie den heere vermaent wesende, staen tot vordere straffe, ofte bruecke, tot goetduncken des gericht.

11.

Ende soe ein ongehylickt mann ein ongehylickde vrouwepersoen, niet bie den anderen woenende, beswengerde, sal t'elcke reise, tot profijt van den heere, ses guldens verbuert hebben: ten waere dat alsulcke persoen gemein waere, daer oick andere toeganck hadden.

§ 4. *Gewaltdoenders in eins anders huys.*

1.

Soe wanneer jemandt ein ingesetenen deses Quartiers binnen sijn woonhuys, oft begryp van denselven, bie dage oft bie nachte gewalt oft overlast dede, oft in huys quaeme, oft liepe tegens den ingesetenen, sijner huysvrouwen, boden, oft familie danck, ende aldaer jemanden quetsten, verbuert sijn lijff, ende wordt hie aldaer bie jemanden gewondt, oft doot geslagen, derselve en solde niet verbueren aen den heere oft partije, maer word 't selve alsdan gehalden voir nootweer.

2.

Ende ofte jemandt tegens einen deses Quartiers, sijnder huysvrouwen, boden, ende familie danck, in sijn huys quaem oft liepe, om aldaer jemandt te slaen, al waer 't dat hie mitderdaet niet en sloege, oft en quetste, die word gebannen, ende wordt hie bie jemanden in huys wesende gequetst, ofte doot geslagen, en solde men daermit niet verbueren aen den heere oft partije, als voir.

3.

Soe wie in oft op eines ingesetenen deses Quartiers huysduere, oft venster liepe, sloege, ofte stake, om daerinne te comen, tegen den ingesetenen, huysvrouwe, boden oft familie danck, ende wille, als voir, al waer 't oick dat hie in 't huys niet en quaeme, noch die venster oft duere en brake, ofte open stiete, die verbuert hondert guldens, oft wordt anderssints gestraft nae gelegentheit van de sake.

§ 5. *Dootslagers, moordenaers, verdoenders van hunselven, ofte doot gevonden.*

1.
Die einen anderen ombringt oft dootslaet, is des doots plichtich, ende verbuert sijn goet aen den heere: beheltelick dat van ongevallen, ende dootslagen in onnoselheiden, oft uuit nootweringe geschiedt, ein jegelick is vrije van den heere, ende partije, wie oick van de dootslaeghen geschiedt aen moortbranders, brantschatters, oft affsetters, wederspannich sijnde in 't vangen.
2.
Als jemant bie nachte einen dieff, vrouwe ofte mannsperoen bevindt in sijn huys, oft palen sijner woeninge, ende dat hie om sijn lijff ofte goet te bewaeren ende beschermen, den dieff, oft dieffinne binnen sijnen huuse, oft begryp sijner woeninge dootsloege, oft soe quetste oft sloege, dat hie oft sie daarvan storven, die peroen is daarvan vrije aen den heere ende partije.
3.
Maer soe wanneer jemandt tijts ende moyte genouch hadde, ende sterck genouch waere hemselven ende sijn huysgesin, als insgelicx sijn gelt, ende goet te bewaren ende beschermen, ende den dieff, ofte dieffin te halden, ende dem niettegenstaende, denselven dieff oft dieffin uuyt wermen ende haestigen hoefde dootsloege, 't selve solde hie civilick moten verbeteren, tot goetduncken van 't gericht, maer van de partije sal hie vrije worden erkandt.
4.
Moordenaers, die jemant om gelt ofte goet hebben omgebracht, oft daertoe behulpelick geweest, worden sonder genade op ein ratt geset, om aldaer te sterven bie rabraeckinge, 't sij terstont, oft daernaer, ten goetduncken van den gericht, naer die gelegenheit end menichfuldicheit van de moorden, bie hun¹ gedaen.
5.
Die mit opsetten wille, oft luipende, oft laeghliggende jemant dootsteeckt oft ombringt, 't sij van voiren, ofte van achteren, wordt sonder einige genade als ein mordenaer, oft mit anderen alsulcken doot gestraft, als 't gericht naer gelegenheit van de sake sal bevinden te behoiren, ende ontcommt oft ontloept hie van de plaetse daer hie die daet heeft gedaen, sal naegeschreven worden, om hem te doen straffen naer behoiren, als einen moordenaer, sonder dat hie ten eewigen dagen het lant sal mogen gewinnen.
6.
Ende oft jemant alsulcke moordenaer, weetende den moort oft nederslagh bie hem gedaen te sijn, hielp versteken, oft om uuyt den lande te commen behulpich waere, oft raedt ende daet daertoe gave, die sal verbueren aen den heere einendertich goltgulden, oft andere vordere bruecke ofte strai², naer de gelegenheit van de sake, tot erkentnisse des gericht.

1. Hun: erratum editie 1620: hem.

2. Bruecke ofte strai²: erratum editie 1620: bruecke.

/368/ 7.

Als jemandt van veel persoenen is verwondt, 't sij mit ein, oft meer wonden, ende daervan gestorven, ende dat men niet weeten oft bewijsen¹ can, wie 't feit gedaen heeft, ende dat 't selve geschiedt is bie kijvagie, daer veel persoenen twistich ende strijtbauer waeren, soe sullen alsdan alle die twistige persoenen arbitralick ende niet aen den hals gestraft worden.

8.

Doch mit den bescheide, dat diegeenige die des twists ein oirsake sijn, harder gestraft sullen worden, naer die gelegentheit ende omstant van de sake, ende verheisch van de oirsake van de misdaet, oft dootslagh, d'welck gestelt ende gelaten wordt tot goetduncken des gerichtts.

9.

Ende insoeverre 't selve niet en is geschiedt in kijvagie, maer mit voirbedachten raede van einige van hun, ende dat men weet wie de wonden den overledenen gegeven heeft, soe en sullen diegeene die den overledenen niet verwondt hebben, noch die raeders van 't feit en sijn geweest, noch van hun voirnemen geweten hebben, niet aen den hals, maer omdat sie mede strijdtbaer sijn geweest, bie extraordinarisse pene, nae gelegentheit der sake gestraft worden.

10.

Maer 't sij dat men weit ofte niet² wie den overledenen die wonden darvan hie gestorven is, gegeven heeft, ende dat 't selve geschiedt is mit voirgaenden raet, ende opset van den afflijvigen t'overvallen, te quetsen, oft om den hals te bringen, soe sijn alle diegeene, soe den raedt gegeven, oft³ handtdadich sijn geweest, straffbaer aloft sie den dootslagh gedaen hadden.

11.

Als der verwondter niet doot en is gebleven, ende 't feit geschiedt is in kijvagie ende twist, sullen alle die daders die voirschreven bruecken, naer gelegentheit van der saken gelijk betalen, oft einen mann uuyt hun allen maken, maer is 't feit geschiet bie voirneemen ende opsat, sal ein jederein alle die bruecken te betalen gehalden sijn.

12.

Soe wanneer jemant moordaedigh, oft mit opgesetten moet doodelick gewondt is, daerduer hie in perickel oft gevaer van sijn leven waere, soe sal men den daeder, soe hie te becommen is, mit den hals nemen, ende gevenckelick stellen, ten tijde ende wijlen toe, dat men sien magh wie het mit den gequetsten gaen sal, ende soeverre hie naermaels quaem te sterven, sonder sich selver versuympt te hebben, sal hie als ein dootslager gestraft

/369/ worden, ende quaeme den gequetsten op, sal der dader staen ter straffe, tot goetduncken des gerichtts.

13.

Die ein ander mit heftige moet, oft oploepende sinnen, sonder voirgaende opsat, soe verwondt, dat hie daervan sterfft, soeverre hie ontcompt, en magh binnen 's jaers niet

1. Bewijsen: erratum editie 1620: bewiesen.

2. 'T sij dat men weit ofte niet: erratum editie 1620: als men niet en weet.

3. Oft: erratum editie 1620: als.

wederom commen in dit Ruremundtsche vierendeil, noch binnen deselven tijt einige remissie oft genade versuecken, ende soe hie daernaer 't selve versochte, ende vercrege, sal evenwel binnen andere drie jaeren binnen 's landts niet moegen commen.

14.

Al waer 't dat jemandt duer schijnbaerlick ongeluck, oft tot nootwendigh nootweer van sijn lijff, ein ander omgebracht hadde, die sal evenwel het landt jaer ende dagh ruimen moeten, off sal hemselves moeten stellen in handen van den heer, oft officier, om hem te verdedigen, ende t'ontlasten, naer behoiren, oft anderssints sal van de justitie wegen moegen aengetast, ende in gevenckenisse gestelt worden, totdat hie 't selve heeft gedaen.

15.

Die ein nederlagh heeft gedaen, en sal van den heere gein genade genieten, totdat hie mit den erffgenamen, ende weduwe van den afflijvigen is gesoent, naer verheisch van de sake, ende sijne middelen ofte macht: Ten waere dat sie tot geine redelickheit en wilden verstaen, niettegenstaende, dat der daeder daertoe bereit waere, ende in sulcken gevalle, sal de heer die versochte genade, oft vergiffenisse moegen gunnen.

16.

Des staen alsdan die vrunden in hun geheel, om redelickerwijse hunne vergeldinge te mogen heischen, ende ondertusschen sal der daeder vrijegeley hebben tegen die vrunden, ende oft daerenboven jemandt tegens hem einigh ongemack dede, sal 't selve gehalten worden voir gewalt, ende bie den heere, naer gelegentheit der daet, gestraft worden, tot exempel van andere.

17.

Als jemant bie dage ofte nachte, naer jemandt mit cort oft lanck roer schiet, al en raect hie hem niet, sal gestraft worden mit der doot, als ein dootslager: ten waere dat hie 't selve hadde gedaen tot nootweer van sijn persoen oft goederen, die men hem bie nacht oft dage geweltlick, oft diefflick solde willen nemen.

18.

Als bevonden wordt, dat jemandt hemselves wetens ende willens, uuyt vreise van straff van einich misdaet, verdroncken, verhangen, oft ter doot gebrocht heeft, alsdan sijn die guederen van denselven verbuert, tot profijte des heeren, ende moet der /370/ officier het doode lychaem aen die gerichtsploetse in ein vorck, oft dergelijck holt doen hangen, ten exempel van einen jegelicken.

19.

Als ein verdroncken oft ander doode persoon word gevonden, soe en magh hem niemant dat doode lichaem ende dat daerbie wort bevonden, aendragen, oft daervan meester maken, maer moet die persoen blijven liggen totdat het gerichtlick bie den officier is besichticht, ende eer en sal het lychaem niet begraven mogen worden, opdat die gelegentheit van de toecompste van het ongeluck te beter bekendt magh worden.

20.

Soe wanneer alsulcke doode persoen wordt gevonden, magh der officier van de ploetse, 't geene dat hie bie oft over hem vindt, wie oick alle ander verdroncken goet, in bewaer, ende tot hem nemen, maer en magh noch hemselves, noch den heer daermit berijcken, maer moet hetselve volghen den oprechten erffgenaemen van den dooden, oft den eigenaer van het verdroncken goet, beheltlick den officier sijnen loon van den twintichsten penninck.

§ 6. *Falsarissen oft vervalschers.*

1.

Die einen anderen, als partije sijn gelt oft goet willens ende wetens bie valschen eidt heeft affgesworen, soeverre bie claeren schriftelicken bescheidt daarvan blijktt, wordt ten verfolge van den officier gestraft als meineydiger, mit ein iser doir die tonge, ofte verlies van de twee erste vingern, oft anderssints tot goetduncken van den gerichte, naer gelegentheit der sake, end moet tot dem aen partije goetdoen, dat hie derselver affgesworen heeft, mit alle costen, schaden, end interesten bie deselve partije geleden.

2.

Van gelijcken, als ein getuyge einen valschen eidt heeft gedaen, als voirs.¹ tot beschaedicheit van eins anders tijdelick goet, wordt gestraft, ende is gehalden tot beteringhe van de schade, als voirs.² Ende als der eydt is gedaen, in sake daer hals end lijffstraff toe staet, soe is alsulcke getuyge onderworpen deselve straffe, als geleden heeft, ofte geleden solde hebben dergeener, die bie den eidt beschaedicht is geweest, wie oick die beteringe van alle costen, schaden ende interesten bie hem geleden.

3.

Die valsche brieven, segels, thinsboecken, ofte rollen maeckt, oft willens ende wetens hem mit valsche ellen, maete, ofte gewichte behelpt, oft quaede ende gevalschte coepman-

/371/ schappen voir goet ende oprecht vercoept, ende ein ander daermede bedriegt end schade doet, den schade moet hie oprichten, ende wort des evenwel gestraft aen den hals, lijff oft anderssints, naer de gelegentheit van de misdaet tot goetduncken des gericht.

4.

Item, die goet einen anderen toebehoirende aen jemant ter quader trouwen vercoept, verbindt, vermangelt, oft in betalinge geeft als sijn eigen goet, oft einige renten, verbin-tenissen, oft ander lasten, willens ende wetens, tot eins anders schade in 't verhandelen verswijght, wordt gestraft aen den lijve, oft anderssints tot goetduncken van 't gericht naer de gelegentheit der sake.

5.

Item, die einige steinen, boemen, hagen, graven, loep van einige wateren ende beecken, oft andere sake voir regenoten oft palen dienende, ter quader trouwen uuyt doet, verset, oft verandert, om die te verdonckeren, ofte anderssints daermede sijn profijt te doen, die wordt gestraft mit geisselinge, oft anderssints nae gelegentheit van de schade ende misdaet, als voirs.

6.

Item einen bottere, oft die mit valsche dobbelsteinen, ofte caerten speelt, staet tot bannissement, ende³ verbuert sijnen einen duym, ende oft einigh officier daermede duer die vingeren sege, oft hem liet volstaen mit ein brueck, ende solde der misdoender daermede niet bevrijet sijn, maer solde der officier selfs verbueren vijftich guldens.

1. ASO 591 heeft "voir".

2. ASO 591 heeft "vor".

3. Ende: erratum editie 1620: end.

§ 7. *Dieven, roovers, brandstichters, corenbieters oft verdierders.*

1.

Ein dieff verbuert naer landts gebruyck sijn lijff, ende verdient die galge, sonder dat hie volstaet mit pene van rechte van twee ofte vierdobbel: Ten waere dat het gericht mits de cleinicheit van de dieverije, oft andere oirsake, bevonde, dat hie mit mindere straf-
fe¹ behoirde te volstaen.

2.

D'welck oick plaetse grijpt, ten aensien van knechten ende dienstmaeghden, die in 't huys daer sie woenen, stelen, ende hunne meester, vrouwe, ofte huysgesin, iet ont dragen, wie oick in gasten, die hunnen weerd oft weerdinne bestelen, oft iet uuyt den huysse ont dragen, daer sie geherberghit sijn geweest.

3.

Alle kerckeroevers ende straetscheinders, die jemandt bie dreigement, cracht ende gewalt sijn gelt, goet, oft cleideren affnemen, wel wetende hun 't selve niet toe te behoiren, verbueren aen den heere lijff ende goet, ende staen naer gelegentheit van
/372/ de sake tot sulcke doot, als 't gericht dat goetvint, ende en mogen hun mit gein kercken, oft andere vrijheit behelpen.

4.

Ein brandstichter, die den brandt in jemandts huys ofte hoff steeckt, brandtpoppen² leghet oft worpt, sal mit den vuyre gestraft werden, ende sijn goet verbueren, tot affschouwen ende exempel van alle andere dergelicke misdaeders, al waer 't schoon soe, dat het vuyr niet aen en gienge, ende en magh hem oick mit gein vrijheit behelpen, als voirs.³

5.

Item, die jemandt brandtbrief schreeff, sal sijn lijff ende goet verbueren, maer die allein mit woirden dreight jemandts huys ofte hoff in brandt te steken, sal arbitralick nae erkentnisse des gerichtts gestraft werden.

6.

Die rogge, weidt oft ander corn opcoept, 't sij allein, ofte mit anderen, oft dieselvige onder hebbende, tot redelicken prijs niet en wilde geven, om daerinne dierte te maken, oft in andere manieren 't selvige opjaeght, die sal bie geisselinge gestraft ende gebannen worden aen sijn lijff, ofte anderssints, nae gelegentheit van de sake.

7.

Dat gesaght wordt dat die sijn lijff verbuert, oick sijn goet verbuert, is te verstaen, als daer gein privilegiën oft vrijheiden ter contrarie en sijn, ende als andere van tevoirens daertoe niet en sijn berechticht, 't sij als langstlevende van mann ofte vrouw, oft anderssints in wat maniere 't selve moghte wesen.

8.

Ende soe wanneer der misdaediger onbejaerde kinderen heeft, daertoe gein middel van onderhoudt is, soe is der heer gewoon, naer de voldoeninge van de schulden, mitsgaders

1. Straiffe: erratum editie 1620: lijffstraffe.

2. Brandtpoppen: erratum editie 1620: brandt, poppen.

3. ASO 591 heeft "voir".

van kosten van de justitie, hun van de overentsige goederen genade te doen ende bewijzen tot¹ hun onderhoudt, tot hun achthien jaeren toe, opdat sie niet verloeren solden gaen.

9.

Tot welcken einde vergundt hun den printz oft die restierende goederen, oft leght hun daervan soeveel toe, als hie redelick vindt tot goetduncken van die van sijnen rade, daerop gehoort den momboir mit interventie van die van sijne rekencamer.

10.

All² en verbuert mann oft vrouwe niet duer sijn misdaet de gerechticheit van sijn geselschap tot sijnen goederen, als gesaght is, soe en magh nochtans d'onschuldige die niet genieten voir ende aleer die schulden sijn betaelt, ende die kosten van de justitie voldaeen.

1. Te doen ende bewijsen tot: erratum editie 1620: te doen, tot.

2. All: erratum editie 1620: Van gelijkken al.

/373/

Derde titul.

Van d' aentasten, vangen, ende ondervraegen van de misdadigers.

1.

Als einigh misdaet tot kennisse is gecommen, ende ein vrembder, gein ingeseten sijnde, van alsulcke misdaet beruchtight, ende befaempt is, sal der heer denselven mogen aentasten, ende in haftinge stellen, niettegenstaende, dat einige ingesetene oft burger denselven willen verburgen.

2.

Van gelijcken, al waere der misdaediger burger oft ingesetene, soe wanneer hie nochtans op de versche daet, oft terstont daernaer gevangen is genomen, ofte dat ¹ anderssints die daet openbaer is, soe magh der officier sonder decreet ofte ordonnantie van 't gericht hem vangen, ende en magh alsulcke gevangen niet verburght worden, al waer 't dat hie hem op landt- oft stadrecht beriepe.

3.

Maer soe der gevangene niet op der verscher daet is aengetast, ende dat ongewiss is, oft hie der misdaet schuldigh, ende plichtigh sije, ende alsdan hem op stad- oft landrecht beroept, soe sal derselver misdader in 't hoichste van den dagh in de steden op de vier hoecken van de merckt, ende ten platten lande op de plaetse aldaer 't selve van alts gebruickelick is geweest, gevuert, ende opentlick uuytgeroepen werden, oft jemant voir des gevangene persoen burge werden wil.

4.

Ende soe daer einige persoenen sich daertoe erbieden, die machtich genouch weren die burghschap te doen, soe sullen alsulcke burge op ende aengenomen werden, mits verbindende sich soe hoich, ende der gestalt, als der heer van hun sal vorderen, jedoch alles tot erkentnisse des gericht.

5.

Maer ingevalle niemandt sich tot burge wert erbieden, oft die burghschap soe hoich ende der gestalt niet en solde begeeren te doen, als der heer die begert, ende bie recht hem toeërkandt solde worden, soe sal der heer den gevangen burge

/374/ verleenen, ende hem in gevanckenisse stellen, totdat hie genouchsame burge vindt.

6.

Als ein vremdelinck oft oick ein burger oft ingesetener op der verscher daet, oft corts daernaer als voirs. ² aengetast, ende in gevanckenisse gestelt is, soe en sal der officier hem niet mogen ontslaen oft loslaten sonder erkentnisse van 't gericht.

7.

Soe wanneer jemandt in desen Quartier om einigh misdaet oft misbruick aengetast oft gevangen is, soe sal men denselvigen in tegenwordicheit van den heere, ofte officier,

1. Dat: erratum editie 1620: dae.

2. ASO 591 heeft "voir".

twee schepens ende gerichtsschrijver daerop ondervraegen, sonder nochtans dat men den gevangen alsdan magh bedwingen te doen einigh verclaeren onder eidt.

8.

D' ondervraginge moet geschieden corts naerdatt die persoen gevangen is, ende ondertusschen en magh niemant van de vrunden oft magen, oft jemant anders bie den gevangen commen¹ oft denselven spreken, dan in biewesen van den heer ende schepenen, ofte die van hunnentwegen daertoe last hebben.

9.

Totdat die ondervraginge is geschiedt, en magh der gevangen onder burghschap niet ontslagen worden, al is 't dat andersints naer landrecht den gevangen onder burghschap van den gevanckenisse ontslagen mogen werden, soe hierboven onder den voirgaenden titul is gesaght.

10.

Om d' ondervraginge well te doen, is der heer schuldigh den schepenen over te leveren behoirlick schriftelick vermeet van belastinge, inhoudende cort verhael van de feyten ende misdaden, daermit hie den gevangen wilt belasten, mits² circumstantiën oft omstanden ende aencleven daervan, d'welck bie den schepenen oversien wesende, sal men denselven gevangen op elck punct ondervragen.

11.

In 't ondervragen sal men well gaedeslaen, op 't geene der gevangen verclaert oft antwoirdt, oft hie iet seght tot sijner belastinge, oft hie twijfelachtigh spreeckt, sijn propoest verandert, oft uuyt einige andere oirsake hem suspect maeckt, als dat hie niet en wilt antwoorden op 't geene hem gevraeght is, dat hie stamelt, bleick ofte bange wordt, verandert van gedaente, dat hie uuyt sijner nasen wordt bloyende, oft sijne oegen ter aerden slaet, oft dergelijcke.

12.

Soe wanneer den gevangen die misdaet, oft misdaden bekendt, Soe behoirt, ende is men gehalden van officie wegghen, t'ondersuecken ter plaetsen daer die geschiedt solden sijn, oft die gelegentheit derselver soe is, als die sijn bekendt, ende vindt men dat die anders sijn, soe moet men den gevangen scherpelick overgaen, waeromme hie anders als die waerheit gesaght heeft, ende soeverre die gelegentheit van der sake dat verheischt, hem oick ter bancke bringen, in der manieren hiernaer verhaelt.

13.

Als der gevangen 't misdaet, d'welck hem opgelaght wordt ontkendt ende loechent, soe is men gewoin, ende behoirt men hem te vragen, oft hie can bewijsen³ daarvan ontschuldigh te sijn, ende besonder, oft hie can betoonen dat hie ten tijde als het misdaet is gedaen, op eine andere plaetse is geweest, opdat soewel bekendt magh worden sijn onnoeselheit ende onschuld als belastinge.

1. Bie den gevangen commen: erratum editie 1620: bie vangene comen.

2. ASO 591 heeft "mitte".

3. Bewijsen: erratum editie 1620: bewiesen.

14.

Ende alle 't geene der scholtis ende schepenen verstaen ofte gewaer worden, wie oick die bekentnisse van den gevangen ofte ontkenenisse desselven, ende alle 't geene dat tot sijne ontlastinge oft belastinge dient, sijn sie gehalten terstondt te doen opschrijven.

Vierden titul.

Van ondersueck op swaere misdaden ende vervolgh
tegens de verloepene misdaedighe.

1.

Die drossarten, amptluyden, scholtissen ende alle andere gerichtsluyden, sullen allen vlijt ende neersticheit doen ende voirwenden, dat alle quaetdoenders, besonder van groeve ende swaer misdaden ontdeckt, gestraft moegen worden, sonder einighsints doir de vingeren te sien, ende soe sie dat niet en doen, sullen daervoir verantwoordten, ende selver naer behoiren gestraeft werden.

/376/ 2.

Ende opdat 't selve te beter magh geschieden, sullen alle officieren, drossarten, amptluyden, richters, scholtissen mit hulp end biestandt van de burgers, ende huysluyden ten platten lande, de quaetdoenders in hun gebieden gevonden mit den hals nemen, op verlies van hun officie, ende van de burgers end huysluyden die wegerich solden sijn hun biestandt te doen, op de straffe van vijffentwintich gulden oft meerder, naerdats het gericht sal bevinden te behoiren.

3.

Doch sullen die officiers hun wachten jemandt lichtelick te beschuldigen, sonder erheffelicke indiciën oft sterck oft wetlich vermoyen van der misdaet, oft sonder daerop goet voirgaende ondersueck gedaen te hebben, ende oft sie anders deden, sullen partijen hun daerover aen 't Hoff mogen beclagen.

4.

Die gesworen gerichtsboden sijn oick schuldigh op hunnen eidt, den drossaert, amptman, scholtis oft sijnen stadtholder te kundigen ende aen te bringen alle misdaden, die onder 't gericht daer sie boden sijn, gebueren, alsoe haest als die tot hunne kennisse gecommen sijn, al is 't dat sie die misdoenders niet en kennen, oft en weten te noemen, opdat sie op staende voet daarvan moegen nemen wettich ondersueck oft informatie, ende daerinne versien naer gelegentheit van der saken.

5.

Soe wanneer einigh groff ofte swaer misdaet is gebuert, ende dat men niet en weet duer wien, alsdan roept men voirt alle degeene die 't selve hebben gedaen, doen doen, helpen doen, raedt daertoe gegeven, opdat sie hun daeraff kommen te verantwoorden voir scholtis ende schepenen, daertoe dat men hun geleide geven magh.

6.

Ingevalle daer niemandt mit der derder uuytroepinge ofte daginge op aengestelten dage ende tijde te voerschijs en compt in persoone, om hem te verantwoorden, alsdan worden die misdaediger allegader mit hunne mithulpers ten eeuwigen daghen gebannen, op hun lijff oft anderssints, naer gelegentheit van der misdaet.

7.

Ende om beter te comen tot kennisse van degeene die sulcke misdaet mogen gedaen hebben, magh men gebieden dat ingeval jemandt van de misdadige, oft van de geselschap wesende, ende hem des gemoit hebbende, 't selve compt te kennen geven, ende die ander medemisdadige aenbringhen, dat hie van der daet ende misdaet ten eeuwigen dagen vrije ende onbelast sal wesen.

/377/

8.

Ten selvigen ende magh men oick gebieden dat ein jegelick wetende van sulcke misdaet te spreken, oft die jemandt van de misdaedigers kendt, schuldigh sal wesen 't selve te commen aenseggen, ende kundighen aen den heer oft 't gericht, op pene, dat soeverre daraff jemandt wetende, oft oick die quaetdoenders geherbergh, oft bie hun ingenoemen hebbende, 't selve terstont niet en dede, dat men dieselvige sal halden voir hulpers van sulcken misdaet, ende daervoir straffen.

9.

Men magh tegen niemant procederen bie inquisitie ofte ondersueck, dan ingevalle van swaere misdaden, die men sekerlick weet dat geschiet sijn, ende dat diegeene daerop men ondersueck wilt doen, daarvan befaemt, berucht oft uuit waerschijnlicke redenen suspect oft bedacht sijn, sonder dat alsulcken ondersueck wordt toegelaten tegens persoenen van goeden naem ende faeme, ende daertegens gein bestendigh voirgaende gerucht oft diffamatie, waerschijnlicke suspicie ofte achterdencken ende vermoyen en is geweest.

10.

Soe wanneer der heer oft officier niet anders en heeft om tot ondersueck te comen, dan den gemeinen roep, gerucht ende fame, is hie gehalden, om te weten oft die bestendigh is, ierst ende voir al te vernemen, waervan alsulcken roep compt: Ende soeverre hie bevint, dat die compt van lichte persoenen, dronckart, vrouwen, oft van dengeenen die einighen quaeden wille hebben tegens den beruchten, alsdan en mag hie tegens ein persoen van eeren gein voirder ondersueck oft vervolgh doen, om niemant sonder groote oirsake in beschaemtheit te brengen.

11.

Maer oft van de fame ende gerucht bleecke bie wettige ende tuychbaere persoenen, alsdan solde men daerop voirder ondersueck mogen doen, Ende indien den beruchten persoen vorts werde beswaert bie 't verclaeren van getuygen, al waer 't oick van ein allein, niet suspect ofte van quaeden vermoede sijnde, oft dat der andere wettige lijckteickenen oft redenen van vermoyen oft achterdencken toeielen, solde men daerop mogen comen tot aentastinge ende gevanckenisse van denselven persoen, gelijk hieronder naerder gesaght wordt.

/378/ 12.

Om informatie oft ondersueck op jemandt te doen, en is niet van noode t'achtervolgen d'oirdere van de gerichtelicke proceduere in 't verhoiren van de getuigen, maer men sal die verhoiren sonder partije te doen dagen, om die getuygen te sien sweeren, oft haer den naem ende toenaem van de getuygen te oepenen, om deselve te wederleggen.

13.

Dan oft men naemaels hem mit alsulcke getuygen tot betichtinge van den gevangen wilde behelpen, ende tot hunnen laste einigh vonnisse vercrieghen¹, soe solde van noode sijn, als de sake ten gewoonlicken oft ordinarissen toen gecommen solde sijn, dieselve getuygen van nieuws te doen verhoiren, ende partije alsdan daerop tot reproche ofte wederlegginghe derselver ontfangen, oft anderssints en solden alsulcke getuygen gein geloeve maken, om daerop vonnisse condemnatoir te slaen.

14.

Als einigh misdaet tot kennisse is gecommen, ende die misdoenders bie decreet van 't gerichte gesocht sijnde, niet en werden gevonden, soe magh men 't goet van den misdadighen doir² den scholtis in biewesen van twee schepenen ende bie einen³ secretaris doen aenteckenen, ende in bewaernisse halten: ten waere dat jemandt machtigh genouch sijnde, burge wolde blijven van 't gewijsde te voldoen, aengaende die verbuerte van de goederen oft geldboete, immers tot de weerde toe van de aengeteickende gereide ende bewegelicke goederen.

15.

D'welck geschiedt sijnde, wordt der misdadiger bie oepenbaere uuytroepinge ende pleckinge van billetten ter gewoonlicker plaetsen gedaeght, om hem in persoen te comen verdedigen op 't geene der heer oft officier hem wilt opleggen, ende dat binnen alsulcken tijdt, als daertoe wordt geordonneert, ende soe hie alsdan compt, wordt ierst bie 't gericht veraffscheidt oft der heer hem van sijnen persoen sal mogen versiekeren ofte niet, ende voirts wordt darnaer in der saken geprocedeert van gerichtsdaghe tot gerichtsdaghe tot den einde toe, gelijk hieronder sal worden gesaght.

16.

Maer indien der misdadiger alsoe ingeroepen wesende niet en compt, noch hem en vertoent, soe wordt hie noch tot twee reisen van voertien dagen tot veertien dagen, wie voirs.⁴ gedaeght, ende compt hie alsdan noch niet, wordt den heere toegelaeten, die feiten van belastinge bie geschrifte over te leggen mit den
/379/ bescheidt, ende bewijs daertoe dienende, ende wordt daerop der misdadiger voir die vierde reise geroepen, om 't selve te sien doen, ende sijn vonnis te hoiren wijsen.

17.

Ende oft hie daerentusschen quaem tot sijn verantwordinge, solde 't selve mogen doen, mits betalende die costen, die tot sulcken tijt in 't vervolgh van de sake tegens hem sijn gedaen, ende quaeme hie niet, solde op de feiten, ende stucken bie den heere overgegeven, recht gedaen worden,⁵ hem verwijssende in de straffe, tot alsulcken misdaet staen-

1. Vercrieghen: erratum editie 1620: vercriegen.

2. Doir: erratum editie 1620: voir.

3. Bie einen: erratum editie 1620: einen.

4. ASO 591 heeft "voir".

5. ASO 591 vervolgt: "naer gelegentheyt van der sake, 't sij tot sijner ontlastinge van de clachte, ende hem desniettemin verdammende in de costen, mits sijn uuytbleiven, oftwel hem verwijssende in de straffe tot alsulcken misdaet staende, beheltlick dat deselve straffe aengaende de persoon niet swaerder noch meerder mach sijn dan van bannissement."

de: beheltlick, dat deselve straffe, aengaende de persoon, niet swaerder, noch meerder magh sijn, dan van bannissement.

18.

Naer welcken vonnisse, soe der misdadiger, ofte betichter alnoch binnen drie jaeren quaeme in persoen, om hem te verantwoorden, solde daertoe worden ontfangen, maer alsdan solde hie niet geraken tot sijnen goederen, die als voir bie den heeren aengeslagen solden sijn: Ten waere dat hie daernaer bie vonnis diffinityff, van de misdaet werde ontslagen, oft dat bevonden worde, dat die sake soe were gelegen, dat daertoe gein bannissement mit verbuerte van goet en solde staen.

19.

Maer oft den betichden de drie jaeren liet overstrijcken, solde daernae in recht niet gehoirt worden, om hemselve te mogen verantwoirden, ende daerduer wederom tot sijne goederen te geraken: Ten waere, dat hie daertoe hadde vercrieghen behoirlicke brieven van relevement, in welcken gevalle, hie alletijds solde mogen comen tot sijn verantwoirding, voir 't selvige gericht, daer die sake tevoirens gehangen heeft, om daarmede ontslagen te wesen van den bannissement, ende alsoe oick wederomme sijne goederen te becomen.

/380/

Vijffde titul.

Van pijnigen, ende scherper examinatie, oft
ondervraeginghe der gevangenen.

1.

Soe wanneer der drossart, amptman, scholtis, voight, oft ander officier begert te commen tot naerder bericht van die waerheit, ende gelegenheit van het misdaet, daermede hij den gevangen wilt betichten, ende belasten, oft oick weten sijne mitgesellen, ende andere die van het misdaet, (daervan hie den gevangen aengesproecken heeft,) ruchtbaer sijn, soe neemt hie conclusie preparatoire, teneinde dat der behafter sal gewiesen worden ter bancken, oft tot scherpe examinatie.

2.

Der heer oft scholtis magh niemant ter bancken bringen, noch doen pijnighen, tensije mit voirgaende toewijsinge, ende oirdeel des gericht, waertoe 't gericht niet en sal commen: tensij dat die schepenen wel bericht sijn van die geschiedenis van het misdaet, ende dat der gevangen 't selve oick waerschijnlick solde mogen gedaen hebben.

3.

Als die stucken, oft misdaeden (die den gevangenen opgelagt worden) niet geheel groff, ende leelick sijn, oft dat uuyt voirgaende ondersueck, ende antwoordt tegens hem klein vermoyen valt, oft dat hie anderssints tot goeden naem, ende faem staet, alsdan magh alsulcke gevangen ter bancke niet gebracht worden.

4.

Soe wanneer daer gevangenen sijn, die malcanderen belasten, ende hun verclaeren niet overeencomen, soe moet men elck van hun, besonder ondervraegen op de verscheidenheit van 't selve verclaeren, ende omstandt daarvan, ende daernae d'ein in de tegenwoordicheit van d'andere, ende soe die alsdan blijven bie hunne verscheidenheit, ende dat men anderssints die waerheit niet en can weten, soe werden sie beide ter bancken gebracht.

5.

Al is 't soe, datter vonnis oft consent gegeven is om jemant te mogen pijnigen, dem niettegenstaende, en magh der heer, oft scholtis die persoen geensints ter bancken bringen, dan in bie-

/381/

wesen van 't gericht, oft ten minsten van twee schepenen daertoe bie 't gericht aengeordent, noch oick denselven anders oft oick langer pijnigen dan die schepenen aldaer tegenwordigh sijnde, goetdunckt.

6.

In 't pijnigen van de gevanghen en magh men hem in 't besunder niet vraegen op einige misdaden, daarvan tegens hem gein vermoyen, indiciën noch lijckteecken en sijn, als te weten oft hie sulcke oft sulcke dieverie, dootslagh, moort, brandt oft andere alsulcke misdaet niet en heeft gedaen, maer men mag hem in 't general wel vragen, oft hie gein andere dieverie, dootslagen, oft dergelijcke misdaden gedaen en heeft.

7.

Generale woirden, om tot kennisse van einigh misdaet te comen, sijn, dat men anschouw nemende op den tijt dat 't selve is geschiedt, 't sij 's morgens, 'ts avondts, voir ofte nae noen, den gevangenen vraeght, waer hie doentertijt was, wat hie terselver plaetsen dede, waeromme hie aldaer was gecommen, ende dergelijcke, opdat men bie sijne bekentenisse oft ander circumstantiën tot de waerheit magh geraken.

8.

Als der gevangen het misdaet bekendt, soe moet men tot naerder onderricht van de waerheit neerstelick ondervraegen op alle die circumstantiën, sonder dat men nochtans dieselve hem alsdan oick magh aen oft ingeven, te weten, oft hij 't soe oft soe gedaen heeft, oft hie jemandt op sulcke plaetse op sulcken dagh oft tijt heeft gequetst, aen sulcken oft sulcken lidt¹, mit ein roer, oft dergelijcken, maer moet men den gevangenen sulcx selve doen ende laeten seggen.

9.

Ende om desnietemin d'oprechte waerheit te weten, moet ende magh men den gevangenen die circumstantiën wel affvraeghen, in 't generael, als, indien het einen moort is, wat hem daertoe heeft beweght, in wat manieren die is toe gegaen, op wat plaetse, op wat tijt ende uhre, wie hem daertoe heeft geholpen, mit wat wapenen oft gewehr, waer dieselve geblieven sijn, hoeveel wonden het doode lychaem heeft, ende waer het lychaem is, wat gelt ofte dingen der afflijviger over hem hadde, waer hie daarmede geblieven is, wat hie daeraff ontfangen heeft, ende duer wem.

10.

Item oft der gevangene einige dieverie bekende, soe magh men hem oick vragen, wat ende hoeveel hie gestoelen heeft, op

/382/ wat plaetse, oft hie geine medehulpers en heeft gehadt, ende wie, ende waer die sijn, waer hie was woenende oft herberghde ten tijde van de dieffstal, waer hie mit het goet geblieven is, wie 't selvige gecocht heeft, tot wat prijs, ende wien hie tot die vercoepinge tewercke heeft gestelt, ende wat hie ende elck van hun daeraff genoeten heeft.

11.

Gelijcken voet wordt gehalden soe wanneer der gevangener einigh ander misdaet bekendt, als van verraderie, vragende hem alsdan, wie hem daertoe tewercke heeft gestelt, wat hie daervoor ontfangen heeft, oft uuyt wat andere oirsake hie daertoe is gecomen, waer², tot wat uhre, ende hoe 't selve toegegaen solde hebben, ende oft daer anders gein persoenen en sijn die daervan weetenschap hebben³, oft daertoe behulpelick solden sijn geweest, ende wie, ende andere dergelijcke circumstantiën, die de gelegenheit ende gesteltenisse van 't misdaet sijn medebrenge.

12.

Soe wanneer die circumstantiën oft ombstanden van einigh misdaet geheel claer ende openbaer sijn, oft dat men daeraff genochsame indiciën, bewijs, oft lijckteickenen heeft, alsdan magh men, om tot de waerheit te geraken, den gevangen dieselve circumstantiën

1. Lidt: erratum editie 1620: lydt.

2. Waer: erratum editie 1620: wae.

3. Hebben: erratum editie 1620: en hebben.

oft ommstanden van de daet oick in 't besonder voirhalden, ende hem daerop ondervragen, maer voirder oft andersints niet.

13.

De scholtis ende schepenen sijn gehalden alle 't geene dat der gevangen in de scherpe examinatie oft ondervraeginghe verclaert, bekent oft niet en bekent, met 't geene daeraff ende aen is clevende, soewel tot ontlastinge als belastinge, in geschrifte te doen stellen bie den secretaris hem aldaer tegenwordigh vindende, gelijk hiervoor van het ondervraegen terstont naer het vangen is gesaght.

14.

Item moeten die schepenen goede toesicht nemen, dat die pijnige van de gevangene mit sulcker maeten geschiedt, dat het lichaem van denselven gevangen niet verlamt oft te seer gequetst en worde, ende dat die swaer, middelbaer ofte minder sij, naer de gesteltenisse van die ¹ persoen, ende misdaet, ende naer de vermoyinghe, bewijs ende lijckteickenen die men daarvan is hebbende, ten laste des beschuldighden.

15.

Ende oft daer veel persoenen om einigh misdaet ter banck gebracht ende gepijnicht moesten werden, soe moet men altijd beginnen van degeene die 't meiste vreesen, ende die cleinmoe-

/383/ digste of swackste sijn, als die jongste van jaeren, oft vrouwen, oft darduer d'andere meer verveert oft beweegt solden worden, om eer die waerheit te bekennen, als de vader doir het pijnigen van sijn kint, oft daertegens de meiste vermoyeinge ende lijckteickenen vallen.

16.

Die bekentenisse die ein misdadiger gedaen heeft, in 't pijnigen oft daerbuyten in de gevanckenisse, soeverre hie die doet in vaster hachten oft gevanckenisse, al is 't oick in de tegenwordigheit van de schepenen, die en mogen ofte konnen hem allein niet achterdeiligh sijn, om hem te verwijzen ter doot, uuytgenomen in verraderie, oproericheit, ende onnatuerlicke misdaden, daer andere waarschijnlijkheiden toevallen.

17.

Maer soe wanneer der misdadiger buyten het gevanckenisse dieselve bekentnisse vernieuwt voir schepenen onder den blauwen hemel, ende buiten alle hachten ende banden van iseren, alsdan wort die geacht end gehalden voir wettige bekentnisse, ende daerop doet men recht end justitie naer gelegentheit van de sake.

18.

Des moeten die bekentenissen daerop men einigen gevangen solde willen verwijzen, gedaen ende vernieuwt sijn, ten alderminsten vierentwintich uhren naedat hie van der bancke is geweest, ende den gerichte moet gebleken ende kennelick sijn dat die misdaet bie hem bekendt, oick in der waerheit is geschiedt.

19.

Ein gevangen naerdatt hie eins gepijnicht is geweest, en magh voir die tweede oft derde reise niet gepijnigt werden, sonder nieuwe indiciën oft lijckteickenen: Ten waere dat hie

1. Die: erratum editie 1620: dien.

die bekentenisse bie hem in 't pijnighen eins gedaen herriepe, oft dat die voirgaende¹ indicatiën ende bewijsingen soe sterck waeren, dat sie doir² d'ierste pijnigen niet gesuyvert oft gepurgeert en waeren, oft dat der gevangen het misdaet bekendt hebbende, anderwerff behoirde gepijnicht te werden om sijne medeplichters, oft beveelgevers, ende die hem in 't werck gestelt hebben te melden.

20.

Welverstaende, dat men in 't pijnigen van den gevangen, denselven alsdan in 't besonder oick niet en magh vragen, oft die, oft desen hem daertoe beveel heeft gegeven, oft dat hie sijnen mithulper oft medeplichter is geweest, maer magh alleinlick mit generale woorden gevraght worden, wie bie hem was ten tijde van 't misdaet, hoeveel sie waeren, wie den iersten slagh oft stieck gaff, wie hem daertoe last gegeven heeft, ende dergelijcke.

21.

Niettemin soe wanneer daer einige besondere indicatiën oft lijck-
/384/ teickenen sijn tegens jemanden in 't particulier, oft dat het misdaet seer swaer ende groff is, als van einigh voirnemen oft daet tegens de mayesteit ofte persoën, ende hoicheit van den prince van den lande, moort, valsche munte, tooverije ende dergelijcken, alsdan solde men in 't pijnigen den gevangen oick in 't particulier end besunder mogen vraegen op diegeene daarvan men groot vermoyen ende achterdencken solde hebben, dat sie mitdaedich solden hebben geweest, oft daertoe raedt ende last gegeven hebben.

22.

Soe der gevangene op die banck liggende altijts loochent, ende niet bekennen en wilt, sal hie wederom in gevanckenis gestelt, end aldaer noch einigen tijt gehalden werden tot goetduncken van het gericht, ende soe daerentusschen tegens hem gein nieuwe vermoyenge oft lijckteicknen sich en openbarden, wort van de hachte oft gevancknisse ontslagen, mits doende gebuerlicke orphede ende geloifte van weder te keeren, des gemaendt wesende.

23.

Die orphede is dat der vangener geloeft ende einen eidt doet, dat hie niet en sal vrecken, ofte niemanden en sal misdoen, duer hemselven oft jemant anders, 't waere officiers, schepenen, noch jemandt particuliers, wegen 't geene tegens hem is gedaen, 't sij bie de gevancknisse, scherpe examinatie, ofte anderssints, ende dat oft bevonden worde, dat hie anders hadde gedaen, hie gestraeft sal worden, aloft hie van de misdaet daarvan hie beclaeght is geweest, overwonnen ende verwesen waere.

1. Voirgaende: erratum editie 1620: doirgaende.

2. Doir: erratum editie 1620: voir.

Sessde titul.

Van betichtinge ende gerichtlick vervolgh der gevange-
nen ende vonnissen daerop gegeven.

1.
Niemandt particuliers en magh tot openbaer straffinge van enig misdaet, ticht oft claghte doen, noch oick einige gemeine oft popularie actiën, tot vervolgh van einighe bruecken oft boeten, den heer aengaende, instellen, maer
/385/ moet den heer oft scholtis die sulcx toestaet, 't selvige van sijnes officie wegen doen, ende sulcx doende, en can noch magh van den misdadigen niet gedrongen worden einen anderen cleger ofte burge te stellen.
2.
Niettemin soe jemant hem vindt beschadicht oft vercort bie den misdadiger, het were van bloets oft goetswegen, die mag 't selve den officier aengeven, ende tot sijn verhael hem vuegen in 't vervolgh bie den officier, daerop te doen, om die sake des te beter ende neerstiger te beleiden ende gade te slaen.
3.
In saken van versmadelicke lasteringen oft injuriën, oft als jemandt niet vorder en begeert te commen dan tot verhael van sijne schade ende beteringe van sijne eere ende goet, magh ein jegelick sijn recht in sijnen eigen naem vervolgen, daer ende soe dat behoirt, sonder dat van nooden is 't selve den scholtissen aen te geven, ofte den officier daerin te verwachten.
4.
Der heer oft scholtis, oft andere des heeren officiers sijn gehalden partije sijne claghte ende aenspraecke te doen binnen den derden dagh, goets tijts voir de noen, naer haer gevanckenisse, oft anderssints moet den gevangenen costeloos ende schadeloos van der hachte ontslagen ende gewesen worden, van wat misdaet hie oick is beticht, sonder dat der heer oft scholtis daarvan uuytstandt oft verlengeringe magh nemen: ten waere mit decreet ende consent van 't gerichte oft van den gevangen, ende dat daarvan blijcke.
5.
Soe wanneer tegens den misdadigen aenspraeck oft claghte wordt gedaen in saken lijffstraffe oft wereltlicke schande verheisschende, soe sal daerinne onvertoglich vortgefaeren worden, sonder nochtans den beclagden genoichsamen tijt tot sijn volcomen noithwehr ende ontschuldige te weigeren oft t'ontseggen.
6.
Maer wanneer die sake niet hals noch lijffstraffe oft wereltlicke schande verheischt, sal nae gedaene claghte van acht dagen tot acht dagen, soe ten platten lande als in de steden de sake bedinght worden, ende voirts alles gehalden werden, (soe hierinne bie dese niet en is verandert) wie van alts gebruecklick is geweest, soewel in oepeninge van toen als anderssints.

7.

Als der heer ofte scholtis genocht bericht ende geïnformeert is van het misdaet, ende dat hie stoffs genoeg heeft om tot lijffstraffe sijn claghte te doen, soe neemt hie tegens den be-

/386/ haften conclusie uuyt die feiten bie hem oft sijnen voirspreker mondelingh verhaelt, teneinde dat der behafter gestraft sal worden nae recht ende justitie, gelijk dergelijke misdadigen gestraft behoeren te werden, anderen tot ein exempel, oft mit andere alsulcken pene, als 't gericht in redenen ende billicheit sal bevinden te behoeren.

8.

Men en magh niemant ter doot verwijzen, tensij dat het misdaet bie den misdadiger is bekent, oft dat van 't selve mit soe geheel claeren ende openbaeren toen oft bewijs blijktt, dat daertegens niet en valt te seggen, ende dat der misdaediger daarvan soe openbaerlick overwonnen is, als het licht.

9.

Soe wanneer einigh vonnis in alsulcken saken, oft op straffbaere misdaden gewiesen is, dat moet mitderdaet volbracht werden, Ende oft der heer oft scholtis weigerde 't selve ter executiën te stellen, oft te volbringen, alsdan en derven die schepenen gein recht meer besitten, noch tot sijnner manisse recht oft vonnis meer wijsen¹, totdat hie alsulcken vonnis, daertoe versocht sijnde, sal volbracht hebben.

10.

Als ein gevangen aen lijff oft anderssints, t'onrecht bie den scholtis oft andere officiers beclagt wort, ende dat hie mit vonnis van den gerichte van des scholtissen claght oft aenspraecke wordt ontslagen ende ontlast, ende der scholtis nae verheisch van der saken, in de costen, schaden ende interesten verwiesen, soe moet hie den gevangen dieselve betalen ende goetdoen, behetlick hem sijn verhael daer hie meindt berechticht te sijn.

11.

Soe wanneer nochtans der scholtis d'aentastinge ende betichtinge van de persoen gedaen hadde bie voirgaende kennisse ende decreet van het gericht, oft doir aenbringen van einige persoen oft persoenen daarvan hie die namen hadde ontfangen bie geschrifte, ende hem die aengebrochte feiten heeft doen oft laeten teickenen, oft hun merck daeronder doen stellen, en solde hie alsdan noch in de costen noch in schaden ende interesten moegen verdampt werden.

12.

Ten waere nochtans dat men uuyt den proces bevont, dat der scholtis uuyt den voirtganck van der sake claerlick hadde kunnen verstaen, in sijn voirnemen gein recht te hebben, ende dat hie, dem niettegenstaende, bie 't vervolg van der sake were verblieven, want solde oick alsdan verdammt mogen werden in de co-

/387/ sten, schaden end interesten: behetlick hem sijn verhael, als voirs.²

13.

Als bie den voirtganck van der sake bevonden wort, dat het aenbringen aen den scholtis doir quaet voirnemen oft merckelicke lichtverdicheit is geschiet, ende dat der scholtis in de costen, schaden ende interesten niet en is verdammt, Soe is men gehalden den

1. Wijsen: erratum editie 1620: wiesen.

2. ASO 591 heeft "voir".

gevangen oft betichte daervan bie den vonnisse sijn verhael te behalden tegens den aenbringer, denselven geheel in sijne defensie ende verantwoordinge ter contrariën.

14.

Om waertoe te comen, is der scholtis schuldigh den betichden over te leveren het geschrifte bie den aenbringer onderschrieven oft geteickent, oft denselven hem anderssints kondig te maken, ende d'aenbringen staende te halden, opdat hie tegens hem sijne actie oft vervolgh tewerck magh stellen.

15.

Als jemant wegen einigh misdaet eins beclaeght ende gestraft is geweest, oft oick mit vonnis daervan volcomentlick is ontslagen, en magh daernae om 't selve misdaet niet wederom gevangen noch aengesproecken werden.

Sievende titul

Van maniere van hem te suyveren oft ontschuldigen van befaemde ofte beruchte misdaeden.

1.

Soe wanneer jemandt hem bevindt befaemt, oft beticht te sijn van einighe misdaden ofte misbruycken, ende hem daarvan ontschuldigen wilt, mag comen voir scholtis ende schepenen, sittende in 't gericht ende gespannen bancke, ende vertoenen hem aldaer in sijn eigen persoen ten rechte, tegens den heere, tegens partije, ende tegens alle diegeene, die hem derweghen einighsints solden willen betyden oft aansprecken.

2.

Ende ten selvigen dage seght dergeener die hem suyveren wilt doir sijnen voirspreker, dat gemerckt de bancke gespannen is om ein jeglicken recht ende justitie te doen, soe vertoent hem N. alhier uuyt oirsake, dat hie t'onrecht befaemt oft beticht wort /388/ wegen sulcke misdaet, *als men alsdan verhaelt*, tegens den heer ende einen jeglicken, om hem daarvan te verantwoord, versueckende dat hem geirloeft sal wesen einen jeglicken, die hem daeromme solde willen belasten oft betichten, op te roepen.

3.

Waertoe consent van den scholtis hebbende, wordt op versueck van sijnen voirsprecker alsdan uitgeroepen aldus: Alle diegeene 't sijn heer oft partije die N. tersaken van sulcken feit ofte daet (als hie verclaert heft) solde willen belasten oft betyden, dat hie 't selve doe, come ende stae voir recht terwijlen die heeren, aldaer te recht sitten, einwerff, anderwerff, derdewerff ende vierdewerff over recht, ende ingevalle daer niemant voir recht en compt, soe eischt N. voir 't profijt van sijnen iersten dagh van rechte acte van d'ierste deffault oft gebreeck van betichter.

4.

Welcke acte van ierste deffault, ingevalle datter niemandt aldaer en compt die hem tegens de suyveringe partije maeckt, dengeenen die hem tot suyveringe heeft gestelt, oick aangewiesen wordt, des moet hie in den gerichte blijven totdat die schepenen sijn opgestaen ende wechgegang.

5.

Waernaer moet ten iersten daerna volgende gerichtsdag dergeenige die hem gestelt heeft om hemselven te suyveren oft t'onschuldigen, anderwerff aldaer comen, ende wordt gedaen gelijk ten iersten gerichtsdagh, uuitgenomen, dat alsdan wordt versocht het tweede deffault, ende ingevalle niemant en compt om hem te belasten, sal hem oick alsdan aangewiesen¹ werden het tweede deffault.

6.

Ende ten derden naesten gerichtsdagh als het gericht vergadert, ende die bancke gespannen is, wordt voir die derde reise gedaen, als voirs. behalvens dat dergeenige die hem

1. Sal hem oick alsdan aangewiesen: erratum editie 1620: hem oick alsdan aangewesen te.

gestelt heeft tot suyveren oft purgeren, alsdan versueckt doir sijnen procureur, dat aengemerckt niemant aldaer en compt, die hem einige tichte ofte claghte doet, oft van de misdaet belast, dat hem aangewiesen sal werden 't derde deffault, ende voir de profijten van alle die deffaulten, dat hie ¹ daeraff sal wesen ende blijven ontlast, ontslagen ende gesuyvert van den dage ten eeuwigen dagen.

7.

Ende soeverre datter alsdan oick niemant en commt, die hem einige tichte doet, oft van die misdaet belast, soe wort hie van deselve misdaet gehalden onschuldig, ende wort daeraff gewesen vrije ende onbelast, ende den heeren ende allen anderen bevolen ein /389/ eeuwigh geswijgh, ende daernae en magh niemant den gesuyverden tersake van de misdaede meer aenspreken oft beschuldigen.

8.

Maer soeverre als 't den heere oft partije belieft, mogen dengeenen die hem tot suyveringe heeft gestelt binnen de voorschreven drie genachten oft dagen van suyveringhe, in den gerichte oft daerbuyten doen aentasten, ende vangen, ende hem alsulcken ticht ende aenspraecke doen, als hun ² belieft, daerop hie alsdan gehoirt wordt, ende laet men voirts partijen *in contradictorio iudicio* de sake bedingen, naer die gelegenheit derselver, om dieselve voldinght sijnde, recht gedaen te worden naer behoiren.

1. Dat hie: erratum editie 1620: hie.

2. Hun: erratum editie 1620: hem.

Achste titul

Van vredelegginghe tusschen twistige persoenen

1.

Soe wie twist oft geschil heeft tegens einen anderen, ende hem vreist oft besorgt van denselven gequetst, geslagen ofte overlast te werden, ende 't selve onder sijnen eid derff halden, magh den heer aenroepen end denselven versuecken dat hie hem van alle geweldtdaeden van alsulcken N. wil bevrijen, in vrede stellen ende sekerheit daervoir doen geven, daermit hie onbeschadicht van hem, oft jemant anders van sijnentwegen moght blijven.

2.

Waerover der heer gehalden is sulcx dengeenen daerover geclaeght wordt, aen te seggen, oft door sijnen boden doen aenseggen, ende vrede tusschen hun beiden kundigen, mit bevele op lijffstraeffe niet te letten noch misdoen, noch in einigerley manieren te beschadigen dengeenen, die den vrede versueckt, ende daervoir genouchsame versekerheit, ofte tenminsten juratoire cautie te stellen, soe hie anders gein criegien en can.

3.

Soe wie vrede wederseidt oft weigerde, als der scholtis ofte gerichtsbode sulcx hem aenkundight, verbuert soe dickwils als hij 't verweigert achtien guldens, ende magh van hem 't selve ver-

/390/ socht werden van acht dagen tot acht dagen, oft oick eer, indien die gelegenheit van de sake dat verheist.

4.

Die ein ander boven vrede oft aenkundinge van vrede qualick toespreeckt, injurieert ofte lastert mit woorden, verbuert tsestich guldens, ende tot dien ein pilgrinagie ofte bevaert tot Ons Lieve Vrouwe tot Milaenen, ofte noch andere dertich guldens daervoir, ende moet die terstondt betalen, oft binnen vierentwintich uhren daernaer.

5.

In desen Quartier magh niet allein scholtis ende gerichtsbode, maer oick burgemeistre, schepenen ende raedt, gesworen, vrede gebieden, soe wanneer twee ofte meer persoenen kijvende, oft twistende oft vechtende sijn ende in affwesen derselver magh jederein, soewel in de steden als ten platten lande in tegenwordicheit van getuygen vrede heischen.

6.

De vrede alsoe bie jemandts oick in 't particulier in biewesen van getuygen bevolen, is ende blijft van weerden, ende heeft dieselve cracht aloff die bie den heer selffs bevolen waere, ende oversulcx moet oick onderhouden ende naergecommen werden.

7.

Ende ingeval diegeenigen den der vrede in voiriger gestalt is bevolen ende aengekondight, denselven niet nae en quaemen, dan bleven vechtende, solden hun lijff verbuert hebben, oft anderssints aen den lijve gestraft mogen werden: beheltlick de genaede des heer.

8.

Item partijen staende tegens malcanderen in proces, insgelicx hunne advocaten ende procureurs, worden nae der litiscontestatie in de sake gehalden aloft sie in vrede gelaght weren, ende dat soelangh het proces niet en is geslicht mit recht, ofte die instantie tenieten gedaen.

9.

Die boven vrede jemandt dreight te slaen, oft te steken, bie hemselffs oft andere, verbuert hondert guldens ende einen weg tot Roomen, oft andere vijfflich guldens, daervoir, ende moeten betalen oft ruymen, als voirs.¹ Ende oft jemandt niet allein en dreighde, maer oick mitderdaet den anderen sloegh oft quetste, verbuert sijn lijff.

1. ASO 591 heeft "voir".

/391/

Niegende titul

Van soenen van dootslagen

1.

Soe wanneer jemandt einen doot- oft nederslagh heeft gedaen, die moet hem met die naeste vrunden van den afflijvigen, die 't selve nae deses Quartiers rechten toe staet, vereinigen, ende den moetsoen doen in der manieren hiernaer verclaert, aeler hie deshalven mit den officier sich magh verdragen, oft daervan vergiffenisse vercriegen, 't sije van 't Hoff, oft van den heer ter plaetsen die deselve vermagh te geven.

2.

De maniere van moetsoen te doen sal sijn, dat diegeene die den nederslagh gedaen heeft, naerdem hie mit die weduwe ende kinderen oft vrunden, van de soenpennigen ende vergeldinge van hun verlies ende schade is overcommen, oentlich mit den blooten hoefde in de kercke moet commen, hebbende ein stroohalm in de handt, ende aldaer aen de kinder van den afflijvigen, oft andere moetsoeners, einen voetval doen, ende Godt ende die kinderen ofte vrunden bidden om vergiffenisse, ter lieffden van het bitter¹ lijden ons Heern Jesu Christi, ende dat sie hem willen doen ein teicken van bermherticheit, dewelcke sie alsdaen doen, hem gevende die handt, ende hem opheffende oft heetende opstaen.

3.

Soe wanneer der afflijvige ein vrouwe mit kinderen naelaet, compt der vrouwen ende kinderen die moetsoen toe, ende die pennigen die daervan commen, sullen tot behoefte der kinderen aengelaght worden, beheltlick die moeder daeraen haer leven lanck die tochte.

4.

Welverstaende dat soeverre der afflijvige kennelicke schult naergelaeten hadde, ende dat gein ander pennigen voirhanden sijn daermit die schult betaelt solde mogen werden, men in sulcken gevalle die soenpennigen daertoe sal bekeeren.

5.

Ende als alleen kinderen naegelaten sijn, sullen die soenpennigen gelijckelick onder hun gedeilt werden, sonder onder-

/392/

scheit te maken oft daer dochters onder sijn oft gein, noch oick wie van hunluyden d'altste oft jongste is.

6.

Soe gein kinderen voirhanden sijn, sullen alletijt die moetsoeners sijn die naeste bloetsverwandten van den afflijvigen, die vorts aen ende in de soenpenningen sullen succederen ende erven, gelijck in andere goederen, soe onder den titel van *Successie* gesaght is.

7.

Die vrunden ende maegen, ende oick momboiren van einen moetsoener, die onder sijn jaeren is, moegen die soene maken, Maer den soen magh der moetsoener als hie meerder

1. Bitter: erratum editie 1620: bidder.

van jaeren is, van werden halden, believet hem, oft magh denselven weigeren oft breken, duncket hem goet, d'welck in 't soenstuck alsoe sal worden uuytgedruckt.

8.

Des moet alsulcken moetsoener, soe wanneer hie den soen wilt breken, partije wederkeeren die betaelde penninghen, mit den verloop van dien, ende dat doende staet hie op sijn geheel alsoft die soen niet gemaect en waere geweest.

9.

Maer als die momboiren van einen onmundigen ende onbejaerden moetsoener peys ende soen maken, bie decreet van 't gericht, den soen en magh der moetsoener, meerder van jaeren geworden sijnde, niet wederroepen noch breken.

10.

Die soenpenningen moeten recht op hunnen dagh, dat die geloift sijn, sonder uuytstel betaelt werden, oft anderssints ende bie gebreke van dien, is der soener gehalden het dobbel te betalen, oft daervoir sich in 't iseren bie den bode te stellen, ende heeft hie burgen gestelt, dieselve sijn schuldigh dit ¹ te voldoen binnen den derden dagh nae den valdagh, op gelijcke pene.

11.

Alss er veel persoenen strijdtbaer geweest hebben daer einen dotslag oft ander misdaet is gebuert, end d'ein van hun maeckt peys ende soen mit den gequetsten ofte moetsoener, in denselven soen ofte peys werden begrepen alle diegeene die mede strijtbaer hebben geweest, want soen ende peys van den einen is alhier peys ende soen voir alle die andere: ten waere dat het anders waere besproecken.

ENDE

1. ASO 591 heeft "die".

/393/ Volgende twee titulen moeten gestelt worden als hierbie aangewezen is.

WEDERCOEP

deeser titul behoort te staen nae den titul van coep ende coepmanschap.

1.

Soe wanneer einighe goederen vercocht ende gegoet oft geërft sijn, mit voerwaarden ende bespreeck, dat der vercoeper binnen sekeren tijt, die wederomme aen hem sal moegen nemmen, soe magh hie 't selve doen als 't hem gelieft, mits wederomb gevende binnen den besproeken tijt, den prijs daervoer ontfangen, niettegenstaende dat die goe-deren in ein derde handt waeren gecommen.

2.

Maer als den besproecken tijt verloepen is, soe en is der coeper geenssints gehalden die besproecken lossinge te gestaen, noch en can daertoe mit rechte bedwongen werden: ten waere dat uuyt die kleinheit van den prijs oft anderssints bevonden worde, dat hetselve waere geschiet, om onder 't decxsel van coep ende toelaetinge van lossinge binnen sekeren tijdt, 't goet tot geringen prijs sijn te maken, oft groote profijten van d'incommen van dien, in plaetse van redelick interest ten laste van den benauden schuldenaer te genieten¹.

3.

Als ein erve vercocht ende opgedragen is, op voorwaerde ende bespreeck, dat insoeverre den prijs daarvan op sekeren dagh niet en wordt betaelt, den coep van onweerden sal sijn, oft dat der coeper het goet sal wederkeeren, oft den vercoeper laeten volgen, oft mit gelijcke worden, soe moet den prijs daarvan sonder einige maeninge oft aensueckinge op den bestimpten tijt betaelt werden, oft bie gebreke van dien, is der coep doot ende teniet, ende der coeper oft die in sijn plaetse is gecommen, is gehalden den vercoeper tot sijnen versuecke, sijn goet wederomme te laeten volgen oft wederkeeren.

4.

Maer als op alsulcke voorwaerde ofte bespreeck der coeper daerinne niet en is gegoet, hoewel oick alsdan der coeper

/394/ gehalden es hem darnaer te richten, soe en is nochtans ein derde persoon, die van den kooper 't selve goet gekocht heeft, sonder van ansulck bespreeck geweeten te hebben, niet gehalden 't selve naer te kommen, noch die goederen bie hem van den ersten kooper vercriegen, weder te keeren, dan sal der verkooper tersake van dien, sijn verhael van schaden ende interesten hebben tegens den kooper die mit hem heeft gehandelt.

1. "te genieten" ontbreekt in ASO 591.

VAN ERFFPACHTGOEDEREN

Deeser titul behoort te staen nae den titul van huere ende pacht.

1.

Voor erffpachtsgoederen die men in 't latijn noemt *bona emphyteutica* worden naer landtrecht gehalden, die op jaerlixen erffpacht sijn uuytgegeven, 't sij van gelde, rogge, weidt, garste, haver oft andere vruchten oft diensten om die te betalen oft doen van jaer tot jaeren op besproecken tijt ende dagh tersake van den prouffijtelicken eigendomb die der erfpachter van den erffheer heeft vercrieghen.

2.

Erfflicke oft onruerlicke goederen, vermoeghen tot erffpacht uytgegeven worden, niet allein bie die heeren die heerlick hof, laeten ende jurisdictie oft rechtsdwanck hebben, maer oock bie andere gemeine persoonen, die volcommen eygenaers van hun goet sijn, al is 't dat sij geen rechtsdwanck, banck oft laeten en hebben.

3.

Erffpachtshereen die gericht, banck ende laeten hebben ter plaetse daer het goet gelegen is, moegen hun erfpachtsgerechticheit aldaer vervolgen ende tewerckstellen, ende die sie niet en hebben, moegen daertoe gebruycken d'ordinarisse gerichten van scholtis ende schepenen, oft andere gerichtsluyden daeronder 't goet behoort.

4.

Tusschen erfpachten ende erfrenten oft grontrenten is groot onderscheit, want erfpacht beteekent dat ein ander van d'erff gerechte eygenaer oft erfman is, end der erfpachter allein prouffijtelick, oft nutbaer eigenaer op den erfpacht daertoe staende, Maer erf- oft grontrente beteekent, dat der erfneer ofte rentgelder daarvan selver volcommen eygenaer.

/395/ is, ende dat hie oversulcx daermit sijnen vrijen will magh doen als mit sijn eygen goet, sonder rentheffer aen te sien: ten waere dat hie anders hadde besproecken.

5.

Als over d'erffpachte brieven ende siegel opgericht sijn, soe wordt alles naer inhalt derselver tusschen den erffpachter, ende erffheere ende hunne naecommelingen, oft hun rechthebbende, gehalden, naer inhalt ende vermoegen derselver, ende dienvolgende moet tusschen hun recht gedaen worden, sonder daertegens te commen.

6.

Dergestalt dat als bie erffpachtssiegel ende brieven besproecken is, dat der erffpachter d'erffpachtgoet, sonder consent oft bewilligung des erffpachtshere, aen niemandt en magh vervremden, verhandelen oft aen ander handen brengghen, ende oft hie sulcx dede, dat hetselve goet vervallen sal sijn aen den erffheer, d'erffpachter hem daernaer overal moet richten ende halden.

7.

Ende oft d'erffpachters 't selve niet en deden, maer daertegens iet voort keerden, sonder bewilligung des erffheers, soe vervalt hie niet allein van 't goet, maer oock van alle die beteringe die daerop bie hem oft sijn voorsaeten sijn gedaen, ende compt al 't selve wederomb tot den erffheer, sonder in eenighe vergeldinge tersake van de verbeteringehalden te sijn.

8.

Doch en magh der erffheer selfs oft bie sijn eygen goetduncken, 't vervallen erffpachts-goet niet aenveerden noch hemselver in 't besit ende gebruyck van dien stellen, maer moet naer rechteliche toeslagh oft commer daerop gedaen, daertoe gebruycken den wegh van rechte, daerop vonnisse verwachten, ende 't selve tot behoirlicke executie ofte voltreckinge doen stellen.

9.

Soe wanneer bie de erfpachtsbrieven alleen besproecken is, dat men dat erfpachtgoet niet en magh verhandelen, vervremden oft in ander handen stellen, sonder van eenighen brueck te vermanen, ende dat dien niettegenstaende sulcx mitterdaet geschiedt, soe is 't selve crachteloos ende van onweerden, ende verbeurt nochtans der verhandeler oft vervremder tot profijt van den erffheers, die gerechticheit die tot behoirlicke ende bestendige verhandelinge solde staen.

10.

Doch alsulcke gerechticheit en is overal niet einformich
/396/ oft even gelick, noch even groot, Want op einige plaetse staet tot vervremdinge oft overgevinge in andere handen, den tienden oft twelffsten penninck, oft een jaer erffpachts, ende tot versterff, einen halven pacht, oft iet anders, oft min oft meer, daerin men volgt dat bie die erffpachtsbrieven is besproecken oft van alds gebruyckelick is geweest.

11.

Als bie die erffpachtsbrieven niet en is besproecken, dat men 't goet niet en solde moegen vercoepen oft verhandelen, alsdan en is den erffpachter die vercoopinghe oft verhandelinghe niet verboeden, behoudelijck dat voor end alleer hij die doet, ende dat erffpachtgoet uuyt sijn handen stelt, hie gehalden is den erffheer 't selve aen te geven, ende hem te vraegen, oft hie 't goet begeert voor den prijs die hem daervoor wordt geboeden, ende soe derselven alsdan verclaert neen, staet den erffpachter terstondt vrij, die vercoopinghe te doen: Dan oft hie saghte dat hij hem daerop solde bedencken oft beraeden, soe moet der erffpachter noch veertien daegen wachten, eer hie die verhandelinghe ende daetelicke overleveringe magh doen, end die verhandelinghe ende overleveringe in den eenen oft anderen val gedaen hebbende, sal der erffheer daarvan sulcke gerechticheit genieten als daertoe is staende, volgende 't geene hiervoor is gesaght.

12.

Ende oft der erffpachter oft sijn naecommelinghe, die vercoopinghe ofte verhandelinghe ende overstellinge in eens anders handt anderssints oft eer dede, dan gesagt is, soe solde die van gelijcke wesen nichtich, machteloos ende van onweerden, ende desniettemin staen tot verbeurte van ein jaer erffpacht, ten prouffijt van den erfheer.

13.

Alles dat gesaght is van verhandelinghe ende vervremdinge van erfpachtsgoederen in derde handen, ende hoe ende in wat maniere die magh geschieden ofte niet, wordt niet allein verstaen als die uuyt beswaerlicke oorsaeke geschiedt, als bij coop, mangelinghe, ende andere dergelijcke, maer oock als die gebuert bie gifte, maeckinge van uiterste wil oft andere gewinnige maniere, behoudelick dat in gifte oft andere gewinnigen titul, den pachter niet gehalden is, den erfheer 't goet aen te bieden, om daertoe den naeste te wesen.

14.

/397/ Soe wanner bie siegel ende brieven bespreecken is, dat der erfpachter van jaere tot jaere op sekeren dagh sijnen pacht sal betalen, oft 't geene daertoe hie gehalden is te voldoen, op verlies van sijn goet, ende dat hie daerinne drie jaeren vervolgens gebreekelick blijft, soe vermagh der erfgever oft erfheer d'erffgoet wederom tot hem nemen, sonder den erffpachter tot claeringe oft bevrijginge van sijn gebreeck bie betaelinghe t'ontfangen, noch hem de beteringe daerop oft aen gedaen, te derven goetdoen, mits nochtans daertoe gebruickende den wegh van rechte, als voir.

15.

Ende oft den erfheer redelicker oft geraedtsaemelicker dochte, sijnen erffpachter te behalden, dan denselven aff te stellen oft verjaegen, soe magh hie op de gereide goederen die op den pandt bevonden worden, ende oversulcx verstaen worden, voir den bedingden erffpacht den erfheere verbonden te sijn, de betalinge van sijn verloopen suecken, sonder dat den erffpachter geoirlooft is, deselve van den pandt te vervueren, voor ende aleer de verloopene pachte mit de costen daerom gedaen, oft te doen, in 't geheel uuytgericht ende betaelt sijn.

16.

Als daer geen bespreeck van verbuete, oft verlies van des erffpachtsgoederen en is gedaen, ingevalle van misbetalinghe, hoewel oick alsdan naer d'eigentlicke natuere ofte wesen van erffpachtsheersrecht, 't selve goet bie gebreeke van betalinghe solde wederkeeren tot den erfheer, soe wordt nochtans der erfpachter bie goederthiere ende mildt recht ontfangen tot betalinge, beschudt ende behoudinge, ende bewaringe des goets, mits die doende terstondt, naerdatt hie 't bewijs van den erfheer tot ein erfpacht heeft gesien, ende hem daerop beraeden, sonder daerop oft tegens te dingen.

17.

Der erfpachter is gehalden tot betalinge van den erfpacht, al is 't dat ein deil daarvan doir 't water bie erdtbevinge, oft erdtsinckinge, oft afneminghe van landts vianden, oft anderssints is vergaen, hem afgenoemen, oft teniet gegaen, oft dat van 't 't gewas niet mit allen en is gecommen: tensij dat der erfpacht soe groot is, dat einighsints compt tot vergeldinge van de jaerlicxe vruchten, oft dat alsulcke ongeval geheel langen tijdt hadde geduert, want solde alsdan der erfpacht, naer advenant van 't verlies, gemindert worden.

/398/ [18.]

Als ein erffpachtsgoet, t'eenemael in der maniere voorschrieven is vergaen, ontnoemen oft teniet gegaen, oft dat oick die tot het goet berechticht is, niet en is in 't besit oft gebruick van des erffpachtsgoet, maer dat hem 't selve mitderdaet bie ein ander wordt onthalden, soe en magh hie tot de betalinge van den erffpacht niet bedwongen worden, maer staet den erfheer vrij, sijn verhael met recht op den erffgrondt oft gebrucker van dien te verhaelen.

19.

Der erfheer om van sijnen erffpacht betaelt te worden, vermagh niet allein op 't goet ende incommen van dien te procederen, bie uuyt oft affwinninge, maer oick op de gereide goederen die op den pandt sijn bie peindonge oft pandinghe, soewal voor sijnen buyten- als binnenjaerighe pacht, doch mit onderscheidt bie den titul van *Pandinge* in den 7. ende 9. articul verhaelt.

20.

Soe wanneer d'erffpachtsgoet aen verscheidene persoenen is gecommen, soe vermagh der erffheer op elck deil van dien, oft op elck van de besitters, sijn verloepen volcommelick suecken, behoudelick denselven hun verhael, daer ende alsoe sie berechticht solde moegen sijn: ten waere nochtans dat sie van den last van den erffpacht niet en hadden geweten, ende dat die aengesproeken wordt, liever hadde sijn deil te verlaeten, dan die verloepen pachten te betalen, want solde alsdan daermede gestaen.

21.

Ein erffpachter die 't goet misbruickt, bie vernielinge oft bederffnisse van dien, 't sijn bie affhouwinge van 't fruit oft opgaende eycken, verargering ende onderganck van huysen, schueren oft anderssints, vervalt van sijnen erffpacht, ende 't goet keert tot den erffheer, al en is daervan bie de erffpachtsbrieven niet gesaght, behoudelick dat de bederffnisse soe merckelick ende schaedelick is, dat die tenminsten solde commen tot ein vierdendeil van de weerde van het geheel goet.

22.

Ende al waere der schade soe groot niet, solde evenwel der erffpachter gehalden sijn, ende mit recht gedwongen moghen werden, 't goet wederom in staet te stellen, 't selve soeveele verbeterende, als hie 't mit misbruick verargert solde hebben, oft solde tersake van dien in redelicker wijze moeten gewinnen 't gemoet off den goeden wil van den erffheer.

23.

Als der besitter van ein goet niet en weet dat sijn goet erff-
/399/ pachtgoet is, gelijk gebueren can, uuyt dien dat hie bie versterff daeraen compt, oft dat hem der aert oft wesen van 't goet in 't vercrijgen is verswegen, alsdan al heeft hie 't selve goet vercocht, oft den erfpacht niet betaelt, oft 't selve gebloot oft anderssints tot sijn behoeff gebruickt, als sijn eigen goet, en vervalt daerom van het goet niet.

24.

Maer solde hie sulcx doen, oft in de betalinge van den erfpacht gebreekelick blijven, naerdad de gesteltenisse oft wesen des goets sekerlick tot sijnder kennisse gecommen is, so solde hie terselver bruecke staen, aloft hie 't goet van begin aen selver in erfpacht hadde genoemen.

25.

Al is 't dat ein erffpachtsgoet staet tot vervallen ende wederkeeren aen den erffheer, uuyt redene hiervoor verhaelt, als te weeten, van verhandelinge ende vercoepinge sonder sijn gelieve, van niet betalinge van den erffpacht, ende van verargeringe des goets, soe wanneer nochtans de verloepen van den erffpacht bie hem rechtelick worden geheischt ofte ontfangen, soe wordt hetselve daermede bedeckt, ende der erffpachter van de verval-
linge des goets ontslagen.

26.

Soe wanneer der erffpachter oft des erffpachtsgoets besitter, sijn verloopen pachten heeft voldaan, is hem geoorloeft de goederen te verlaeten, tot behoeve van den erffheere ende hem daermede voor den toecommenden tijt van den erffpacht t'ontlasten: ten waere dat bie den erffpachtsbrieff anders waere besproeken.

27.

Van gelijcken wordt ein erffpachter van den erffpacht ontslagen, soe wanneer hie d'erfpachtsgoet aen ein ander naer behoiren heeft vercocht, oft anderssints verhandtplicht, in der maniere hiervoor verhaelt, ende dat 't selve is gedaen op den last van den erfpacht, ende daervan des erfpachtshaffer de weete gedaen.